

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228736

UNIVERSAL
LIBRARY

سَوَاءُ السَّبِيلِ

إِلَى

مَعْرِفَةِ الْمُعَرَّبِ وَالذَّخِيلِ

کہ اکثر لغاتِ معرَّب را کافل است و خصوصاً
کلماتِ ذیل جدیدہ زبان حال را متناول
از تازہ افادات

فاضلِ جلیل القدر جنابِ نو ما آرنلڈ صاحبِ پرنسپل اور پرنسپل کالج لاہور

و

قاضی ظفر الدین احمد صاحبِ پروفیسر اور پرنسپل کالج لاہور

۱۹۰۳ء

در مطبعِ دخانی رفاهِ عام مولوی سید ممتاز علی مطبوع گردید

دِیابہ

بنام آنکہ نامش زبیب تخریر	گل سرچین گلشنہائے تقریر
شنایش مردماں را مرد می داد	گلستان بیاں را خور می داد

خداوندے کہ اختلاف السنہ و لغات مع اشخاص و مناشی و ذوات از آیات بینات اوست و اتحاد معانی مع کثرت الفاظ و مبانی برہان و وحدت ذات و کثرت صفات او۔ آدم پیرائے کہ انسان ضعیف البیان را بخلعت و عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ کُلَّهَا ممتاز و مشرف فرمودہ۔ و بہ سراپاء خلافت کبرئے اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَنْزِلِیْنَ خَلِیْفَہٗ و بار امانت عظمیٰ و حَمَلَهَا الْاِنْسَانُ معزز و مکلف نمودہ +

درود نامحدود و بر سرورانِ مجالس معانی و سریر آریان محافلِ مبانی کہ واسطۃ العقد قوم مدعو و منشا امتیاز و اعزاز زبان ہستند بعض این سلسلہ متسللہ را بشاہِ ابتدا و بعض مشاہدہ خاتمہ و انتہا و بعض بمنزلہ اوساط کہ موردِ معارف بہیہ اند و مصدرِ ایمان و ایقان سیما السید للعجم و العرب۔ البالغ لسانہ منتہی الارب۔ فی بث الفضائل۔ و جث الرذائل +

اما بعد بر بخنوران دانشور و نکته سنجان سخن پرور مخفی و محتجب مباد۔ کہ این نامہ ایت موسوم بہ سواء السبیل در بیانِ معرب و دخیل کہ بحکم مالا یدرک کلمہ لا یتدرک کلمہ اکثر این قسم لغات را حافل است۔ و برائے معرفت لغات اجنبیہ و السنہ غریبہ شرقیہ و غربیہ کہ بزبان تازی و خیل شدہ کافل ضرورت وقت بسا اوقات گراں مایہ بصرف آورده تا این جواب گراں بہا و نفاس اعلیٰ و اعلیٰ قدم بمنصہ نثار نہادہ و محبت اشاعت علم بسیار چراغ تدبیر و تفکر افروختہ تا این در بہیہ بترتیب و تمذیب نشانہ۔ از انصاف پیشگان قدر شناس مرچو است کہ اگر خطائے بیند بما نسبت دادہ با صلح کوشند تا در طبع ثانی بشکر یہ تمام قبول اصلاح مایہ ناز و امتیاز دانستہ بدان اشارہ رود و اگر مطابق ادعا و موافق مدعا برآید بدعای خیر یاد کنند کہ بحق مؤلفین و مصنفین چہ در حیات و چہ در مات بمنزلہ چارہ بیچارہ بود۔ حالا بمطلب اصلی می گراییم۔ و آغاز کتاب بعد تقدیم مقدم می نمائیم۔ و بالله التوفیق و بیدارۃ الہیۃ +

مقدمه

جوہری گوید۔ مراد از مُعَرَّب یا مُعَرَّب کلمہ ایست کہ از زبان غیر بزبان تازی راہ یافتہ و عربان آنرا بطرز خود ساختہ۔

ابو حیان در ارتشاف می آرد کہ اسما غیر تازی سہ قسم است۔ اول اسمائیکہ تازیان در انہا تغیرے دادہ مطابق اوزان و اہنیہ خود کردہ بکلام خودشان ملحق ساختہ۔ این قسم بلحاظ وزن و بنا حکم الفاظ اصلہ عربیہ دارد۔ مانند درہم و بہرج و غیرہ۔ قسم دوم اسمائیکہ کہ گو تغیرے در انہا واقع شدہ الا ملحق بکلام تازی نہ شدہ چنانچہ آجر و سنبر و غیرہ۔ قسم سوم مراد از ان اسماست کہ در انہا بالکل تغیرے نکردہ اند بلکہ بحالت اصلی گذاشتہ اند و این قسم را یا ملحق بکلام خود نمودہ اند مانند خرم کہ ملحق است بسلم و کر کہ ملحق است بققم یا نہ مانند خراسان و غیرہ انتہ۔ بخمال می آید کہ لفظ شامل مر این ہر سہ قسم را اگر دخیل نام نہادہ شود مناسب نماید۔ پس نسبت مابین معرب و دخیل عموم و خصوص مطلق باشد اگرچہ دخیل گاہے مرادف و ہم معنی معرب نیز آمدہ۔ چنانچہ امام ابو منصور جو الیقینی می فرماید و یطلق علی المَعْرَب دخیلٌ فی الجملہ علماء کرام اہل اسلام در میدان وجود الفاظ معربہ از قدیم عنان توجہ انداختہ۔ و بوقت مباحثہ عموماً این سلسلہ را تا حضرت ابن عباس و حضرت ابن مسعود و خلفاء راشدین خصوصاً حضرت علی گذاشتہ +

جمہور بر آنند کہ در قرآن مجید بدون الفاظ عربیہ کلمہ دیگر از لغات اجنبیہ موجود نیست۔ امام شافعی بن جریر و ابو عبیدہ و قاضی ابوبکر و ابن فارس ہمیں راے دارند و بر دعوای خود آید انا جعلناہ قرانا عربیاً و آیہ بلسان عربی مبیین۔ و آیہ و لو جعلناہ قرانا اجمیا لقالوا لولا فضل آیتہ العجی و عربی مبیین سندی آرند بلکہ امام شافعی بر قایل وجود معرب در قرآن سخت انکار کردہ +

ابو عبیدہ می گوید کہ زبان قرآن عربی خالص است پس کسے کہ دعوے این امر کردہ کہ غیر عربی در قرآن موجود است مرکب امر خطیر شدہ و اگر بدیں امر تفوہ نمودہ کہ لغت بنطی ہم در آن موجود است پس غلطی فاش خوردہ +

ابن اوس می گوید کہ در قرآن مجید اگر غیر از لغت عربی موجود بودے جائے تو ہم این امر شدے کہ قرآن از زبان عربی عاجز ماندہ لہذا بلغات اجنبیہ پناہ بردہ +

ابن جریر گوید کہ آنچہ از حضرت ابن عباس در بارہ تفسیر بعض الفاظ مروی است کہ فارسی است یا حبشی یا بنطی مطلبش صرف توافق السہ است نہ این کہ فی الواقع در قرآن غیر الفاظ عربیہ موجود است +

اما باینکه بوجود معرب در قرآن قایل اند تقویت داده اند قول خود را باین امر که قرآن جامع علوم
 متقدمین و متاخرین است پس وجود لغات مختلفه در آن ضروری بود تا بدین معنی اشاره رفتی
 ابن جریر بسند صحیح از ابوبیسره تابعی روایت کرده که فی القرآن من کل لسان همیں ساں از سعید
 بن جبیر و وهب بن مثنیہ مروی ست - ابن النقیب تصریح می کند که این از خصایص قرآن مجید باید شمرده که
 آن بر جمیع لغات عرب مشتمل است و از لغات اجنبیه رومی و فارسی و حبشی هم بکثرت در آن موجود است
 برخلاف دیگر کتب منزله که در آن صرف زبان قوم پیغامبر است - انتهی

نیز چونکه قرآن مجید بر اے هدایت جمیع کساں نازل شده و همه کس است دعوت رسول عربی است
 لهذا ضروری بود که در آن الفاظ غیر قوم بلکه از زبان هر قوم داخل شده تا دلیل بودے برای امر که همه کس
 است رسول عربی ست - انتهی - و جواب آیات سابقه چنین داده اند که وجود کلمات معدوده غیر عربیه کلام
 را از عربیت بیرون نمی کند - چنانچه قضیه فارسی که مشتمل بر چند الفاظ عربی باشد فارسی می ماند - ابوعبید
 قاسم بن سلام بعد نقل این دو مذہب بطور حکم می گوید که حقیقتاً این نزاع لفظی ست - و هر دو فریق بجای خود
 بر صواب و حق بدست اوست - چه اصول الفاظ مبحث عنما جمعی ست لیکن هر گاه در زبان عرب داخل
 شد و بوضع و قطع مشابہت باصل الفاظ عربیه پیدا کرد بحکم الفاظ عربی شد - لهذا بوقت نزول قرآن مجید
 الفاظیکه پیشتر در زبان عربی مروج و مخلوط بود در شمار الفاظ عربی آمد +

پس شخصی که نظر بلحاظ اصل می گوید که در قرآن غیر عربی موجود است هم راست می گوید و شخصی که نظر
 بحالت مابعدی گوید که در قرآن غیر عربی موجود نیست آن هم حق بجانب اوست - امام ابو منصور جوالبی داین
 جوی هم همیں راے دارند +

ما این قول را فیصل نمی توانیم کرد لیکن بین است که توجه اهل اسلام به بیان معرب از همیں سبب شده
 که ایشان قایل بوجود معرب در قرآن مجید بوده اند - و بهمیں جهت علم السنه و صرف و نحو و غیره از قرآن مجید
 بظهور آمد - هر گاه زبان عربی مرتبه علمی پیدا کرد و وسیع شد - نسبت الفاظ و خیل هم ضرورت افتاد که از
 کیفیت دخول و لمیت آن بحث رود +

پس لایح باد که الفاظ اجنبی در زبان عربی از اطراف مختلفه و نواحی متفرقه از اسباب متعدد و بواعث
 غیر واحد داخل شده +

بعض الفاظ از مقسم اعلی که سامیت است و زبان عربی فرع و شاخ آن ست داخل شده -
 بعض الفاظ به خط مستقیم از عبرانی و اکثر از آرامی آمده - و مراد از آرامی زبانی ست که در جزیره و مملکتی که

ما بین فرات و فلسطین واقع است به تغییر لهجه مستعمل شود۔ و این زبان کلدی و سریانی را هم شامل است۔
 علمای عرب عموماً الفاظ ارامی را بنطی گویند۔ حالانکه بنطیای اصل لغت بنطی را قبل از ظهور اسلام گذاشته
 و با زبان ارامی ساخته۔ چونکه ارامیای بعلت جوار قریب عرب بودند و به سبب تجارت همراه ایشان تعلق
 داشتند لهذا از زبان ایشان بزبان عرب تغییر عظیم و تا اثر قوی پیدا شدن ضروری بود۔ بواسطه ارامی
 اکثر الفاظ یونانی بعربی درآمده چه ارامیای در آن مملکت سکونت داشتند که ما بین سلطنت عیسائی روم
 و عرب واقع است۔ معتمدان فتوح اسلامیة تعلق زبان یونانی براه راست بزبان عرب پیدا نمود
 و این امر باعث ترویج و خلط اکثر کلمات یونانیہ شد۔ خصوصاً وقتیکہ ترجمہ کتب فلسفیه و طبیه یونانیہ
 بعربی شدہ۔ و این سلسلہ تا حال متسلل است و اکثر الفاظ یونانی حالا بواسطه زبان ترکی بعربی می آید۔
 اثر زبان فارسی در جزیرہ نماے عرب از قدیم است۔ و این اثر بلحاظ زمانہ بسه قسم منقسم است
 (۱) زمانہ جاہلیت کہ عرب تعلق بہ سلطنت پارس داشت۔

(۲) زمانہ اسلام تا زمانہ سلطنت اتراک۔

(۳) زمانہ سلطنت ترکیہ۔ ہر گاہ زمانہ سلطنت اسلام بدست ترک دادند اثر ترکان بزبان عربی
 تغییر عظیم پیدا کرد و سوائے زبان ترکی الفاظ دیگر زبانہا ہم بالواسطہ داخل زبان عربی شد۔

نہ صرف از سلطنت اسلامیہ متعلقہ بہ ساحل بحیرہ روم و مغرب الفاظ اقوام مفتوح داخل فتوح شدہ و زبان
 قبطیای و رومیای و باشندگان شمالی افریقہ کہ پیشتر داخل سلطنت عیسائی رومی بود و زبان اقوام اندوئی
 کہ بجای خود مملکتی بود مستقل و با اختیار۔ در آغوش عاطفت عرب آمدہ بلکہ از تعلق متواتر با اقوام عیسائی۔
 شمالی ساحل بحیرہ روم خصوصاً مردمان اطالیہ تا شیر عظیم رو نہادہ۔ بسیار الفاظ تجاریہ بواسطت مردمان پیش
 ہم و آنل در بار زبان عربی شدہ بخلعت قبول و رواج منفر و معزز شدہ۔ چہ تجارت حصہ شرقی بحیرہ روم
 بدست اینان بودہ۔

در خصوص بسیار الفاظ ممکن نیست کہ تحقیق راسے داده شود و بقول فیصل گفتہ شود کہ از کدام زبان
 بجملة زبان مانے رومینز Romanco است چہ این کلمہ زبان فرساوی و ایتالیائی و اندوسی ہمہ را شامل
 است۔

لہذا در این حالت مجبوراً بر کلمہ رومینز اکتفا رفت۔

اثر زبان فرساوی در زبان عربی از زمان محمد علی پاشا خدیوے مصر شروع می شود و در زمان سعید
 پاشا این اثر بحد کمال رسیدہ حالابجای الفاظ فرساوی الفاظ انگلیزی بکثرت رواج می پذیرد۔

علاوه زبانهای مذکور اکثر الفاظ از نواحی هند بواسطه مرکب بحری یا دیگر تعلقات داخل زبان عربی شده بعضی این الفاظ از سنسکرت است و بعضی از دیگر زبانهای هند و بعضی از چین آمده و نسبت بعضی محقق نشده که از کدام زبان آمده لهذا اکتفا بنواحی هند کرده شد - حتی الامکان سعی نموده ایم که در هر اعلیٰ کتاب فرق راه نیابد - لهذا در تشریح و تحقیق و خیل زمانه محدود جاهلیت یا اسلامی یا مختص مکرده ایم - بلکه همه قسم الفاظ را داخل کتاب نموده ایم - چونکه تعداد مردمانیکه در مطالعه جراید زمانه حال مشغول می مانند زیاد می شود - بنا برین مرجع است که کتاب ما ایشان را نیز مفید خواهد افتاد - لیکن ما اکثر الفاظی که در ترجمه کتب علوم و فنون جدید به کار می آید یا صرف زبان زد عوام است و کتابی نیست گذاشته ایم این قسم الفاظ فرسادی در البحر یا غیره بسیار مرجع است *

و ایتالیائی در تونس و مصر زیاد مستعمل است - مخفی نیست که استیعاب الفاظ و خیل را عمر فوج باید لهذا حالا بهین قدر الفاظ کفایت نموده شد اگر وقت یاری داد و زمانه مساعد آمد بقیه الفاظ را بطور ضمیمه شایع خواهیم ساخت - و اراده داریم که الفاظ مولد را در کتاب علیحدہ جمع کرده بدیه ناظرین نماییم - چنانکه فرصت طلب است و در این کتاب ذکر آن نمودن از قبیل خلط بحث بود *

و دیگر عموماً اعلام رجال و اسماء اکنه را نیز ترک کرده ایم - چه احاطه بر جمیع این چنین اسماء متعذر بلکه مستحیل است و ذکر بعضی بدون بعضی ترجیح بلامرجح است *

و حالا فهرست کتبهای که برای این مطلب منتخب کرده شد و عموماً ماخذ تالیف ماست درج ذیل

می نمایم -

(۱) المعرب للجوابی

Gawaliki's Almu'arrab herausgegeben von Ed. Sachau. (Leipzig, 1867)

(۲) شفاء الغلیل فیما فی کلام العرب من الدخیل لشهاب الدین احمد الخفاجی که در سنه ۱۲۸۲ هجری مطبوع شده

J. G. Hava: Arabic-English Dictionary. (Beyrout, 1899.) (۳)

R. Dozy: Supplément aux dictionnaires arabes. (Leyden 1880.) (۴)

(۵) کتاب محیط المحيط تالیف المعلم بطرس البستانی

D. A. Cameron: Arabic-English Vocabulary. (London, 1892.) (۶)

A. C. Barbier de Meynard: Dictionnaire Turc-Francais. (Paris, 1882-90.) (۷)

S. Fraenkel: De vocabulis in antiquis Arabum carminibus et in Corano (۸)

peregrinis. (Leiden 1880.)

(٩) الکلم البیونانیة فی اللغة العربیة لانتاس الکرملی البغدادی

(Al Mashriq Vol. II. Beyrout, 1899.)

S. Fraenkel: Die Aramäischen Fremdwörter im Arabischen (Leiden, 1886.) (١٠)

K. Vollers: Beiträge zur Kenntniss der lebenden arabischen Sprache in Aegypten. (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Vola. 50, 51. Leipzig, 1896, 97.) (١١)

L'Arabe moderne étudié dans les journaux et les pièces officielles, par Washington-Serruya. (Beyrout, 1897.) (١٢)

Bibliotheca Geographorum Arabicorum, ed. M. J. de Goeje. (Leiden, 1870-94.) (١٣)

Glossarium ad Annales quos scripsit at-Tabari. (Leiden, 1901.) (١٤)

W. Dymock: Pharmacographia Indica. (London, 1890-92.) (١٥)

M. Devic: Dictionnaire étymologique des mots d'origine orientale. (Paris, 1878.) (١٦)

توما آرنلد

ظفر الدین احمد

سَوَاءِ اَرْسِلْ

در بیان معرب و خیل

۱

آذینا - به فارسی آدینه روز جمعه *

آزاد مرد { به فارسی آزاد مرد - بمعنی بزرگ و
آراز مرد { شریف *

آس - ارامی ست - درخت مورد آسته یکے -

بار و بر آں را حب الّآس خوانند در ملک دم

درخت آں از جامه دیگر بزرگ ترمی شود

و شکوفه آں خوشبو می باشد *

آغا - ترکی ست - به معنی خداوند - بزرگ *

آفیشتا - به ایتالیایی آوِتا a viata برات

سریع الاداء *

آرمص - به فارسی آمیخ - خورونی ست که از گوشت

گوساله مع پوست تیار می کنند یا شور با یکجای

که سرد کرده باشند و از آمیزش روغن پاک - و

بعض می گویند که معرب خامیر است *

آملج - به فارسی آملّه بضم ثالث و فتح رابع دو اُمیت

کثیر النفع - و آن ثمر درختی ست *

آمین - عبرانی ست - بمعنی اماں بده - بامن دار *

آنسون { به یونانی اینسان anison

آنسون {

آب - سریانی ست فارسیش مرداد که نام ماه پنجم است
از سال شمسی و آن بودن نیز اعظم است در برج

شیر *

آب کون - به فارسی آب گون - نشاسته *

آجر - به فارسی آگور بر وزن ساطور خشت پخته را گویند *

آچور - به فارسی آگور به بینید آجر *

آخشیج - به فارسی آخشیک هر یک از اربعه عناصر را گویند

آذار - سریانی ست نام ماه مارت که سوم ماه است

از ماه های مسیحیان *

آذریون - به فارسی آذرگون یعنی آتش رنگ نوعی

از شقائق بود که کنار های آن بغایت سُرخ

و میانه اش سیاه می باشد و بعضی گویند گیاه

ست که در میان آب می روید و بعضی دیگر

گفته اند که نوعی از بابونه است و گل همیشه بهار

را نیز گویند *

آذین - فارسی ست - زیب و زینت و آرایش و

نام تلح که هر زمان پوشیده بود *

انیسون - بروزن شیخون که رازیانه رومی باشد
 و آنرا عبری خلوه گویند - به بینید انیسون *
 آیین - فارسی ست - قانون - رونق شهر و باشگاه
 آن - ضد خمول و طرز و روش و رسم و عادت -
 آیین - آنچه زاید از خراج بطور نذر یا تحفه بگیرند *
 آبار - ارامی ست سرب سوخته یا سرب سیاه *
 آباله - به فارسی پاله - پشتاره کلاں از هیزم *
 ابراسیار - فارسی ست - طریقه گرفتن خراج که بنیاد
 نهاده خسرو بود - و آن این بود که سال تمام سب
 قسط منقسم نموده هر حصه را علیحدّه علیحدّه خراج
 بگیرند تا رعایا را دشوار نه نماید *

آبرامیش - به یونانی ابرمس abramis نوعی
 از ماهی که خوروش مضرعه است *

آبرشیبه - به یونانی اپارشا eparchia دایره
 حکومت اسقف چنانچه صوبه و منقسم باشد
 بمحصل مختلف که مراکز ناظران او باشد *
 ابرترج - به فارسی آب ریز - شیرزن یا آوند که در آن
 دوغ زنند *

ابریز - به یونانی ابروزن obruzon زر خالص *
 ابریشم - به فارسی ابریشم بفتح اول و ضم شین -
 عبری حریر خوانند *

ابریق - به فارسی آب ریز - آب دشتان اباریق
 ابارقه جمع *

ابریل - به فرسادی آوریل avril ماه نیاں -
 که نام ماه هفتم است از سال رومیان و آن

مدت ماندن آفتاب است در برج حمل *
 ابرار - به فارسی افزاز ادویه حاره که در طعام کنند همچو
 فلفل و دارچینی و زیره و مانند آن - اباریز جمع *
 ابژن - به فارسی آب زن - آبگیری خورد که در آن
 غسل کنند و گاه از مس باشد *

ابزیم - فارسی ست کمر ساز و آن زبان مانده که
 در سر کمر بند باشد و در حلقه سردیگر بند گرد و اباژیم
 جمع - مگر خفاجی معرب نمی گوید بلکه از بزم که معنی
 بدن آن پیشین گزیدن است می داند و مویید
 دوست کلمه بزم که معنی بند تره و جز آن است *
 آبساریه - به بینید بساریه *

ابعاویه - به آباد فارسی منسوب است قطعه زمین
 که از حاکم وقت به کس عطا شود و از خراج مستثنی
 باشد *

ابلق - سریانی ست - نوعی از کتان که از اقب گونید
 یا پوست آن که از آن رس می سازند *
 ابلق - به فارسی ابلک دورنگ را گویند عموماً دیاه
 سپید را خصوصاً و آن را بیشه نیز نامند *

آبلوج - فارسی ست یا فارسی آب لوج است
 قند سپید *

ابلیز - به یونانی پیلوس pelos گله باشد سیاه
 رنگ که در یای نیلش به سواحل افکنده و بر آن
 زراعت بخوبی و شادابی پیدا شود *

ابلیس - به بینید ابلیز *
 ابلیس - به یونانی دیابلوس diabolos که معنیش

مجرّب بصیغه اسم فاعل و افکننده باشد نام
شیطان علیه اللعنه *

ابنوس - به یونانی ایبناس ebenos درختی باشد
سیاه و مشهور است *

ابورودو - بزبان اطالیه ابورودو a bordo روی
کشتی - یعنی جانب فوق که مردمان بر آن نشینند
و بر کشتی سوار شوند چه وجه زیریں بآب دارد *

ابوصیر - به یونانی تپوسیرس Taposiris شهر
ست در مصر که در زمانه قدیم دارالملک بوده *

ابوقلمون - به یونانی هپکلمن hupokalamon

نوعی از جامه که زنگارنگ نماید و در مسعودیست

که آن یا قوت ملون است که به مشرف هم موسوم
است و نام کنجشکست - شنتیرین که بکناره بحر

روم واقع است و از شهرهای اندلس است

در آن به سالی یک بار جانورهای بیرون آمده
خود را به سنگ می خارد این سبب چشم او فرویزد

مردمان آنجا آنرا جمع می کنند و از آن پارچه می
بافند که زنگارنگ نماید از خلفای بنی امیه

اجازت نیست که کسی از آن به مالک غیر برد *

ابوقیر - به یونانی ابکریوس Abbakurios اسمی

است از اسماء حسنه الهی که معنیش پدر سردار
و بزرگ است *

اپولیس - به یونانی اپولیس epoulis درم لثه

ایبیب - قبطی است - ماه یولییه را نامند که ماه هفتم

است از ماه های میحیا *

ایمیل - ارامی ست - رئیس ترسایان یا راهب یا
صاحب ناقوس *

ایپلو - بایطالیانی اپلو appello مرافعه - استئناف

اتاناسیا - به یونانی اثنیا athanasia نام دوم

اثروجه - به فارسی ترنج بواسطه آرامی و آن میوه است

که به هندش نارنگی خوانند و همانا بواسطه کثرت چین
و شکنج که پوست دارد باین اسم موسوم شده *

اتشچی - مرکب است از آتش که فارسی ست و جی

که کلمه ترکی ست مفید معنی نسبت به معنی تون

تاب - آتشان *

اتکات - به فرناوی ایتلیت etiquette تعظیم

تکریم - به حسن اخلاق پیش آمدن *

اتون - ارامی ست مخفف و مشدود بهر دو وجه مستعمل

است - آتشدان شیشه گران و نان پزای و

آهک پزای و غیره و ممکن که از عتقون عبرانی باشد

که معنیش دود و دهنده است *

اتونس - به یونانی دنوس dunnos نوعی از ماهی *

اثنا - ارامی ست - زن *

اشمد - قدیمی ایچیشن سمیت بواسطه یونانی سستی

stimmi سنگ سرمه *

ایشیر - به یونانی ایشیر aither در علم طبیعه جدید

مراد از طبقه ایست که بالایش طبقه ایست که

در آن ابر و ثراه و غیره متکون شود *

ایشیر - به یونانی ایشیر athera قسمی ست از نان که

در طبرستان می خورند *

اجانته - به یونانی انگیان aggeion پنگان و پیار *

اجزاء خانه - مرکب از فارسی و عربی بمعنی دوائی خانه

اجزائی - مولد است بمعنی دوائی فروش *

اجزائیت - مولد است بمعنی دکان دوائی فروش *

اجوق - منخوت از جوغ فارسی ست - به معنی سطر

گردن گویا جوغ برنده است - چه جوغ بر وزن

دوغ چوبے را گویند که در وقت زراعت کردن

برگردن گاؤنند *

اجار - ارامی ست بام خانه اجاجیر - اجاجره جمع *

اخبثوط - به یونانی اکتوپوس oktopous جانورے

ست دریایے خور که هشت دست و پا دارد -

اختیار - ترکی ست - شیخ و بزرگ را گویند *

اخور { به فارسی آخور بود معدوله نیز درست است

احور { و بی داد جائے علف خوردن دواب را گویند

به عربی معلف خوانند *

اخشید - ترکی ست بمعنی شاهنشاہ در تاریخ اخوند

میر آورده که المقتفی بالله عباسی یکے از امراء

عالیشان خود را اخیید لقب داده بود چه در آن

زمان امانی فرغانه بادشاه خود را اخیید می گفتند

چنانچه فارسیان دالی خود را کسری می نامیدند *

اخبیون - به یونانی اخیان eobion گاود زبان -

اوری - به بینید و دری *

آذار - به بینید آذار *

آزارقی - به یونانی ازارخیا aza rachia کچله که

از جمله سمومات است خصوصاً گرگ و سگ *

زود می کشد و آنرا عبری قاتل الکلب و خانق

الکلب می گویند *

اوری - منسوب باذر بیجان فارسی ست که نام

شهرے ست *

اؤریطوس - به یونانی اؤرئوتاس idrotas بواسطه

سریانی - قسمے ست از ادویه *

{ اربان } به بینید عربون

آربد واز - اصلش معلوم نیست بمعنی بار اندک که

بالای بارشتر نهند عبری علااده خوانند - و بفارسی

سربار و سردار و سروراه نیز خوانند *

آربیان - فارسی ست بلخ آب و آس نوعی ازهای

خورد است که هندش جھینگه نامند و به لغت

اهل شام گل بابونه را گویند *

ارتماطیقی - به یونانی ارثمتیکی arithmetike

علم حساب را گویند *

ارتنگ - بفارسی ارتنگ نگار نامه مانی نقاش *

ارجبند - به فارسی ارجبند یعنی امیر قلعه یا بزرگ خداوند

معنی فرماں فرما *

آرجوان - بفارسی ارغوان بر وزن پهلوان و آس

بهار درخته باشد بغایت سرخ که ایرانیان قوت

می نوشی نزد خود دارند که در لغت خوار است و مطلق

سرخ را نیز گویند و جامه سُرخ و رنگ سرخ را نیز

گویند *

آرخنج - به فارسی رخنه نهر خورد را گویند *

آرژؤل - به بنید ارخون *

آرژئون - به یونانی آرخون archon سردار و مقدم

دیہ راگویند اراخنہ جمع *

آرڈب - قدیمی الجیش یا قطبی و حالا به یونانی ارتبی

artabo گویند پیمانہ ایست بزرگ کہ برائے

پیمودن اشیاء خشک بکار آید *

آرڈؤل - برون قرطعہ سریانی ست مردنازک

اندام پرگوشت - شریف و بزرگ *

آرڈمونا - به یونانی آرتمون artemon بواسطہ

سریانی - بادبان کشتی *

آرڈو - ترکی ست - قشون - لشکر - معسکر *

آرڈواژ - به فرسای آروداز ardoise لوح

باشد از سنگ سیاہ کہ اطفال مدرسہ بیل کہ

ازہیں قسم باشد براس سوالات حل کنند حسب

می نویسند ہر گاہ کہ ضرورت نماید دستمال نمایند

ہمہ نوشتہ محومی شود - چونکہ اطفال را عموماً

حاجت اثبات و محومی افتد و بدین سبب

موجب تصنیع سیاہی و کاغذ می شوند لهذا اس

چنین لوح اختراع شد تا از کلفت ماموں شہند

چنانکہ پیشتر برائے اس چنین اغراض تخت

حاسبان یا تختہ محاسبان یا تخت میل مستعمل

می نمودند *

آرژ - به یونانی آروزا oruza برنج راگویند - خواہ

شلتوک باشد خواہ بوتہ آں *

آرژرن - به فارسی ارژن بازائے فارسی برون

مخزن نوعی از درخت بادام کوہی کہ ثمر آن بسیار

تلخ می باشد و آن را در دوائی بکار برند و چوب

آزراعصا کنند و پوست آن را بر کمان پیچند -

ومنہ العصی الارزنیۃ *

آرسطون - به یونانی ارستان ariston مجموعے

است *

آرطبون - به بنید اطربون *

ارغن - یونانی آرگنان organon سازے

ارغنوں است مشہور کہ فلاطون وضع آن

کرده است *

آرغوان - به بنید ارجوان *

آرغنا - به بنید ارغن *

آرگئون - به یونانی آرخون archon یعنی حاکم یا

امیر - در عربی مقدمہ و رئیس قریہ راگویند *

آرگینلہ - حقہ و قلیان را خوانند عوام اس کلمہ بجل

نارجیلہ استعمال نمایند به بنید نارجیلہ *

ارناؤو - ترکی ست مردمان البانیہ خود را ارناؤو

یا ارناؤو گویند *

آرنیک - به بنید اورنک *

آریا - ارامی ست شیر کہ به عربی اسد گویند جمع اریان

آریش - ارامی ست کشاورز - امیر *

آرپرٹو - بایطالیانی سپیرتو spirito قسمے ست

از روح ہے کہ در اشامیدن کم بکار دارند بلکہ

برائے افروختن آتش و تصفیہ لباس و غیرہ بکار دارند *

لہ الف نضبیت بلکہ در زبان سریانی بجای حرف فہتم می آید

ازج - به فارسی سغ که نوع از عمارت طولانی و
 دراز را گویند بمعنی برآمده - سایه دار راه *
 ازدرخت - به فارسی آزاد درخت یعنی سوسن رنگ
 سوسنی را گویند که آسمان گوی باشد یعنی حالا
 بمعنی درخت مستعمل نیست بلکه بمعنی رنگ
 خاص مستعمل شده *

ازمیل - یونانی سمیلی *zmile, smile* بواسطه
 ارامی آله ایست معماران و بخاران را که بدان
 چوب و تخته سوراخ کنند - بفارسی بزمه *
 ازنگان - فارسی است گل سُرخ - گل ماشی *
 ازنب - فارسی ست در اصل بمعنی رنجش است
 لیکن در زبان عربی بمعنی خوشی مستعمل است *
 ازنب - هواے جنوب و ایں لفظ عموماً بهمازان
 بحر احمر باستعمال آرند *

اساتیر - جمع استار معرب چهار فارسی ست *
 اسازاک - بربری ست میدانی که پیرامونش
 فراخ و دایره اش بسیار فسیح باشد *
 اسارون - به یونانی آسَران *asaron* گیاهی
 است که تخم بسیار دارد *

اساطیر - جمع اسطوره به یونانی اسطوریا *istoria*
 سخنان پریشان و بهیوده و افسانهها *
 اساوره - جمع اسوار به فارسی سوار سپاهی پاری
 را گویند که پاسب سوار باشد *

اسبانخ - یونانی سپناکیا *spinakia* بواسطه
 فارسی اسپنخ و آن سبزی باشد که در آتش

دُشده کنند سرفه را نافع است *

اسبانخ - به بیند اسبانخ *

اسپتالیت - با انگلیزی هوسپتال *hospital* بیمارستان
 مریضخانه - مارستان *

اسپند - فارسی قدیم است مشابه فارسی نواسپ بد
 اسانده جمع قوے ست از فارس در زمان
 سلطنت ساسانیه بمعنی حکمران صحیح بود - مطلب
 اصلی او سردار فوج بود *

اسپبرک - بفارسی اسپرک زعفران که رستنی ست
 معروف که ازاں رنگ زرد و سبزی کنند و
 رنگدازان بکار آرند *

اسپهر - به یونانی اسپهیرا *sphaira* بواسطه فارسی
 سپهر - آسمان - فلک *

اسپور - به یونانی سپروس *sparos* نوع از ماهی
 که بوقت خاص که اهل بصره ازاں وقت مطلع
 باشند می آید دنا دو ماه می ماند بعد ازاں چیزے
 ازاں قسم باقی نمی ماند *

استاد - بفارسی استاد بضم اول و سکون دال که
 آموزگار و آموزانده باشد و داننده صنعتی از
 امور کلیه و جزئی را نیز استاد گویند *

استار - به یونانی ستتیر *statar* ده درم سنگ باشد
 و در بعض موضع شش و نیم درم سنگ دانند -
 اساتیر جمع *

استار - به یونانی ستاتیر *statar* زروسیم که مسکوک
 باشد *

اَسْتَانَه - فارسی ست که در اصل بمعنی استان
بر وزن مستان است که جای خواب و
آرام گاه باشد مولوی روم فرماید گوئی
از توبه بسازم خانه - در زمستان باشد مستانه
حالا کنایه از درگاه سلطان روم باشد که آنرا
باب عالی نیز گویند *

اَسْتَب - به بینید استوبا *

اَسْتَبْرِق - بفارسی استبرک - دیبای سطر یا
ویا که بزر ساخته باشند و یا جامه حریر سطر مانند
دیا *

اَسْتَبْرِق - حبشی ست دیبای سبز و سطر *

اَسْتَرِیدِیا - به یونانی آسترئید یا ostreidia

کرم صدف - نوعی از ماهی *

اَسْتِمَارَه - بایطالیانی استماره estimare

کاغذ پارها باشد ساده و سیاه رنگ که درون
دفتر مستعمل باشد و سر دفتر در آنها پدایات ضمیمه
مندرج نموده به مستخدمان ماتحت بگرداند تا احکام
ضروریه متعلقه دفتر را سرانجام دهند - و آن را
بزبان انگلیزی بلیک فارم و اقیشل فارم
نیز گویند *

اَسْتَمَوَان - به فارسی ستون *

اَسْخَلَارِیَه - به یونانی سخولاریائی scholariei

فوج محافظ شاهی - که همواره بحفاظت پادشاه
خود مامور و معین باشد - و آنرا شاهی گارد نیز
خوانند *

اَسْتَرِب - به فارسی سرمه - قلمی سپید یا سیاه رنگ
روی ازاں و آنرا بهندی جست خوانند و در
غیاث می نویسند سیاه که بدان گوی بندوق سازند
اَسْطَاوُوس - به بینید اسطیقوس *

اَسْطَام - اصلش معلوم نیست و آن قسمی ست

ارا آهن که بسیار سپیدی باشد چنانچه شبقان -

حالا بمعنی فروزین آتش و آتش کاد آهن مستعمل

است *

اَسْطَبَه - به یونانی سَپیدیان stuppion آنچه بیرون

افتد از کتان وقت صاف کردن آن یعنی

منقوضه یا پوشال - به بینید اَسْطَبَه *

اَسْطَرْلَاب - به یونانی آسترالابن astrolabon

آله ایست مشهور و معروف که بآن وقت معلوم

می نمایند چنانچه طر چهاره آبی و بنکام رملی برای

همین غرض موضوع است - و معنی اصلی اداخذ الشمس

یا گرفتن آفتاب است و نیز کتاب سحر را گویند *

اَسْتَقْصص - به یونانی ستوئخس stoichas آنچه

اَسْطَقْصس - را گویند و اصل معنی اوصاف و اوصاف

و صاحب قطار *

اَسْطَم - به یونانی ستمه stoma میانه دریا - قعر

دریا *

اَسْطَوَان - بفارسی ستون - شتر دراز گردن

اَسْطَوَانْتَه - اساق جامه - و حصه از بندوق که شکل

ستون باشد *

اَسْطُورَه - به بینید اساطیر *

اَسْطُول - به یونانی ستلوس stolos مجسمه
جهازان جنگی *

اسطیقوس - به یونانی ستویخس stoichas
استخدوس را گویند - که نباتیست مشهور
معروف و این در اصل نام جزیره ایست که
در این نبات پیدا می شود *

اسفاناخ - به بینید اسباناخ

اسفاناخ
اسفانج - به بینید اسباناخ

اسفراج - به فرسادی اسپرج asperge
مارچوبه

اسفنج - به بینید سفنج *

اسفند - به یونانی اپسنیان apsinthion
اسفند بواسطه ارامی می *

اسفیداج - به فارسی سفیده قسمیست از گل سپید
اسفیدج - که بدان طفلان مدرسه می نویسند
و سرب سفید را نیز گویند *

اسفیوش - به فارسی اسفول قطونا و بعضی
بزرگ قطونا را گویند *

اسْقَال - به بینید اسقیل *

اَسْقَان - به یونانی سکینوس skenos کرب
باریک *

اَسْقَف - به یونانی اپسکپس episkopos

پیشواست نصارست که درجه اش از قسین بالا
و از مطران کم می باشد و معنی اصلی او رقیب

ماناظر است در زبان قبطی چنین بگمان آمده
که یا حرف تعریف است لهذا در زبان خود
آنها را بدشمرده حذف کردند بدین سبب در زبان
عربی تعریفش بدون معاوضه حرف پاء شد
که آن گویا بالکل زاید فهمیده شد *

اَسْقَمَرَمی - به یونانی سکمبر skombri بواسطه
اسقور - ماهی منقط *

اسقنقور - به بینید سقنقور *

اسقور و یول - به یونانی سکردیان skordion
ثوم دشتی *

اَسْقِل - به یونانی سِکَل skilla پیاز دشتی *

اسکار تو - بایطالیانی سکار تو scarto هر قسم
ردی که باشد از کاغذ و غیره که بیرون اندازند *

اِسْکَارْمُو - بایطالیانی سکارو scarino دویخی
باشد کلاں برشتی که بوقت راندن آن کشتیان
بیل را در آن هر دو داشته کشتی می راند *

اسکاف - ارامی ست کفش دوز *

اِسْکَلَه - بایطالیانی سکالا scala بندر بحیره روم
یا هر بندر که باشد اساکل جمع *

اِسْکَمَلَه - به ترکی اسکمه قدمگاه کرسی زیر پا
کرسی پست *

اسکمله - به لاطینی سکملس soamillus چارپایه
پایگاه *

اِسْکَنَدَرُوس - به فارسی سَنَدَرُوس صمغ باشد
زرد و شبیه بکاه ربا که از ارمنیه دارند و گاه در

سیاهی دوات برآه اصلاح اندازند *
اسکونت - به فرسادی اسکونت *escompte*
 تنزیل - کمی *

اسکیکم - به یونانی سخمه *sochema* لباس راهب *
اسماخول | به فارسی آسمان گوی - قسمه ست از
اسمخونی | یا قوت نیلی *

اسمیم - به یونانی اوکمان *okimon* نازبورجان
اسوار - بفارسی سوار تیر انداز اسپ سوار اساوره
 جمع *

اشایب - به فارسی آشوب مردمان او باش *
اشتوب - به اندوسی استوپا *estopa* قنب یعنی
 اصطبه به بیند معنی اصطبه *

اشتوم - به یونانی ستومه *stoma* محاوره - دهن *
اشتیم - ارامی ست رئیس کشتی و تبطان آک *
اشتیم - ارامی ست و معنی اصلی او شخصه ست که
 هر کند مراد از آن صاحب متاعه ست که کشتی
 باشد *

اشراقه - به ترکی اشراء کنیزک آزاد که بعد ازادی به
 نکاح کسی آمده باشد *

اشفی - عربی نیست درفش مشک ها و مشکیزه ها و
 آنچه بدان غلین دوزند *

اشقیل - به بیند اسقیل *
اشکین - به ترکی اسکین بورغه - یرقه که ز قاراپ
 باشد *

اشل - اسامی ست - ریسمان

اشمعت - ارامی ست - جماعت اعظم قوم بنی اسرائیل
اشنان - به فارسی اشنان - گیاه باشد که بدان
 رخت شویند - و آنرا بعرابی غاسول نامند حالا
 بمعنی شخار مستعمل می شود *

اشناندانه - فارسی ست ظرفی که در آن سامان
 دست شستن داشته باشند *

اضرافه - رخت دادن معلم صبیان را یک روز
 از مدرسه بسال یا بهفته بعد گرفتن شیرینی *
اضطب - بمعنی اضطبل است و مخفف است
 از آن لام از آن حذف شده چنانچه از اقسام او
 اسمید جمع اصاطب *

اضطبه - به یونانی سٹی *stuppe* پوشال رینقو
 کتان یا شن *

اضطبل - به لاطینی ستابلوم *stabulum* معنی اصلی
 اوجاے اقامت است حالا بمعنی جلایه است
 اسپاں و ماندن آنها است *

اضطماخیقون | به یونانی ستماخکان
اضطماخیقون | *stomachion* دوائی ست
 مهمل *

اضلان - به ترکی ارسلان - که در اصل بمعنی
 شیرورنده است - و در لقب سلاطین است -
 و بمعنی بنده و غلام نیز هست *

اطربون - به لاطینی تربولنس *tribunus* بواسطه
 سریانی بمعنی سردار فوج *

اطروش - ارامی ست - پرنده ایست *

اِطْرِیْہ - ارامی ست نوعی از طعام *

اَغَارِیقُیُون - بہ بینید غاریقون *

اَغَسْت - بایطالیانی اگوستو agosto ماہ اگست

راخوان کہ گذشت *

اَغَسْطَس - بہ بینید اغست

افادیہ - حبشی افو افزار

افربیون - بہ یونانی افوربیان euphorbion

زقوم ہندی - صمغ ماذریون *

اَفْرِسان - قسمی ست از مورچہ کہ بزبان عوام غل

فارسی خوانند *

افرغما - بہ یونانی فرگہ phragma پردہ است *

اَفْرِج - بہ فارسی فرنگ - قوم اروپا را گویند

سوائے ترک *

افربچہ - بہ اندلسی فریسا frisa نوعی از جامہ

پشمین کہ غلیظ و سطر بے جلا باشد *

اَفْرِیز - بہ یونانی افرس opharus پارچہ پشمین

سطر و غلیظ *

اَفْرِیز - بفارسی آب ریز در اصل بمعنی کراہنہاے

دیوار خشت فرد گرفته است - و حالا بمعنی

جائے مستعمل است کہ در آن جا بوقت سوار شدن

باراہ دھانی مردمان استادہ می شوند - گویند

افریز المخطہ *

اَفْسِنْتِین - بہ یونانی اپسنیان apsinthion

نوعی از ہوسے مادران کو ہی ست گل آں

باقحوان و تلخی آں بصبر نزدیک است *

اَفْسُون - فارسی ست - خواندن کلماتے باشد

مرغرایم خواناں و ساحران را بہجت حصول

مقاصد خود یعنی شیطان رانی و عزیمت *

اَفْشِین - بہ یونانی اوخی euchē حصہ خاص است

از نماز نزد رومیان و اصل معنی مطلق دست

اَفْجِیُون - بہ یونانی اپگیان apogeon نباتے

ست برگ آں شبیہ برگ بلباب *

اَفَنْدِی - ترکی ست کہ از یونانی اوشنتیز authentes

یا آفنتیز aphenates ماخوذ است کہ معنی اصلی

او حاکم است حالا بمعنی صاحب و مستر و خداوند

مستعمل است *

اَفُورَفَہ - بہ فرسای آفونی A forfait کلمہ است

کہ ہر اے الضرام شغل خاص مستعمل می شود چنانچہ

گویند اعمل افورفہ - یعنی بطور اجارہ شغل خاص

این کار را سرانجام بدہ خواہ وقت زیادہ صرف

شود یا کم *

اَفُوکَات - بایطالیانی اووکاتو avvocato

وکیل *

افیوس - شاید یونانی ست - گیاہے ست ساق دار

کہ بدواً بکار آید *

اَفِیُون - بہ یونانی اپیان opion دوائے ست

معروف و مشہور کہ بحر بی بن الخشخاش گویند

اَقْتِصَاو - گواہ کلمہ عربی ست لیکن باثر فرسای

معنیش وسیع شدہ و معنی اصلی او کہ میانہ روی

و کفایت شعاری بود حالا بجائے آں معنی

اکتوبر - به فرسادی اکتوبر *octobre* تشرین

اول *

اکسیجین - یونانی بواسطه فرسادی *oxygene* زیست

اکسیتر - به یونانی کسیران *zeron* کیمیا را گویند
و آن جوهر است که از نده و آمیز نده و کامل کننده

یعنی مس را اطلا می کند *

اکلیس - به یونانی کلیروس *kleros*

اکلیزگی | کشیش *

اکینیل - ارامی ست - تاج *

اکواخ - جمع گنوخ بروزن گوش فارسی ست -

مکانای خورو *

الاجه - به ترکی آلاچی - چیزه که مختلف رنگها

دارد - و نیز نوعی از پارچه ابریشمین را گویند *

الای - به ترکی الای فوج - مشی مرتب بترتیب روی

ایچی - به ترکی ایچی - سفیر - قاصد - چه ایل معنی قوم

است و چی کلمه نسبت است پس مبنی شخصه

که از قوت بطور نامب حاضر شود مستعمل شد که

آزبانگیزی ویلیگیٹ خوانند *

الآوان - به ترکی الادوان دستکش *

المازور - به یونانی متیوروس *meteoros* جانور

است معروف که بر کنار دریا بیضه می هند و

هفت روز بر آن می نشینند روز هفتم بچه بزرگ

می آرد و بعد از آن هفت روز دیگر پرورش آن

می کنند تا آنکه خوب توانا و مضبوط می شود *

الماس - به یونانی آداماس *adamas* گوهریت

سیاست مدنیه و اکائی شده *

اقراباژین - به یونانی گرافایدیان *grapheidion*

بواسطه سریانی - علم ترکیب الادویه که در آن بیا

دو سازی مندرج باشد *

اقریدس - به یونانی اکردوس *akridos* بلخ آب -

که قسمی ست از ماهی خور و که بقدر بلخ باشد یا

قدری کلاں از آن که مشابیه بلخ باشد *

اقتما - به یونانی اکتیلی *oxuneli* مرکب از اکتو

که بمعنی تریش است و میلی که بمعنی شهادت

نقع زیب را گویند *

اقتار - بر بعض معدنیات که از زمین پیدای شود

اطلاق می کنند چون نفت *

اقلید - به یونانی کلیده *kleida* بواسطه ارامی

کلید در - مفتاح *

اقلیم - به یونانی کلیمه *klima* قطعه زمین که خاص

آب و هوا دارد *

اقلیمیا - به یونانی کادمیا *kadmeia* ثفل سیم

گداخته *

اقتوم - به یونانی گنومی *gnome* اصل چیزه

شخص - حال انصاری ازین لفظ یک از پدر

و پسر و روح القدس مراد دارند - اقامیم جمع *

اقت - به بینید اوقیه *

اکار - ارامی ست کشاورز اگره جمع *

اکاف - ارامی ست خوی گیر که زیر پالان برشت

خرنند *

سفید شفاف بغایت سخت گراں قیمت که
بہندی ہیرا گویند *

آلیومین - بہ انگلیزی البیومنیوم *aluminium*
فلز خاکی یعنی معدنہ خالص کہ در گل موجود است
اُم - بہ یونانی آلیکس *eilamis* پوست باریک
وماغ *

آماج - بفارسی آماج جائے لعب و بازی و
رقص در اصل بمعنی نشانہ تیر بودہ *

امپراطور - بہ لاطینی امپراتور *imperator*
شاہنشاہ *

اِمْرَة { ارامی ست برہ خورد *

آمشیر - قطبی ست نام ماہ فبرائر است *

آمینص - بہ ہندی آمص *

انامید - بہ فارسی ناہید و ناہیدہ - نام ستارہ
زہرہ است *

انبا - لاطینی ست پیشواے مذہبی قوم نصاریٰ *

انبار - فارسی ست خانہ متاع تاجر کہ در آن اسباب
تجارت با ترتیب نگہداشتہ باشند - و ذخیرہ
بار را نیز گویند انابر انابر جمع *

انج - بہ ہندی انب نفزک و نزد اطباء ہرگونہ
مُزنی را گویند - خضاب از خوارزمی نقل می کند
کہ این لفظ عربی نیست - و بعض گویند کہ انج
معرب انہ فارسی ست کہ میوہ است مشہور
در ہندوستان یعنی نفزک *

انبہ - بہ فارسی انب نفزک کہ بہندی آم خوانندہ
آنبیق - بہ یونانی انبکس *ambiz* کہ اصل معنی آن
پیالواست - آلہ پتال جنتر را گویند *

آنتوبیا - سریانی ست نام گلبنہ ست *

آنتیکا - بہ ایطالیانی انتیکا *antica* در اصل بمعنی
کمنہ و قدیم است - انتیکانہ بمعنی عجائب خانہ
و انتیکاتی بمعنی شخصے کہ اشیاء قدیمہ بفروش آرد
از ہمیں ماخوذ است *

انجار - بہ ہندی اجار *

انجدان - بہ فارسی انگدان کہ انگوز باشد *

انجرہ { بہ فارسی انگر بمعنی لنگہ

انجرہ - بہ فارسی انجرہ کہ نام گیاهے ست *

انجریب - نوبی ست - تخت چوبین *

انجلیزی - بایطالیانی انگلیزی *ingless* منسوب
بہ انگلش *

انجمن - فارسی ست - مجلس و مجمع یعنی جائے کہ
در آن مردم بسیار نشستہ باشند *

انجیل - بہ یونانی او انگلیان *eunggelion*
کتابے است مذہبی مرعیساتیاں را و ترجمہ لفظی

آن خوشخبری و مژدہ است *

اندر - آرامی ست خرمن یا خرمن گندم *

اندر و زو - بہ فارسی اندر آور و قسمے از شلوار کہ
دراز نباشد و زانو را پوشاند و بالائے تنہاں پوشند
یا تنبان است *

اَنَدَمِش - به یونانی انتمینیان - لفافه - شوٹف -

شوٹف - کاسه - رسمے سمت مذہبی در مذہب
نصارے کے فغان پر ازے را به پرده پوشیده
دارند و آن پرده یا لفافه را برداشته از آن
شخص را بنوشانند که او را بمذہب سببی داخل
کردن باشد *

اَنزُرُوت - فارسی ست صحنے باشد تلخ کہ بیشتر

در مرہم ہیکار بر بند و بمعنی فادز ہر شاید عرب
انزو باشد بفتح اول و زاء ہوز و راے
قرشت ہواؤ رسیدہ *

اَنطَابُلُس - به یونانی پنتاپلس Pentapolis

شہرے ست در ممالک مصر قبطی حرف پاء
را آکہ تعریف دانستہ در زبان خود می اندازند
به بینید اُسقف *

اَنطُونیہ - به یونانی انتلیان antlion بواسطہ

کلدانی مُزملہ کہ برائے اخراج آب از چشم
بنا کرده باشند *

انفلوینزا - به انگیزی انفلوینزا influenza

نزله - زکام *

انقلیس - به بینید انگلیس *

انگشاری - به ترکی یکچری تلفظش بینی چری و

آزاجی سری نیز خوانند فوجے بود مر ترکان را
کہ بغایت مقتدر و خود سر بوده و تازمانہ محمودانی
از سلاطین عثمانیہ اقتدارش از حد تجاوز مانده
پس سلطان محمود موصوف برایشان غلبہ یافتہ

رام نمود *

انگلیس - به یونانی انجلس egobolus بواسطہ

ارامی - مار ماہی *

انموذج - بفارسی نموده یا نمودہ صاحب قاموس

زیادتی ہمزہ باوش غلط پندارد *

اَنوریزم - بایطالیانی اَنوریزم aneurisma

دتل - آماس *

اَنیسون - به یونانی انیسان anison بادیان

رومی - به بینید آنسون *

اَوْباش - به اندوسی اوواس uvas خشک

انگور - کشمش - مُنقّا *

اَوْبُولُوس - به یونانی او بولوس obolos وزنے

است کہ مقدارش دائق و نصف می باشد *

اَوُج - به سنسکرت اُج کہ در اصل بمعنی

علو است بعدش بمعنی درجہ آفتاب کہ اصطلاح

علم نجوم است مستعمل شدہ *

اوجاق - به ترکی اوجاق گلخن آتشدان - و آنجا

را نیز گویند کہ درون دیوار برائے افزوختن

آتش بنا کرده باشند - تاکہ اودہ را بموسم سرا

گرم دارد *

اَوْدَہ - به ترکی اودا - خانہ کلاں را گویند کہ برائے

نشستن یا دیگر امور خاص کرده باشند -

چنانچہ دیوان خانہ *

اوردی - به بینید اوردو *

اورطہ - به ترکی اورتہ - بطالیان - چند اہل جنگ *

اورنگ به ترکی اورنگ - نمونہ - مسطرہ -

اورنگ اراںیک جمع *

اؤرت - ارامی ست - بط - مرغابی - اوزون جمع

بوادونون *

اوضتہ - به بینید اوده *

اوططہ - به بینید اوده *

اوغسطس - به فرسادی اگوستو agosto

اپ - مرداد *

اوقیہ - به یونانی اونگیا oukia اولایں لفظ

یونانی بود بعدہ ارامی شد بعدش بحرئی آمد

بزبان انگلیسی اونس خوانند - فی الجسد

وزنے ست مشهور کہ مختلف مقدار دارد *

اوقتہ - به بینید اوقیہ *

اؤن باشی - به ترکی اونباشی - ده باشی سرخوہ

کہ برده کس سردار باشد *

اؤنیمہ - به ترکی اؤنیمت - نقش چوب یاسنگ کہ

آں رانقشی یا سنگتراشی نامند *

ایلمینج - به بینید پلینج *

ایار - بروزن بہار سریانی ست کہ نام ماہ سوم

است از ماہ رومیان و بودن آفتاب در برج

جوزا یعنی ماہ مایو *

ایر - به یونانی اؤروس - باد شمالی *

ایقونہ - به بینید قونہ *

ایئل - عبرانی ست - خدا تعالی شانہ *

ایلاؤش - به یونانی ایلئوس oilaco در دست

ایلاؤش کہ در امعاد دقاق حادث گردو و آں

مرضت ست مدوی و مہلک *

ایلمچی - به ترکی ایلمچی سفیر - پیغامبر *

ایئلؤل - بروزن معقول سریانی ست - نام ماہ

دوازدهم از سال رومیان باشد و آں بودن

آفتاب است در این زمان از اوسط برج سنبلہ

تا اوسط برج میزان - یعنی ماہ ستمبر *

ایوہ - ترکی ست بمعنی بہتر و خوب کلمہ ایجاب است -

و بعض برانند کہ عربی ست و اصلش

اے واللہ است *

ب

باب - ارامی ست - ورت - یعنی دروازہ *

بابا - به لاطینی پاپا papa پدر - پوپ کہ لقب

پیشواے اعظم است مرعیساٹیاں را در رومیہ

کبری - چنانچہ خلیفہ و راہل اسلام *

بابتہ - قبطی ست - ماہ اقلیدہ بر را گویند *

بابرمی - به یونانی پپری pepery فلفل سیاه

را گویند *

بابوچ - به فارسی پاپوش - کفش را گویند *

بابوش - به فارسی پاپوش - کفش خور و نامند *

بابونج - به فارسی بابونہ کہ گیاہے ست معروف بحرئی

آنخوان خوانند *

باج - فارسی ست - زرے کہ راہداران از سوداگران

بگیرند *

باجور - و آن را بابورو و ابور نیز گویند به بنید و ابور

باوری - بایطالیانی پادری padre که در اصل

معنی پدر است کیش را گویند *

باوزهر - به فارسی پادزهر قسمی است از ادویه معدنی

که دفع سحر زهر کند و به عربی آنرا حجر التیس خوانند *

باوشتتر - شاید به فارسی بیدستر است که نام حیوانی

ست بحری که هم در آب و هم در خشکی زندگی کند

تواند نمود و خصیه آنرا آتش بجکال گویند *

باوق - به فارسی باده - شراب *

بادونجان - به فارسی بادانگان - نام بارترکاری

ست که بهندی بینگ خوانند *

بادونج - به فارسی بادگیر یا شاید باد آئینج معنی

بادکش باشد مکانه که برائے تابستان سازند

و از هر چار طرف باد در آن آید - یا دریچه مشبک

را گویند که آنرا پاکانه نیز گویند *

باوق - به یونانی باتیاکی batiake شیر و انگور

که ادنی جوش داده باشند و بعضی می گویند که

آب انگور است که کم از نصف بعد جوشیدن

باقی ماند *

باوق - به بنید باوق *

بارامون - به بنید بیرامون *

بارجاه - به فارسی بارگاه که محل بار ملک و سلاطین

باشد *

بارجه - به هندی بٹرا - جهاز *

بارشاریون - به بنید فارشاریون *

باره - به فارسی پاره بواسطه ترکی پنجم حصه هشتم

از حصه قرش بارات جمع *

بارود - بر وزن و معنی باروت است که به سربانی

شوره را گویند که جزو اعظم داروئی تفنگ است

و آنرا نمک چینی نیز خوانند حالا معنی داروئی

تفنگ مستعمل است *

باروف - به ایطالیانی بارقه baruffa پر خاش

کردن خصوصاً وقتیکه بانوده و اثر و حام باشد *

باری - به فارسی بوری - که تصویر یافته را گویند *

بازار - فارسی ست به عربی سوق خوانند - ظاهر و اصل

ابا بازار بوده زیرا که در چنین جاها اکثر اطعمه و

ایا می فروخته اند و بهر و رایام معنی مطلق جائے

فروختن استعمال یافته و همین شهرت دارد *

بازدار - فارسی ست معنی میر شکار و نگاه دارنده

باز را هم گفته اند که پرنده ایست معروف و مشهور

که سلاطین و اکابر شکار فرمایند *

باس - منخوت از بوسه فارسی است بمعنی بوسید

میوس و می بوسد *

باسا پورت - بایطالیانی پاسا پورتو passaporto

پروانه را بهاری *

باسیقانی - اصلش فارسی ست - ملاحظه کننده *

باسلیق - به یونانی باسلکان basilikon رگه

ست معروف و مشهور در دست که اگر آن را

کشایند خون فاسد جگر بر آرد *

بَدْرُون - به ترکی بُدْرُن - که از یونانی هپدروس
 lupodromos که اصل معنیش برپایش رفتن
 است مأخوذ است - حالا بزبان عربی خانه را
 گویند - که در زمین سازند براسه گرما *
 بَدْرُونی - بایطالیانی پادرونی padrone ماهر
 و سرکن خانه - سردار خانه *

بَدْرَه - بفرنسوی پودر poudre سفوف -
 چیزه که آنرا کوفته بخته یا سائیده مثل آرد
 کرده باشند *

بَنُج - بفارسی بزه بزرگویند *
 بَدْرَقَه - بفارسی بدرقه بدال ممله راهبر قافله و
 نگاهبان *

بُرَانِق - به سینیذ فراتیق *
 بر با - قدیمی ایچیشن است و معنی آن عمارت
 و بنا است - لهذا بر بانی آن تحریر قدیمه را
 نامند که قدیمی ایچیشن آنرا بذریعہ نقاشی و
 ظاهری نمودند - یعنی بجای نقوش حروف
 که دال بر الفاظ است تصویر یا ثبت می نمودند
 بظاهر تصاویر معلوم می شد و در اصل نامه
 یا تحریر رموز بود *

بر بَاة - ارامی است در اصل معنی آن عمارت سحر
 محکم است حالا اهرام خرد را که قریب صعیید
 مصر است می نامند *

بَرْنِج - قدیمی ایچیشن است و بعضی گمان دارند
 که ارامی است لیکن صواب اولی است -

آب راهه سفالین غیر نمایان - و آن جارا
 نیز گویند که در میان زمین بفرصن فرد رفتن آب
 ناپاک بنا کرده باشند بهندی آنرا غرق خوانند *
 بر بر - به یونانی بربرس barbaros گرویده است
 بمغرب افریقه که بغایت سنگدل و وحشی است
 برابر جمع *

بَرْبَط - باندوسی بر بوتار barbotar فضول گفتن -
 شراره *

بَرْبَط - به یونانی بر بیتان barbiton عود *
 بر تقال بایطالیانی پرتگال portogallo.
 بر تقان نارنگی که میوه ایست از نارنج کوچکتر -
 و شیرین تر - اول کسی که درخت این میوه در
 اردو باننشاند اهل پرتگال بوده لهذا بنام
 ایشان موسوم شده - بر تقانه براسه مفرد است
 و عوام این را بردقال خوانند *

بَرْج - به لاطینی برگسن burgas باره - در حصن
 بَرْجاس - فارسی است - در اصل آماج گاه و نشانه
 تیر را گویند لیکن عرب آنرا که بر نیزه یا چوبه در هوا
 نشانه تیر یا تفنگ کرده باشند می گویند و آنرا
 که در زمین نشانه کنند هدف خوانند *

بَرْجَد - لاطینی paraganda نوعی از گلیم سطر *
 بر جل - ترکی است بمعنی پرگار که نام افزایست
 که بنایان و نقاشان بدان دایره کشند *
 بَرْخ - به فارسی بر خه - مفت - بلا قیمت *
 بردار - فارسی بردور بمعنی دربان *

بر دواق - ترکی برداق - کوزه +

بر دَایَه - ترکی ست بوساطه عربی بُرْدَه یا فارسی

پرده بمعنی پرده +

بُر فُج - به فارسی بُرْدَه - اسیر شده مطلقاً خواه دختر

باشد یا پسر +

بُر فُج - به فارسی پرده +

بُر فُج - به فارسی برده زنان یونان که اسیر کرده باشند

و بکنیز کی آورده +

بر دوق - ترکی ست - آوندگی +

بر دقوش - به بینید مرز جوش +

بُرْدَه - شاید به فارسی پرده - نوعی از پیراهن +

بُرْدَه { به ترکی بُرْدَه بمعنی نیز - و هم که بجایش لفظ

بُرْدُو { ایضاً در عربی مستعمل می شود +

بر دول - بمعنی بر دوزن است به بینید بر دوزن +

بر دمی - قدیمی ایچیشن است و آن نباتی است که

در آب روید و در مصر از آن کاغذ سازند +

بُرْدِیُوت - به یونانی بریودنتیس periodontes

نائب اسقف را خوانند +

بر دعه - به فارسی بر زغنه بواسطه سریانی پالان خر +

بر دعه - شاید به فارسی پرده گلیم سطر که زیر پالان

بر پشت ستور نهند +

بر دوزن - به لاطینی بُرْدُو burdo بواسطه ارامی

اسپ تاتاری یا هر چار دای که بار برود

آهسته آهسته رود +

بر دوزن - به فارسی بر دوزن اسپ نر جلد دهند

را گویند +

برزن - فارسی ست - کوچه و محله را گویند +

برزیق - به فارسی برزیک گله اسپان بدون

سواران یا گروه اسواران - یا این مفرد است

معنی سواره و جماعت اسواران را بر ازیق

خوانند +

برزین - فارسی ست زنبیل - تلتله - کوزه از

پوست طلع +

بر سَم - فارسی ست - در می که در حجاب مابین جگر

و معده پدید آید +

بر سَنُوج - به فارسی پرستوک نوعی از ماهی +

بر سیاه و شال - به فارسی پرسیاوش یا پرسیاوشان

قسمی از نبات که خلاشه آن باریک و سیاه فام

و برگ آن سبز رنگ می باشد و بیشتر در گوشه

و کنار حوضهای روید +

برش { به انگلیسی برش brush آله ایست

برش { مشابه فتنین با فندکان که بدان پارچه های

پشمی - از گرد و خاک پاک نمایند - و این

از اختراعات جدیده است - و این را فرش

نیز گویند +

برش { به عربی فرش - گستردنی که از برگ خرما

برش { با فند +

بر شام - به سریانی برشان - نان مقدس نان

قربانی که فرقه خاص عیسوی آنرا با هم می خوردند

و آنرا جسم مسیح پندارند +

برشان - قربانی مقدس - و نانے بود که از آن غافنا
بندی کردند *

برشت - بفارسی نیم برشت - تخم مرغ که برشته باشند *

برشته - به بینید برشت *

برشعشا - سریانی ست - معجونے که حرارت غریزی
را قوی کند و معنی اصلی آن مفید و نافع ست *

برشوم - فارسی ست اعراف یعنی نوعی از خربان
در بصره که نسبت به خربانان جاے دیگر زودتر
برمی دهد *

برشیاوشاں - به بینید برسیاوشاں *

برشیمه - فرشه که بدان پارچه پشمین از گرد و غیره
صاف نمایند - نیز کمان نداف *

برصه - بایطالیانی بورسا bursa کیسه صرافخانه
دار المعامله *

برطانیقی - به یونانی برتنکی britannike بتان
افروز که قسمی ست از نبات *

برطل - بفارسی پرتله - تخمه رشوت *

برطله - بارامی برطولا - ساٹان تنگ غیر فراخ -
اسمی فرماید که بر معنی ابن است یعنی پسر -
و طله مبتدل طله معنی ساٹان است گویا
بمحاط تنگی پسر ساٹان است *

برطیل - شاید به فارسی پرتله معنی رشوت - و بعض
برانند که برطیل در اصل بمعنی سنگ است

که شخصی بگریه را برانجام کردگی کار مخصوص دادن
دعده نموده بود - چنانچه بعد سرانجام کار سنگ

حاضر کرد و ایفاء وعده نمود - بعد از آن بمعنی مطلق
رشوت مشهور شد - و این درست معلوم نمی شود *

برغزه - سریانی ست - گوساله *

برغل - از برغول ترکی یا فارسی مأخوذ است -

گندم بریاں نیم کوفته را خوانند - و آنز سمیند
نیز خوانند *

برغه - اندلوسی پارگه parga کفش که از رسن
ساخته باشند و خانه که از نئے تیار کرده باشند *

برفیر - به یونانی پرفرا porphura رنگی ست که
از سرخ و نیلی مرکب است و آنرا ارغوان نیز

گویند - اصلش فارسی ست *

بوق - به لاطینی بوکنه - آله ایست مستطیل و دراز

که در آن دمند و بدهن می نوازند - مجازاً باطل
و کذب را نیز گویند و آن شخص را نیز گویند که

برضبط راز قادر نباشد - ابواق - بیقان -
بوقات جمع *

برق - به فارسی به - به برغاله *

برق - به فارسی برگ - ورق وخت *

برق - به فارسی برگ - سامان خانگی از کرسی و
مائده و بقیه و غیره *

برقوق - به یونانی پرکلیان prokokkion

شمش - شفتالو - آلویت کوچک - زرد آلو *

برقوق - به یونانی برککا borikokka به واسطه
ارامی - آلویت کوچک - زرد آلو *

برقیل - کمانے که طفلان بدان غلوله اندازی می کنند

و آن را کمان کرده نیز خوانند *

برک - به بینید برق *

برکار - فارسی پرگار - آله ایست که بدان حماران

و غیره دایره می کشند *

برکان - بایطالیانی بُلکانو vulcano کوه آتش

نشان *

برکوش - بایطالیانی بُرکوسو barcoso نوعی از

کشتی که بامین بریق و فراقطه می باشد *

برما - ترکی بُورمه - نوعی از شیرینی است *

برمکان - به فارسی شاید پرنیاں - کساء چادر

برمه - به ترکی بورتق - برمه که بدان درختچه چوب

سوراخ کنند *

برمهان - قبطی است - ماه مارس را گویند *

برمووه - قبطی است ماه اپریل را گویند *

برمون - به یونانی پرمونی paramone روزه که

پیش از امام مذهبی دارند *

برمیل - بایطالیانی بریله barile بافدوسی

بریل barril آوند چوبی کلاں که از وسط

پنایند فراخ و از اطراف باریک و تنگ

به شکل میل باشد بعر بی آزابیه خوانند و

صافش را برای سی گویند *

برنامج - بغارسی برنامه فهرست را گویند *

برنجک - ترکی برنجی قسمی است از ماهوت

باریک - پارچه سیاه - کرشه *

برند - به فارسی پزند - جوهر شمشیر - آب شمشه *

برنس - به لاطینی بُرنس burras کلاه سر *

برنسا - به سریانی برناشا - مردمان *

برنکان - به فارسی پرنا - یا پرنین یا پرنیاں -

چادر - کساء *

برنی - به فارسی برنیک - سیوه نو - شتر تازہ *

برنیطه - به بینید بریطه *

برنی - فارسی برنی آوند گلی مثل خم *

برواز - به فارسی پرداز - چارچوب تصویر که در آن

تصویر نصب کنند - و نیز چارچوب شیشه که در آن

شیشه می نهند - چه اصل معنی پرداز جای قرار

آرام است *

بروبیه - قدیمی ایچشن است قسمی از زمین برای

جمع *

بروتستو - بایطالیانی پروتستو protesto استشاد

انداز نامه - بروتستوان تشویه - بروتستوات جمع

بروصی - از فواحی الهند آمده - لنگر *

بروفه - به بینید باروت *

بروفه - بایطالیانی پروا prova نسخه تصحیح *

بروفه - بایطالیانی پروا prua مقدم کشتی -

بروک - به بینید فروج *

بروه - بایطالیانی پروا prova پروت -

نسخه تصحیح *

بروه - بایطالیانی پروا prua مقدم کشتی

حصه پیشین کشتی *

بریتون - بفرنسادی پیرتوین peritoine پرده کمر

غطاء احتشا - غشاء احتشاء *

برید - به لاطینی وریڈس veredus در اصل معنی

اسپ چا پاراست که تیزی دود - بعد از آن

بمعنی مطلق پوسته استعمال یافته *

بربطه - بایطالیانی برتا berretta کلاه نصار *

بریمیه - اله ایست که بدان سداد قاروره و غیره بریں

می کشد - برمه - به بینید بریمیه *

بریمو - بایطالیانی پریمو primo بمعنی اولاً *

بریمیه - اندلوسی بارینا barrenna برمه - اسکنه - مته *

بریمیه - فرسادی بُرو bureau صندوق چوبیں

که در آن آوندے نند صینی یا آهنی که در آن

قضاے حاجت کنند - یعنی کُرسی که در آن

ادب خانہ باشد *

بُر - فارسی بُر - ماهوت - جامہ باریک *

بُر بُر تو - ایطالیانی پاساپورتو passaporto

پروانه راہداری که در آن نام حامل قوم آن

و اجازت سفر خشکی و تری مندرج باشد *

بُر اجروہ - به بینید مزاجروہ - مزاجروہ *

بُر پوست - فارسی ست - پوست بُر که مال

تجارت است *

بُر خفّر مدار - به پهلوی بزرگ فرما در معنی تحت

اللفظ او بزرگ پیشرو - لقب وزیر *

بُر زُک - بروزن عنصر - به فارسی بزرگ بضم اول

و ثانی نقیض کوچک - یعنی کلاں و سردار

و باین اسم وزیر نظام الملک ہم ملقب شدہ بود *

بُر ماورد - به فارسی بزم آورد - به بینید زُماورد *

بُر وُنگ - به ترکی پز ونگ - دیوث - به غیرت

قرمساق - قلقبان - زن جلب - تیر آدر *

بُر بُر - به بربری بُر بُر - بلخ *

بُر یُون - فارسی ست - پشمے که رنگ بُر دارد یا

ندے که از پشم بُر ساخته باشند - چه یون

بفارسی معنی رنگ غاشیہ و نمد زین آمدہ *

بس - فارسی ست - بمعنی فقط و حسب - و امر بر

قطع کردن ہم هست یعنی قطع کن *

بسا بُر تو - به بینید بُر بُر تو *

بساریہ - به یونانی اُپساریُون opsarion یا

پساری psari ماهیانہ - یعنی نان خورشی

که از ماهی ریزہ ترتیب دهند - و بالوان اطعمہ

بطور چشمہ و لعوق می خورند *

بسباسہ - شاید به سریانی بسباسہ - نوعی از حرمل

عربی ست و آن دوائے باشد که برگ آن

مانند برگ بید بود لیکن کوچک تر از آن است

و گل آن مانند یاسمن سفید و خوشبونی باشد

و بفارسی آن را رازیانہ نامند *

بُستان - به فارسی بوستان - باغ - باغ خرما *

بُستج - به فارسی پسته - میوه درخت برغند *

بُستلہ - بینید مُستلہ *

بُستوق - به فارسی بُستو - کوزہ گلی *

بُستہ - بایطالیانی بُستو bnsto سینہ بند زنان

که برائے حفاظت پستان می بندند *

بُسْتَه - به بینید بُسْطَه *

بُسْتَه - به فارسی بُسْتَه - بند آب هنر که آزار کشاده آب
هنر بجائے که می خواهند می برند - بُسْتَان جمع +

بُسْتَه - قدیمی ایچیشن گُربه *

بُسْتَه - به فارسی بُسْتَه - مرجان *

بُسْطَه - شاید بفارسی بَسْتَه - بَسْتَه سقرلات یا جابه
نخجوانی - یا لندره *

بُسْطَه - بایطالیانی پُستا posta چپار - برید *

بسفانج - به فارسی بس پایه داروئے باشد و آن
بیخ گیا ہے ست گره دار شبیه هزار پا *

بِسْلَه - بایطالیانی پِسْلِی piselli قسمی ست از
جوب خوردنی که بهندی آزار مضر خوانند گویا

نخود انگریزی ست *

بَشَاطِل - شاید فرسادی پستوله pistolet

زوج تفنگچه - دو عدد تفنگچه *

بَشْتَحْتَه - فارسی بوساطه ترکی پیش تخته - تخته باشد

چوبی که بر آن قلم و دوات داشته بکری
نشسته می نویسند *

بَشْخَانَه - به فارسی پشه خانه - چار پایه چوبی که گرد
آن برائے دفع پشه ماهوت را بر چوبهاے

استاده گرد او انداخته باشند *

بَشْرَف - به فارسی پیش رو - تمهید آلات موسیقی -
ابتداء تیاترود *

بُسْطَه - به فارسی بُسْتَه - فارغ و بیکار و مخت
و شنام است *

بَشْقَه - ترکی بَشْقَه - دیگر - علیحدہ *

بَشْکِیَر - به فارسی پیش گیر - چادرے باشد دراز که
بوقت خوردن طعام بجانب پیشین برزائند *

کشد تا لباس از شور با و غیره محفوظ و مضمون ماند *

بَشْمَاط - به بینید بقسماط بشماط جمع *

بَشْنَس - قطی ست - ماه مایو *

بَشْنِیْن - به فارسی بشنین بر وزن گلچین نیلوفر - یا

گلکست در مصر مانند نیلوفر که پیوسته در میان

آب می باشد گویند هر صبح سر از آب بر می آرد

و شام بنده آب فرو میرود و همین ساقی دارد

و بس یعنی برگ ندارد و به بزرگی غوره خشخاش

می شود و تخم آن سفید است *

بَشْنِیْن - به ترکی پیشین - نقد - پیشگی *

بصبص - شاید بایطالیانی پازو pazzo بیوقوف

بصم - به ترکی باصمن مَر کردن - بقالب کشیدن

طبع کردن *

بصمه - به ترکی باصمن - بر ماهوت چاپ کردن *

بَط - به فارسی بت - نوعی از مرغابی بطوط جمع *

بَطَارِخ - به بینید بطرخ - جمع است مفروش بطاخره

یا بطراخه است *

بطاریه - بایطالیانی باتیریا batteria مجموعه

چند بادلیها که برائے جنگ علیحدہ می

باشد *

بطاسه - به بینید بتاسه *

بطاسه - لغت اسبانیه است - جنگی جهاز - تجارتی جهاز

بطاطا - باطالیانی پتانا patata سیب زمینی +

بطاطس - به بینید بطاطا - سین شاید از لفظ انگریزی که بتیتوس است آمده باشد +

بطاقه - به یونانی پتاکیان pittakion کاغذ پاره ایست که بر تو بهای جامه چسبانیده باشند و در آن قیمت تو ب مفصل مرقوم می باشد +

بطراسالیون - به یونانی پترسلینان

petroselinon کرفس جلی +

بطرخ - به یونانی تارخیچین tarichion پوست بطرخه - قبطی - تخم ماهی بوری که نلکین کرده باشند به عربش مخ السک گویند +

بطراسالیون - به بینید بطراسالیون +

بطرشیل - به یونانی اپتراخیلیئون بطرشین - epitrachelion رشته باشد که

کاهنان بوقت خدمت کنیه بگردن می اندازند جمعی بطارشین و بطارشیل است

بطرک - یونانی پاتریارخس patriarches

نزد نصارے رئیس رواساء اساقفه را گویند یا فقط رئیس اساقفه را د نزد یهودیان عالم

را خوانند - بطار که بطاریک جمع

بطرکخانه - فارسی یونانی مقام بطرک +

بطریرک - به بینید بطرک +

بطریق - به یونانی پاتریکیوس patrikios بواسطه

ارامی - ده هزار - چنانچه طرخان سرفار

پنج هزار و قوس سردار و دصد را گویند و مردم

مکار را نیز گویند +

بطریرک - به یونانی پاتریارخس patriarches

به بینید بطریرک +

بطس - شاید از زبان دلماتیا آمده bastasia

بطشته - کشتی بزرگ که بغرض تجارت یا جنگ در دریای اعظم رواں شود - بطس جمع +

بطشته - بینید بطس +

بطنطه - باطالیانی پتننته patente فرمان شاهی

سند حصوری - شهادت طبعیه متضمن این امر که حامل آن بیماری ندارد +

بطیخ - ارامی ست - خربوزه - فروک بر وزن موزیک +

بغاز - به ترکی بوغاز - مجری - مجری دریا - دربان عالی معنی سرحد متعل است +

بغجه - به بینید بقجه +

بغداولی - به ترکی بغدادی و بغدادلی فروازے که از گچ و چونه تیار کرده باشند

بغل - جشی ست - اشتر +

بغله - خفاجی از جاحظ نقل می کند که بغله کینز کے گویند که دو تخمه باشد و از جنس صقلاب به صفت

دیگر متولد شود - بغلات جمع - بخمال راقم الحرف این معنی نیز از معنی سابق مأخوذ باشد +

بغله - شاید اندلوسی bajel, baxel مرکب که در بحر

احمر رواں می شود +

بغمه - به ترکی بو عماق - گردن بند - گلو بند - خصوصاً

گلو بند مردارید +

بغنوس - ب لاطینی پگنُس paganus جاہل -

بے وقوف - کم محبت +

بفتہ - فارسی بافتہ - پارچہ نیچ اعلیٰ کہ از ریشما
بافتہ باشند +

بق - باریطالیانی بکا bocca دہن - و دمانہ چیز

بقچہ - ترکی بوغچہ - پوندہ - بقیچ جمع و در برہن می

نویسد کہ بوق چادرے باشد بزرگ کہ رخت
خواب در آن بند کنند پس اسلش بوقچہ گفتن

ہم رواست +

بقدونش - یونانی مکدونیسان makodonision

بقدونوس - جعفری را گویند کہ نوعی ست از ترہ +

بقرور - قبطی یکہ و ر - غوک +

بقس - از لاطینی بکسُس buxus یا یونانی

پکسوس paxos ماخوذ است - درختیست

کہ برگ و دانہ آن بہ برگ و دانہ مورماند یا

درخت شمشاد است +

بقسماط - از فارسی بکسات کہ از یونانی پکسمید

paksamidi آمدہ معرب است نوعی از

نان روغنی باشد کہ روی آنرا مربع مربع بریدہ

بپزند و بیشتر مسافران بجهت توشہ راہ بردارند

بقسیمس - یونانی پکسوس - درخت شمشاد +

بقشیش - عوام بجائے بخشیش استعمال کنند +

بقلا - اندوسی است - بہ بینید بقلہ +

بقلاوا - ترکی بقلاوا - نوعی از حلویات کہ در آن

مغز بادام انداختہ تیار کنند +

بقلاوا - ترکی بقلاوا - قسمی از کوماچ - نیز حلوائے

بقم - فارسی بکم - چوبے باشد سرخ رنگ کہ رنگرز

آب آن پارچہ رنگ می کنند +

بکت - بہ بینید بیک +

بکالوری - بچلر - گریجویٹ - درجہ یافتہ

بکلوری - بہ بینید بکلوریتہ +

بکالوریہ - فرسادی بکلوریا baccalaureat

رتبہ المجاز الثانی فی العلوم والفنون - مرتبہ

درجہ دوم در علوم و فنون +

بکبرج - ترکی بقراج - اندے کہ در آن قہوہ باشد -

بکایج جمع +

بکساد

بکسماط - بہ بینید بقسماط

بکلیگ - ترکی بکلک - نیابت خاص کہ در آن از

بادشاہ وقت حاکم مقرر شدہ باشد چوں ضلع

و علاقہ در گنہ خاص و عمل خاص +

بکلمہ - فرسادی بوگل boucle سنگ - گلاب +

بلاور - سنکرت بھلا تکہ भलातक شتر درخت

معروف کہ در دوا ما بکار آید و آنرا انقردیا نیز

گویند +

بلاؤۃ - فارسی پلاوہ از کلدانی کثافت - چرکینی

بلارج - یونانی پلارگوس pelargon لک لک +

بلاس - بفارسی پلاس - بشیمہ سطر و غلیظ کہ

بلاسی درویشان می پوشند یا مفروض کنند یعنی حاجیم

بلاسون - فرسادی پلاستون paillason
 فراش پلنگ که بگیاہ پُر کرده باشند +
 بلاط - یونانی پلتیا plateia بواسطہ ارامی سنگها
 که در سراسر و جزآں گسترده باشند +
 بلاط - یونانی پلتان palation شاہی محل -
 قصر شاہی +
 بلاق - قدیمی ایجیشن - بندر - جزیرہ +
 بلان - یونانی بلانیون balaneion بواسطہ
 ارامی غاسل +
 بلانقہ - بایطالیانی پلانکا palanca احاطہ است
 کہ از چوب وغیرہ ساختہ باشند +
 بلجئمہ - بستن بطار یا بیاهے سنور را بجهت بیماری
 کہ رسید آنرا +
 بلج - قدیمی ایجیشن نوعی از خرما +
 بلسان - یونانی بالسان balsamon درخت
 ست کہ گلهامے سپید دارد و درد دوا ہای
 بکار آید - عوام آنرا سبسان گویند +
 بلشوم { بوتیار مرغے ست کہ برکنار ہای آگبرہ
 بلشون { درودہ نشیند و ماہی را بزودی بکین
 فرومی برو - بلاشیم - بلاشین جمع +
 بلطی - ترکی ست - در محیطی نویسد شخصے را
 گویند کہ ہمراہ سپاہ برائے درستی راہ رود
 کہ درختان را قطع کند و قلعا را استوار
 سازد و پیادہ یعنی نوکر کو توال و مانند آن
 کہ بہندش چہرایی خوانند +

بلطو - فرسادی پالتو paletot جعبہ کلاں +
 بلطہ - ترکی ست - تبر چوب شکن - و صاحب محیط
 می نویسد معرب بالہ ترکی ست کہ تبر را خوانند +
 بلطی - ماہی دریائے نیل +
 بلغصون - بیونانی بوگلوسان bouglosson
 گا و زبان +
 بلغم - یونانی فلگما phlegma خطے ست از اخلاط
 چہارگانہ بدن +
 بلغہ - بایطالیانی دولا valva لولب - قسمے از
 آوند سرپوش کہ از یک جانب راہ آمد و رفت
 چیزے می دارد و از جانب دیگر مسدود چنانچہ
 درد بگیرد وغیرہ می باشد +
 بلگی - ترکی بلکہ بمعنی لعل مستعمل است یعنی
 شاید +
 بلکمو - بیونانی پلس pelamus قسمے از ماہی +
 بلکوت - یونانی بلنید balanidi بواسطہ ترکی پالموت
 پوست شاہ بلوط کہ برائے رنگ دادن بکار دارند +
 بلورادی { بایطالیانی پلورہ pleura غشاء ریه
 بلورہ { پردہ شش - التهاب غشاء +
 بلوسطیون - لاطینی بلوتیوم balaustrum آثار
 بلہوبہ { اصلش ابو الہیب یا ابو الہوبۃ است کہ
 بلہیب { نام مینارے ست از مینار ہای مصر کہ حالا
 بر ابو الہول مشہور است +
 بلج - از لغت اہل طایا بلیق ماخوذ است بمعنی
 اوطاق جہاز +

بُندار - فارسی است - تاجرے کہ شناس مکان کنی
باشد یا آنکه بگرانی بفروشد و برای حصول
این غرض اسباب تجارت را از فروخت باز
دارد +

بُندار - فارسی بندار کیسه دار و خانه وار +
بُندَر - فارسی است - شهریکه برکناره دریاے
اعظم واقع باشد - یا آنکه مرکز تجارت باشد +
بُندُش - لاطینی پنتیکم ponticum دراصل
میوه ایست سرخ رنگ مانند کنار بعدش
بمعنی غلوه مستعمل شده +

بُندُ قتی - ترکی است سکه ایست مراہل وینزرا
که در اہل اسلام بکثرت رائج است +
بندہ - فارسی بندہ - غلام +
بُندُوق - پسر زانیہ را نامند و برای دختر زانیہ
بندوقه گویند +

بندول - فرسای پندول pendule ساعت
کلاں کہ بر آتش کده و غیرہ نصب مینماید +
بُندیرہ { پاطالیانی بُندیرہ bandiera
بُندیرہ
برق - نشان - علم +

بُندیرہ - فارسی فاذر ہر بوسا طر ترکی پندیرہ
یا پان زہر - ہر دوائے کہ حافظ روح
باشد و دفع ضرر سم کند فاذر ہر گویند عموماً
آزاکہ لغزنی حجر التیس خوانند خصوصاً +
بُش - بُشش - بینیہ - بلیش +

بلیذ - فارسی پلید - کثیف - بر بینیہ بلاذہ +
بلیصہ - بر بینیہ بولیصہ +
بلیج - فارسی بلیہ دوائے ست قابض طبیعت
آں سرد و خشک است +

بلین - بر لاطینی پلنوم pallium لباس ست
مراہل کنیہ را +
نم - فارسی است صندیر - و تارکلاں را نیز گویند
مثل تارکلاں ستار و غیرہ
بُنباغ - بر بینیہ مباح +

بنا دورہ - بایطالیانی پومودورو pomo d'oro
بادخجان فرنگی - بر بینیہ بندیرہ +
بُنبہ - فارسی و ترکی پنبہ قسمے ست از لوان رنگا +
بُنتو - بایطالیانی ونٹی venti سکہ ایست کہ
قیمتش بیست فرنک باشد +
بُنتو - بر بینیہ مُنتو +

بنج - فارسی بنگ - بوزہ +
بنجر - ترکی پانجار - چغندر +
بنجرہ - فارسی پنجرہ پنجرہ - سولخ توپ - لولہ +
بنجکیہ - فارسی پنک - اہل خراسان را خوانند
چہ پنج تیرہ یکجامی انداختند +

بنجکان - فارسی پنچگان - پنج پنج تیر انداختہ +
بند - فارسی ست علم و نشان بزرگ مکرو تیلہ
بحیرہ - زنجیر - بند آب - پیادہ شطرنج و قتیکہ
کہ فریزین شود - نومان دہ ہنز گرس - فقرہ کتاب
یا فصل آں +

بُنیش - بُنیش - ترکی - بُنیش - قسمی از پیراهن و
لباس که وسیع باشد مثل چوغه و جُبّه +
بُنیش - ترکی بُنیش جُبّه کلاں که آستین کلاں
داشته باشد +

بُنصُول - لاطینی پُنْدُولُوس pendulus.

آلات در ساعت که بر بی آزار قاص خوانند +

بُنط - ایتالیانی پَنْتی ponto عرشه - بالائے
کشتی +

بُنطاریا - به بنید فنتاسیا +

بُنطالون - فرسای پانتالون pantalon

پاجامه - شلوار انگریزی +

بُنفسج - فارسی بنفشه قسمی است از ادویه نباتی +

بُنک - فارسی است حصه بهترین از هر چیز +

بُنخ و بُنیاد - بنک العمر یعنی بهترین حصه

زندگانی ازین مأخوذ است +

بُنک - فارسی بُن بَنج +

بُنک - ایتالیانی بَنکو banco بنک که صرف خا

را گویند +

بُنکام - فارسی بَنگان ساعتی که باب یا بَرگ و بُنیش

معلوم کرده میشود +

بُنیا - اندوسی بُنیال punal خنجر و ایں

لفظ عموماً باستعمال اهل مغرب می آید +

بُنیش - ترکی بُنیش - چادر درار که در من سیج

داشته باشد نیز جُبّه را گویند +

بُنیق - فارسی بُنیک خَشک پیراهن - گریبان +

بُنیش - فرسای پیوینی poignet بند دست
ضرب مُشت +

بُونتاسه - به بنید بتاسه +

بُونتقه - فارسی بُونت - آوندی باشد که گل حکمت

سازند و زردسیم و مثال آن در میان آن سواد گذارند +

بُونتقه - به بنید بُونتقه +

بُونجو - ترکی بُونج سکه است سیس که قیمتش تخمیناً

یک روپیہ باشد و در البحر پاراچ است +

بُوندقه - به بنید بُوندقه +

بُوندقه - به بنید بُوندقه +

بُوندینه - قسمی از شیر پنبه ای فرنگ +

بُونر - به بنید باورده که گذشت +

بُونرس - فرسای بورس bourse کیسه -

صراف خانه - دارالمعامله +

بُونرخی - ترکی است نوعی از تنج و برمه +

بُونرق - فارسی بوره - تنگار +

بُونرک - به بنید بُونرق +

بُونرّه - به بنید باورده +

بُونری - قدیمی ایچشن نوعی از ماهی +

بُونری - به فارسی بوریا +

بُونریا - فارسی است - باریا +

بُونریه - به بنید بوری +

بُونز - بُونزّه - فارسی بوزّه - شربت که از شیر و

شکر تیار کنند - یا گلاب و شکر که بذریه نمک +

بُونج - نمجده نمایند و نوعی از می که از آرد و برنج

وازن و جو سازند و دکان مے +

بُوَز - فارسی بُوَز - دهن و پیرمون و گرداگردمان
 حیوانات - و مابین بینی و لب رانیز گوشت
 بُوَز - ترکی بُوَز مَق - خراب کن - بصیغه امر +
 بوزیریاں - ہندی - داروے است کہ بعزنی
 مستعجل نامش نهند +

بُوس - فارسی بوس - بوسہ +

بوستہ - ایتالیائی پوشتا posta وصول گاہ
 بوسطہ - خطوط +

بوسریک - بہ بینید بوسلیک +

بُوسَلَنیک - فارسی است نام مقامے ازجملہ
 دوازده مقام موسیقی +

بُوسہ - بہ بینید بوس +

بُوش - ترکی بوش - خالی - احمق - سخنے بہودہ
 کہ مطلب نداشتہ باشد و بجاقت بزبان
 آورده باشند +

بُوش - مویشی را در چراگاہ گذاشت +

بولصلہ - مقلوب بولصلہ است بہ بینید بولصلہ +

بولصہ - فرسادی پوس ponce بدست انج +

بولصی - فارسی بوزی نوے ازگشتی +

بولطقہ - فارسی بوتہ آوندی باشد لولہ داسرپوش
 کہ در آں آب گرم کنند و در زبان انگیزی
 آنرا کیٹل خوانند +

بولطہ - فارسی بوتہ آوندی را گوشت کہ آنرا گل
 حکمت ساختہ باشند و طلا و نقرہ و امثال

آں در اں بگدازند بعزنی خلاص گویند -

و آنرا بوتقہ گفتن خطا است +

بُوغاز - ترکی بوغاز - قطعہ آب را گوشت کہ در میان
 دو قطعات عظمی آب واقع شود و ہر دو حصہ
 را با ہم متصل کند چنانچہ بوغاز جبل طاقی
 بوغاز - ترکی بوغاز - بحری - بحری دریا +

بُوق - لاطینی بُوکنہ bucina بواسطہ ارے
 شپور کہ نواے است بزرگ کہ آنرا بوت
 جنگ مے نوازند +

بوقال - یونانی بُوکالِس baukalis کوزہ کہ
 دستہ ندارد - دوات گلی - عوام باقیلش
 گوشت - بواقیل جمع +

بوقچہ - بہ بینید بوقچہ +

بوقیر - یونانی بُوکروس boukeros طاثریست
 ابلق یا خاکسترگون یا سپید +

بول - ترکی یول - تمکت - چپناک +

بولاد - فارسی پولاد مشہور و معروف است
 و تیغ دلاقی رانیز خوانند یعنی استرہ +

بوللاق - بہ بینید بلاق +

بولصلہ - بہ بینید بولصلہ و بولیس +

بولوک - ترکی بلوک - دستہ فوج میقنب +

بولیتکہ - یونانی پولیتیکی politike منشی گری -
 بہ کار عدالت مصروف ماندن - حالت سیاسیہ

مکروفریب +

بولیتیکی - حکیم دانشمند +

بولیس } ایتالیانی پولز polizia
بولیس } ایفرنسادی پولیس police
کشیکچی - قراول - پاسان شهر +

بولیضه - ایتالیانی پولزا polizza کاغذے
باشد کہ دران تعریف اشیا یکے بسوے
دارندہ کاغذ فرستادہ باشد مندرج باشد
تا آن کاغذ را نموده آن اشیا را کہ بنام او
از جاے آمدہ است بگیرد - و ایں را
بعربی صک الوشق خوانند - و سفتہ را ہم
گویند +

بولیموس - یونانی بولیموس boulimos بطلان
خواہش طعام از معدہ +

بوونہ - قبلی است - ماہ یونیہ را گویند +

بووہ - یونانی بواس buas چغد - بوم +

بویا } ترکی بویا - رنگ - سیاہی کہ برپاوش
بویہ } انگیزی مے مالند تا کہ بخوبی سیاہ و
براق نماید +

بہار - قبلی بہارستہ صدرطل را گویند +

بھرام - فارسی است نوحے از ریاحین کہ شرج
یا سبزے باشد و بمغے خشک و کاریزہ ہم آمدہ
کہ گل عصفرا باشد +

بھرج - فارسی بہرہ - دروغ ذبیح درہے کش
خالص نباشد - ابن اعرابی دسے را گوید
کہ رائج نباشد - بعد ازاں بمعنی مطلق
چیزوے استعمال یافتہ +

بھرجان - بہ بینید مہرجان +

بہرمان - فارسی بہرامان - خشک و کاریزہ
کہ کل عصفرا نامند +

بھط - ہندی بھت - برنج کہ در شیر پختہ باشد
بھلوان - فارسی پھلوان - بازی گرے را
گویند کہ بر رسن رقصہ - نیز مسخرہ و ہزل
را گویند +

بھمن - فارسی است - نام ماہی - نیز دوائے
نباتی مقوی +

بیآوہ - فارسی پیادہ - نام یکے از مہرے
شترنج - و نام گلے است معروف - و نوحے
از درخت بید و تاک انگور - و زبان حال
بمعنی پیادہ فوج کہ ضد اسوار است
مستعمل است +

بیب } ارے است مجری آب حوض +
بیبہ }

بیجام - شاید فارسی پنگان نہرے کہ مابین
نیل و ساقیہ باشد - یا مابین دریائے کہ
باشد و ساقیہ آن +

بیدر - سریانی است خرمن گاہ +

بیدق - فارسی پیادہ - ضد اسوار کہ بعربی
راجل خوانندش - و نام یکے از مہرے
شترنج +

بیدق - فارسی پیادہ - راہ نماے در سفر
بدرق نقیض اسوار +

بیرا - به بینید بیرہ +

بیرجہ - به بینید بارجہ +

بیرق - فارسی بیرہ - نشان - علم - بیارتق جمع +

بیرم - فارسی بیرم - برمه - منقب +

بیرمون - یونانی - پرمونی paramone روزہ

است کہ در اں بعض نصارے روزہ

میدارند برائے نیارسی عید آئندہ کہ بدگیر

روزے آید و ایں روز پیش از عید فصیح

و عید میلاد و عید نطاس واقع میشود +

بیرون - یونانی بران birron تاج اسف +

بیرہ - ایتالیانی برّا birra پیرا گوئند - و

آن قسمی است از مے کہ از جو نیار کنند +

بیرار - فارسی بازیار - بازدار بیارہ جمع +

بیر { کدنگ گازراں +

بیریر {

بیشینه - یونانی بشتوس bussos جامہ غلیظ

از پنبہ +

بیشکش - فارسی پیشکش - شفعہ کہ مناسب

امراء و سلاطین باشد +

بیطار - یونانی ہپتاتروس hippiatros معالج حیوانات

کہ سلوتری خوانندش +

بریطیر - بر وزن قمر - بمعنی بیطار است +

برقعہ - ارامے است - کلیسیا +

برقیہ - یونانی بکیان bikion بواسطہ ارامے

نہاتے است در از تر از حدس و در گشت ہار وید +

بیک - ترکی بک - لقبی است کہ در را و امر ازادگان

و دیگر محرزین ہاں ملقب شوند لیکن

در لشکر بدوں قائم مقام و امیر الای دیگرے

مستحق ایں لقب نمے باشد +

بیکار - فارسی پرگار - نام افزارے است کہ

بنایاں و نقاشان ہاں دائرہ کشند +

بیکارہ - فارسی پرکار - جنگ - حرب +

بیک باشی - ترکی بیکباشی - سردار برہنہ

یادہ - میجر - سرگروہ +

بیلٹون - یونانی پیلان pelon گل سرشوی

خاک صابن ہندی +

بیمارستان - فارسی است - دارالشفاء - خستہ خانہ

بیورونی - ترکی - بیوردی - فرمان قراول چکمانہ

کوتوال +

بیورلدنی - ترکی بیورلدی بمعنی بیوردی

است +

ت

تابل - ارامے است - حوائج و ابزار جمع توابل +

تاتار - ترکی است - قاصد پیک +

تاج - فارسی است - افسر - کہ بحر بنی اکلیل

خوانندہ - نیجان جمع +

تاجزہ - به بینید تاجزہ +

تاریخ - شاید فارسی ماہ روز - وقت چیزے

پدید کردن - و در اصطلاح تعیین کردن

مَدَنی را ابتداء امر عظیم قدیم مشهور تا ظهور
 امر ثانی که عقب اوست تا که دریافت شود
 بزمانه آئنده دیگر مدت ظهور این امر ثانی
 بملاحظ نسبت بعد مدت امر قدیم مشهور اول
 تاجره - فارسی بواسطه ترکی نزیبا - دشتگاه
 یعنی پیش تخته نجاراں که براں کار
 نجاری سرانجام دهند +
 تازی - فارسی است - عرب - و این منسوب
 بنماز است که معنی نماز مده است چه در اوائل
 اسلام عرباں تا تحت و تاراج بسیار در ایران
 کرده اند +

تازه - فارسی است - نو +
 تافسیا - به بینید تافسیا +

تامور - سریانی است - خون دل - شیرستان -
 دیر راهب - رنگ سرخ - جائے راز یعنی
 دل و این را صاحب محیط است +
 تاموره - شاید ارامے است - دیر راهب
 یعنی مکانیکه دران راهب عبادت خدا کند +
 تامول - نسکرت تامبول - پان که برگے است
 برابر کف دست و بزرگتر و کوچکتر از کف دست
 نیز شود و آنرا در دیار هند با فلفل و اک
 بخورند و آنرا تنبول نیز گویند +

تباشیر - ترکی است - گلے است بغایت سپید
 که آنرا بهندی کھڑیا مٹی هم گویند +
 تیان - فارسی تیانان نیشوار طاح و کشتی گیرنده +

تبسی - ترکی تبسی - خوانچه - طشتے خورد که براں
 طعام نهادہ مے خورند +
 تبغ - حبشی تبغیا لقب پادشاه مین +
 تبغ - فارسی تنباکو به بینید تنبک +
 تبین - ارامے است کاه +
 تبش - ترکی توتوں - تنباکو +

تجفاف - فارسی تن باه یا تن پناه آهن
 جامه که در روز جنگ اسپ را پوشانند یا
 خود سوار در روز جنگ پوشد +

تخت - ترکی تحاف - مضحک - عجیب غریب
 تخت - فارسی است - لوح - سریر - کرسی -

جامه پاره که آنرا دو تا کرده از پنبه پر کرده
 بطور فرش بکار مے آرند +

تخت پوش - فارسی تخت پوش - مکانے که از
 خانه برائے نشست مردان مخصوص باشد +

تختج - فارسی تخته - ألواح الخشب - جمع تاجاج +

تخت رواں - فارسی تخت رواں قسمی از موده
 تخت رواں - که براں زنان پرده نشین سوار

شوند و نوعی از سواری است که عروس را
 براں نشانند و حجله را نیز گویند +

تخم - سرحد زمین +

تخرکص - فارسی تهریز - شاخ جامه و قبارا
 گویند - و آن دو مثلث باشد از

دو طرف دامن جامه +

تدرج - فارسی تدرد - کبک و آن پرندہ ایست

ذخیل شده ترسانه یا ترسخانه گردید و معیش

جائے که قریب بندرگاه برائے بنامودن

جهازها و نهادن سامان آنها معین باشد

ترسخانه - به بنیة ترسانه +

ترتسو - ایتالیائی ترزو *terzo* ثالثا سوم مرتبه

ترسمه - قدیمی ایچشن نوعی از سنگ پشت که

در دریای نیل پیدا شود +

ترسینه - ایتالیائی ترادن *terrazzino*

ایوان خانه و غیره +

ترطوار - فرسادی ترتوار *trottoir* راهی که

حصه شایع عام باشد مخصوص به آمد و رفت

پیادگان باشد چنانچه دیگر حصه آن مخصوص

به کالسکه و غیره باشد +

ترغنه - ارامه است - دُر +

ترکش - فارسی است تیرداں که در آن تیرها

محفوظ دارند +

ترکه - فارسی است خود آهنبیس +

ترزم - فرسادی تیرم *terme* وقت معین -

دختم و پایاں +

ترمس - یونانی ترموس *thermos* قسمی از

ماش مصری +

ترسمه - سردآب +

ترنجان - به فارسی ترنگان قسمی از

ریحان که آن را باد رنگبویه

خوانند +

آتش خوار خوب رفتار که بکوه و بادیه مسکن دارد

بهندش چکوز نامند +

تر - ارامه است ریمان محار که یک جانبش

بدست گیرد و بجانب دیگر شاقول معلق

مے باشد تا که دستی دیوار آن معلوم نماید +

تراپیزه - یونانی تراپیدزا - پیش تختی که آنرا میزنند

ترازی - فارسی ترزو - و آن آلتی باشد که

چیزها را بدان وزن کنند +

تراس - شاید به ترس تعلق دارد - نوکریا یا

تقلی - آراپچی - یعنی گاژیباں جمع ترارسه +

تربند - فرسادی کنتربند *contrebande*

ممنوعات - مال از کمر که میزنند +

ترجمان - شاید از فارسی بواسطه ارامه یا از

یونانی ترگوس مأخوذ است شخصی را گویند که لغت

را از زبان بربان دیگر تفسیر نماید +

ترتری - ترکی از فارسی درزی - کسی که جامه دوز

خیاط +

ترتس - یونانی ثرتوس *thurios* سنگ گشته - سپر +

ترس - شاید از تراس مأخوذ است که به ترس

یونانی تعلق دارد - دیوث - یعنی شخصیکه

هر کس را پناه دهد - و برائے هر کس کارپر

مے دهد +

ترسانه - اصل عربی دارالصناعة بوده بدش

بایتالیه رفته و اریسنا *arsena* ماند

بعده بزبان ترکی ترسانه شد بعده بعربی

ترنجبیل { فارسی ترنجبین و آن داروے
ترنجبین { باشد شیریں مانند شبنم بر خاثر تر
مے نشیند بعربی من خوانند +

ترنجبیت - ترنجکٹو trinchetto باوبان جهاز +
تریاق - یونانی شیریاکی theriako دوائے است
کہ برائے دفع زہر ہا کسیر است +

ترزکہ - تختہ کفش دوز کہ بران کفش ہائے دوز +
ترکین - دال بگام +

تسبیج - شبجہ یعنی دانہ ہائے درشتہ
کشیدہ +

تشدور - فارسی دستور بہ بینید دستور +

تشرین - سریانی است ماہ اکتوبر و نومبر را
گویند و بادل دثانی تمیز کنند پس اکتوبر
را تشرین اول و نومبر را تشرین ثانی گویند
تشمیزج - فارسی چشمزک - شوینز یا چاکسو

دوائے باشد کہ در چشم بیمار اندازند +
تسمہ - فارسی - تسمہ دوائی باشد کہ مزین ہا
تیغ دلاقی را تیز کند +

تطور - بہ بینید تطوار +

تغار - فارسی است - خزف طشت گچے +

تغفور - بہ بینید تکفور +

تغم - بہ بینید طغمہ +

تفاح - ارامے است سیب - تفاحہ یکے +

تفاشیر - حبشی است جواب - موزہ +

تقتسر - بہ بینید دقتر +

تقشہ - فارسی تافشہ - قزیز +

تفسرہ - سریانی است - بول مریض کہ نزد
طیب بفرغ در یافت حال مریض و پند
تفکجیہ ترکی است محافظان شاہی و گیسندگان
خراج تفکجی مفرد +

تفنک { ترکی تفنک بندوق تفنکہ جفت
تفنکہ { بندوقے کہ بیک وقت دو صاحبہ
اندازد از دو ماشورہ خود +

تنگر { ہندی ٹھاکر سپہ سالار - ٹھاکرہ
تنگری { جمع +

تنگفاف - فارسی است قسمے از اسلمہ +

تنگفور - آرمینی نگور tagavor بادشاہ
و عرباں برائے شہاں آرمینیہ استعمال نمایند
تنگنہ - ترکی است حوض و آوندی سنگین کہ درآں
آب جمع دارند برائے استعمال بوقت ضرورت +

تنگتہ - بہ بینید تکیہ +

تنگنہ - ارامے است شلوار بند +

تنگیتہ - ترکی تکیہ - از عربی التکاء - مکان

درویشاں دجائے سکونت روحانیاں +

تل - ترکی تل - تار زر و نقرہ کہ آنرا درست

نمودہ در کشیدہ کہ نوے از دخت است کشیدہ

و بآں کلاہما و پارچات را مزین کنند +

تلام - زرگر خادمان زرگر شاگرد - بہ بینید تلمیذ +

تلغراف - فرساوی تللیگراف telegrapha برائے

دقتار - و برائے تار ہر دو مستعمل میشود +

تکلیش - فارسی ترکیز ترکش را خوانند +

تکلیبند - اراسے است - شاگرد تلام - تلامی تلامیہ
تلامدہ جمع +

تلی - نہ بینید تل +

تلیج - ترکی ترکک کفش مقررات کہ بخانہ پوشند +

تلیس { یونانی تلیس thalis +

تلیسہ { از لاطینی تریکیوم trilicium کی حساب

یقال وضع الدقرفی التلیستہ +

تمرچی - فارسی ترکی تیمارجی ملازم شفا خانہ +

تمساح - ننگ - قدیم اجمیش +

تملی - یونانی تملیان themelion کہ معنی اصلی

آن نیچ و بنیاد است یا از ترکی تمللو چیزے کہ

نیچ و بنیاد داشته باشد ہمیشہ علی الدوام -

چہ چیزے کہ نیچ و بنیاد داشته باشد عموماً پائدار باشد

تقمس - برنج کہ غلہ البیت معروف و مشہور +

تقوز - ماہ یولیہ تموز +

تن - انگلیسی - ٹن tun وزنی است کہ مقدارش

بست و ہشت من ہندی باشد +

تنباک - نوعی است از فلزات کہ مرکب از زنگ و کاپر

یباشد لغت ملایا است +

تنباک { ترکی تنباکو گیا ہے است کہ دود آنرا در حقہ

تنبک { کشند و برگش خشک کردہ خورند +

تنبیل - فارسی ترکی - تنبل سست - بلیہ +

تنبیل - بہ بینید تنبول +

تنبول - سنسکرت تامبول nambol پان +

تنخرہ - ترکی است دیگچہ - دیگ مسین +

تندہ - ایطالیانی tenda پردہ رقیق کہ برآ

حفاظت از گرمی آفتاب بر کشتی یا بر خانہ انداختہ

باشند +

تنک { ترکی تنکہ اسباب تصدیر سامان رصاصی

تنکہ { مثل دیگچہ وغیرہ +

تنور - فارسی قدیم تنور بواسطہ سریانی یا عبرانی است

و از دو کلمہ تن کہ بمعنی دود است و کلمہ نور کہ

بمعنی آتش است مرکب است بعضش عربی

دانند بمعنی محل نان پختن +

تنین - اراسے است - اثر دہا - تنانین جمع +

توپال - فارسی توپال - چیزے است کہ از مس و

آہن در وقت کوفتن آن بریزد - نوشیدن

یک مشقال از آن در آب غسل مسهل بلغم است +

توت { فارسی توت - میوہ توت - بیدانہ +

توت { فارسی توت - میوہ توت - بیدانہ +

توت قطبی است ماہ ستمبر را خوانند +

توتیا - فارسی است سنگ مرمر - زنگ چست +

توج - فارسی توج میس - مس زرد +

تودری - فارسی تودری - بروزن سوسنی نغم گیا ہے

است کہ آنرا بحرانی قصیصہ خوانند و در صفایان

قدامہ و در کرمان مادر وخت گویند +

توز - فارسی توز آفتابہ برنجی +

تور - پیغامبر - شاید فارسی است +

توراة - عبرانی تورہ کتابست مشہور و معروف موجود است +

تورکا - فرسادی است - ترک که قوسے است
مشهور و معروف +

تومتہ - ارامے است - دانه مروارید و مہرہ سیمین گلوبند
دانه ٹٹے مروارید +

توتیتہ - بہ بینید کیتوتنتہ +

تیا تر - ایتالیائی تیا تر و teatro تماشا گاہ -

تیا تر و مرقص - محفل رقص +

تیا ذریطوس - بہ بینید تیز ریطوس +

تینبل - سریانی است عالم دنیا +

تیز ریطوس - یونانی تیودوریطوس theodoretos

نام دوائے است مہل +

تیتوس - بہ بینید دیوٹ +

تیر - فارسی است چوب سطر کہ براں اطراف چوبہا
خورد دشتہ سقف خانہ پوشند و آن آتش تیر ہم
خوانند +

ث

تافسیا - یونانی تاپسیا thapsia ضم سداب وشتی +

ثالوث - سریانی است یا ارامے مطلبش تالوث

اقدس است کہ بجائے تثلیث مستعمل میشود +

تجیر - فارسی است کنجارہ کہ ثفل باشد +

ٹمل - بہ بینید ٹملی +

ٹٹا - بہ بینید فناء کہ بجائش بجنوب عرب مستعمل
میشود +

ٹٹیان - ارامے است - مہتر دوم و مہتری - ۲

مرد بے راسے و بے عقل - تنبہ بالکسر جمع +
توغم - بروزن صرد - یونانی توٹیا thuia درختے
است کوہی بلند پیوستہ سبز و ساقش سطر و
خوشہائے آن بہ بطم ماند و بکارے نیاید +

ج

جاثلیق - یونانی کٹلکوس katholikos فرقہ است

از نصارے کہ بہندہ بقدیم است بفارسی
کاتولیک خوانند +

جاوی - فارسی گادی زعفران +

جاؤ - از لاج ماخوذ است کہ در اصل زاک فارسی بود +

جاسوس - ارامے است جستجو کنندہ خبر برائے بی

جالیش - فارسی چالش نیزہ باز - علم بردار -

چو کبیدار - عوام شالیش خوانند +

جام - فارسی است کاسہ سیمین یا کاسہ آبگینہ

اجوم - اجوام - جامات - جوم جمع +

جامدان - فارسی جامردان - و جامدان بروزن

لامکان صندوق و خانہ کہ رخت پوشیدنی

و غیر پوشیدنی در آن نگاہدارند +

جاکپتہ - فارسی جاکبہ - و طیفہ - راتبہ - تنخواہ

شیخ نظامی فرماید

کہ اسے جاگی عزتدین زجام سخن چاشنی گیرن

جاموس - فارسی گاؤمیش +

جانباز - فارسی جانباز - بازگیر - تماشاگر -

جاں باز - حرکت امتدادیہ فوج +

جاندار - فارسی جاندار - خادم سلطانی کہ بقصر
شاہی مے ماند +

جاہ - فارسی است - عزت - مرتبہ - و ترو بعضے
عربی است مقلوب وجہ - بمعنی آبروے +
جاودار - ترکی چودار - قسمے از گندم کہ بعربیش
قطانی خوانند +

جاورس - فارسی گاورس کہ قسمے از جوب خور
است +

جاوشیر - فارسی گاوشیر - صمغ درختے است +
جاویش - بہ بینید شادیش +

جایستار - لاطینی کوئستور quaestor بواسطہ
یونانی بہ بینید قسطار - رجل من اهل الخراج
یعنی شخصیکہ از جانب حکومت برگزین خراج
معیّن شود +

جبارہ - فارسی گھوارہ - دستیارہ - و چوبائے
کہہاں استخوان شکستہ را بندند +

جبت - جشی است - بُت +
جبخانہ - ترکی جبہ خانہ - بارود خانہ - سلاح خانہ
صندوق کارتوس +

جبنس - یونانی بواسطہ رومینس بہ بینید جص +
جبص - یونانی کپسوس gypsos بہ بینید
جص +

جبیرہ - فارسی گھوارہ - یارہ - و چوبہائے کہ
ہاں استخوان شکستہ را بندند +
جتلین - بہ بینید جاتلین +

جخوار - فارسی گھوارہ نشنگا ہے باشد بر بالائے
ستون جہاز کہ در اں ملح نشستہ حالات آب را
ملاحظہ مے نماید و از اشیاٹے خطرناک مطلع
شدہ جہاز را بر ماند +

جداو - سریانی است - خرقہ +
جداو - فارسی کداوشتہاے بہم بستہ و پیچیدہ
جداو - فارسی یا سریانی کراوہ تہہ - پارہ - خرقہ +
جدان - نوعی از سنگ بہ بینید کدان +

جدہ { ارامے است کنارہ دریا +
جدہ

جدی - بہ بینید کدی +
جداو - فارسی کداد - پارچہاے گنہ +
جذف - بہ بینید مجذبات +
جرامق - گروہ مردم عجم کہ در ادائل اسلام مہول
سکونت داشتند +

جراوش - فارسی گوارش بہ بینید جوارش کہ بیاض
جربان - فارسی گریبان - خشک پیراہن +
جربز - فارسی گربز مرد فریبندہ +

جربیا - یونانی کرپتاس karpbas باد سرد شمالی +
جرجس - ارامے است موم و گل کہ با آن مهر کنند +
جرجشت - ارامے است بہ بینید جرجس +

جرواب - فارسی گرواب - جائے گرد آمدن آب +
جروبان - فارسی گروہ باں جریص و طاع و محل
قوم استعمال نمائند - واصل معنای محافظ
نان است شخصے را گویند کہ بدست راست خورد

جُریال - یونانی کرلیان korallion مے - وزنگ مے
مے کہ رنگش سپید باشد +

جریب - فارسی گرنی - از زمین یکصد و چهل و چہا
گن باشد +

جریت - ارامے است مارماہی کہ نوے است از ماہی

جریدہ - فرساوی گارد لشکر بہ بینید جرودہ +

جزاف - فارسی گزاف - بہیدہ - بحساب مے شمار +

جُزدانہ - فارسی عربی جزدان عوام آنرا جسدان

خوانند و بستہ کتب کہ بطور قلاوہ بردارند آنرا

بعربی حمال گویند +

جزر - فارسی گزر نوے است از یخ نبات کہ آنرا

زردک ہم خوانند +

جُزگ - ترکی کوزنگ - چشمک کہ شیشہ ایست کہ

آنرا برائے تقویت بصر بر چشم گذارند +

جُزمرہ - ترکی چمرہ - پاپوش اروپاے کفش +

جزیرہ - فارسی گزیت گزیدہ - یعنی خراج کہ از رعایا

بگیرند +

جُسر - ارامے است پل - و آں طاقے باشد کہ

بر رودخانہ آب بندند و آں را بعربی قنطرہ

خوانند +

جُستَر - یونانی گسٹرا gatra سلفجی کہ گلیس باشد

عموماً این لفظ در مشتق متعل می شود +

جُص - یونانی گپسوس gupsos گچ کہ در عمارت

بکار برند +

و بست چپ حفاظت طعام کند تا و گیرے

نخورد - و طفیلی را نیز گویند +

جر و سبل - بہ بینید جردبان +

جر و ق - فارسی گردہ نان را گویند +

جر و دل - ترکی گردل آوندی باشد فرخ دہن

کہ در آن اسپ را آب نوشانند +

جر و دانت - بہ بینید کردمانہ +

جُردہ - فرساوی گارد garde لشکر - گارد +

جُرس - فارسی جرست - آواز بلند ساعت

زنگلہ +

جُرسہ - تشہیر او نمود - شاید از جرست فارسی ناخود

باشد - کہ جملجل و آواز جملجل را خوانند

و تختیں ہمیں قاعدہ بود کہ بگردن شخصے

کہ تشہیر آں مے خواستند - زنگ مے بستند

و او را بر چار و اے سواری او مقلوب مے

نشانند +

جُرم - فارسی گرم ضد سرد جردم جمع +

جرماق - پے کہ بر کمان پیچند +

جرمدانق - فارسی گردانہ - بہ بینید کردمانق +

جرموق - فارسی سرموزہ - کفش پوش کہ برے

حفاظت کفش اندرونی مے پوشند - تاکہ

بگل و غیرہ نیالاید +

جُرنال - بایطالیانی جُرنالی giornale جریدہ

کہ در آن واقعات روزمرہ مندرج

باشد +

وزق - غوک +

جغرافیہ - یونانی گویا *geographia* فنی است

کہ در آن از ہیئت زمین و اقسام سطوح آن

باشند گال آن بحث سے رود - و این لفظ از

دو کلمہ گئی بمعنی زمین و گرافیا بمعنی بیان

مرکب است +

جفت - فارسی جفت - دو چند - زوج ضد فرد

موجینہ +

جَل - فارسی گل - گل سرخ و یا سمین را گویند +

جَلاب - فارسی گل آب - آب گل سرخ کہ گلابش

جَلاب سے خوانند - و صمغ را نیز گویند +

جَلاجی - عربی ترکی جلاجی - صیقل گر صقال +

جَلاہق - فارسی جَلہ گرد ہنہ - یعنی گلولہ سنگ و گل

و مثل آن و گولہ توپ کلاں +

جَلالہق - فارسی جلالہ یا شاید فارسی قدیم جلالک

کمانے کہ بچکان و طفلان بآں غلولہ اندازد +

جَلسان - فارسی گلشن - گلستان - گل سپید -

ریحان - نازبو +

جلستان - فارسی گلستان - گل سپید +

جَلفاط - شخصیکہ در زبانی کشتی نورا بخبوط و

جَلفاط آخر قمارے لفظ آلود بند کند +

جَلط - بزبان عوام تلفظ است - بمعنی جَلفاط +

جلنار - فارسی گلنار - گل انار را خوانند +

جلنجبین - فارسی گل انگبین - گل قند کہ از شد

و گل سرخ ساختہ باشند +

جلنسیرین - فارسی گل نسیرین گل صحرای گل رشتی

گل حاجی ترخانی +

جلنقاط - بہ بینید جلفاٹ +

جلوز - فارسی چلخوزہ - بار درخت صنوبر باشد

چوں غوزہ آن بسیار است آنرا چلخوزہ نام

نہادند +

جلونیز - فارسی جلو بزرگہ در اصل بمعنی کندہ است

کہ بعد از آنرا مقود خوانند خطام

شکال +

جلہ - فارسی - گولہ - کنیز +

جلمان - فارسی کمان - مروارید - و انہا سیم

کہ مثل مروارید ساختہ باشند - یا و انہا سے

سپید کہ بسیم ملمع کردہ باشند +

جمدار - فارسی جمدار شخصیکہ پیش بادشاہ و تنیکہ

کہ لباس پوشیدن مشغول باشد آئینہ گرفتہ

استادہ ماند - جمداریہ جمع +

جمدانتہ - بہ بینید و منجان +

جمرک - بہ بینید گمرک +

جمرہ - سریانی است - آبلہ +

جمل - یونانی کمیلوس *kamilos* یا ارے است

ریسمان کشتی +

جملک - گندم گون +

جملون - سریانی است سقف محدب و مستطیل

کیشہ نصائے کہ در آن عبادت کنند +

جن - شاید لاطینی جنی *genii* دیو +

جنّاح - فارسی گناہ - خطا - غلطی +

جُنُبّااز - فارسی جانباز - پہلوان - نیز شخصیکہ

در العاب ریاضیہ ماہر باشد +

جُنُبْدۂ - فارسی گنبد شکوفہ بالا برآمدہ +

جَنّت - بہ بینید جنس +

جُند - فارسی گندیاسریانی است - لشکر - سپاہ +

جُنْدار - فارسی جاندار - محافظ شاہی خاص کہ

بقصر شاہی مے ماند - بہ بینید جاندار +

جُنْدَرْمَہ - فرسادی جندمری gendarmerie

پولیس +

جُنْدَرۂ - فارسی یا ترکی - نوشتہ رادوبارہ نوشتن

تا خوب روشن شود - نقوش پارچہ رادوبارہ

جلی نمودن +

جُنْرال - بایطالیانی جنرالی generale سرتیب -

سپہ سالار - اعلیٰ کانسل فرنگی - از جنرل

ماخوذ است کہ بمعنی عموم و شمول است +

خُزار - فارسی زرنگار - قسمی است از رنگ کہ

سبز پیاشد +

خُزیر - فارسی زنجیر +

جنس - یونانی گنوس genos قسم - قوم +

خُفّاص { انگریزی کینٹوس canvas نوے

خُفّیص { از پارچہ کہ سطر و غلیظ باشد +

خُفّس - ترکی جائفس - از فارسی جائفس

نوعی از جامہ ریشمین +

جَنک - فارسی جنگ - ضد صلح +

جَنک - فارسی چنگ - سازی است مشہور و معروف +

جَنکّان - ترکی جنکانہ - بہ بینید شنکان +

جوارش - فارسی گوارش - شیرینی - دودائے کہ

برائے ہضم طعام میخورند +

جوالق - فارسی جوال یا گوال بہ بینید جوق +

جُوح - ترکی چوۃ - سقرات جامہ پنچوانی +

جوخان - جائے خرمائشک کردن +

جُودِیاء - سریانی است یا فارسی ملّاح - گلیلم +

جُوداب - بہ فارسی گوداب بدال مہلہ و مجملہ ہر دو

است طعائے کہ در زیر بریاں پزند و آل

را بریان پلا و خوانند یا بدال مہلہ آشی را

گویند کہ از گوشت و برنج و نخود و مغز گردگان

پزند و قائل آنرا از سرکہ دوشاب کنند و

آنرا آتش جشی خوانند +

جوزاب وانہ - فارسی جوزاب دانہ - موضعے را

گویند کہ جوزاب در آنجا نهند +

جوزور - فارسی گودرچہ نیلگاؤ +

جورب - فارسی گورب و گوراب موزہ را گویند و

خفایہی مے گوید کہ عرب گورپا است چہ موزہ

تبرپائی پوشندہ است +

جوز - فارسی جوز یا گوز - چار مغز - چلغوزہ میوۂ است

کہ بہندی آنرا خردۂ نامند +

جوز - غلط العام زوج است +

جوزہر - فارسی گوز ہر عقد راس و ذنب را گویند +

جوزہرینج { فارسی گوز - گوزینہ - نوعی از شیرینی

که در آن مغز جز انداخته باشند +

جوسق - فارسی کوشک محل صغیر +

جوش - از نواحی الهند - ریسمان کشتی +

جوقی - ارامے است نوعی از ماهی +

جوق { فارسی جوق که در اصل بمعنی گروه و فوج

جوقه { مردم و حیوانات بوده حالا بمعنی گروه

مردمان و جماعت مردم استعمال شده +

جوکان - فارسی چوگان - عصا - چوبی که شش

کج باشد - نیز نشان شاهی که عموماً شاهان

بدست دارند +

جولق - فارسی جوی - بر وزن دوزخ - که نوعی

از بافته پشمینه باشد که از آن خرچین سازند

حالا بمعنی خرچین و آنچه آمده حوالق جولق جمع +

جئون - فارسی گئون - رنگ - چنانچه زر جون -

و آسمان جون +

جئون - یونانی گونیا gonion غلیج +

جوهتر - فارسی گوهر - اصل چیز - در صدف ربائی +

جھبند - فارسی کھبند - نقاد - در میان جید و بدی

تمیز کننده +

جهنم - عبرانی است دوزخ +

جیب - سنسکرت جیوا जीवा در اصطلاح علم نبات

و تر را خوانند چنانچه میگویند جیب مستوی +

جیر { ارامے است آهک یا چیز آ آمیخته که

جیار { بر حوض و امثال آن مالند +

جیرو - ایتالیایی هیرو giro و تخطی که بر سفنج برآید

ترو تچ آن میکنند +

جیزه - در قاهره مقابل دریا شهر است و نیز نام

پیرگنه ایست +

جیل - گروه پیشوایان مذہب عیسائی که مقصدشان

صرف جنگ مذہبی بوده - ایشان کجای نمی کردند

و مجروحان جنگ با اهل اسلام میکردند و این

گروه بوقت جنگ صلیبی بوجود آمده +

جیس - انگلیسی گینی guinea سکه ایست که قیمتش

بسیار یک شلین باشد +

ح

حاره - ارامے است - محله - اوده کلان - حارث

جمع +

حالوم - قدیمی ایچشن - نوعی از پنیر یا شیر غلیظ که

مشابه پنیر باشد - عوام آنرا حلوم گویند +

حالتوت - سریانی است - دکان می فروش +

حبت - فارسی خم یا خب - ظرفی باشد بزرگ که

در آن آب و شراب و سرکه و دوشاب و امثال

آن کنند +

حبر - ارامے است سیاهی دوات و دانشمند +

جهان - عربی فای حب ال الاچی +

جیب - شخصیکه شراب در خم نیار کند و به بینید

حبت +

حقیوس { یونانی اگیتئوس egatheos

حقیوس { درخت زهرناک +

حَرَّاقَه - در اصل آن مرکب یونانی را می گفتند
که در جنگ بردیگر آتش افکند حالا بمعنی
مطلق جهاز باستعمال آمده +

حَرَّاقَه سیسی که از رشتنها میزگرش بعد ختن آنها
برازند +

حربا - فارسی خوربا بمعنی محافظ آفتاب حالا بمعنی
آفتاب پرست آمده +

حُرْدی - ارامی است نه یادستنه که بران
حُرْدیه - گیاه برودی پیچیده بردیوار نه پنبانده
حُرْدُون - شاید ارامی است - جانور است
مشابه آفتاب پرست +

حُرْدُون - ارامی است - سومار نریا جانور است
مشابه مکر باد آن در نواحی مصر خیزد +

حُرْزُق - ارامی است - بخیر کردنی کرد +
حُرْشَف - اردشاهی - کنگره و آن نوعی از تره
که اردو باوین بسیار پسندش فرمائند +

حُرْشُوف - به پنبه حُرْشَف +
حُرْکَه - ثوره - جوش سیاسی - غدر - فساد - قومه +

حُرمدان - فارسی حُرمدان - کیسه چرمین که برای
نمادن کاغذات و گلهاتیار می کنند خصوصا

کیسه چرمین حجام که در آن آلات حجامت میرد
حُشْکَرَه - فارسی خشک ریشه - خشکی بود که بروی

جراحت بسته بود +
حُشْکَرِیشَه - به پنبه حُشْکَرَه +

حصن - ارامی است - جای استوار که درون آن

رسیدن نتوانند قلعه +

حَقْل - ارامی است - کشت که تمام نبات آن رسته
باشد و کشت که برگ بیرون آورده باشد و هنوز
ساقش سطر نشده باشد یا کشت سبز +

حلز - یونانی هلیکس helix کر می که در
حلزون { رست فتند +

حَمَامَی - یونانی امومان amomon قسمی از تره
که در دواها بکار آید +

حَمَطِیْط - یونانی هیمیتیتس haimatites کرمی
حَمُوط - است که در ایام بهار پیدا شود و
سر انگشتان مخضوب بخنار ابا تشبیه دهند +
حَنَان - ارامی است مهربانی +

حَنَد قُوق - ارامی است - نباتی است +
حَوَارِی - جشی است - گاوری - جامه شو - اصحاب
انبیاء - دوستان مخلص +

حَیْهَل - فارسی هیکله با دُنْهَان بَری +
حَیْهَل

خ

خابیه - ارامی است - خم +

خَاتُون - ترکی است - مدام - بیگم +

خارطه - لاطینی چارته charta با صطلاح

اهل جغرافیه کاغذی را گویند که بر آن شرح
حصص زمین کرده باشند +

خاروف - ارامے است - بچہ میش - خواریف جمع +
خازوق - ترکی قازیق - ستونے باشد دراز از یک

جانب محرف کہ در کون مجرم نموده مجرم را براں
بردارند و از جانب دیگرش در زمین نصب
کنند - بیچارہ مجرم دریں حالت مے میرد -
خوازیق جمع جالابغئے مطلق فریب ادن مستعمل است +

خاقان - ترکی است بادشاہ مفعول +

خام - فارسی است - ناپختہ +

خان - فارسی است - دکان - دکاندار - سرای
بادشاہ +

خانقاه { فارسی خانگاہ - جائے عبادت
خانکاه { درویشان و زاهدان +
خانقہ {

خاتم - ترکی است - خاتون - مدام +

خبا { فارسی بسان یا } نیمہ کہ از پیشم یا موے
شاید بابر وزن صبا { ساختہ باشند +
{ کہ بمعنی دغانہ و سرستہ

خبرہ - اندلوسی کوبرہ cobra - مش - صفر +

خبیاری - ترکی حادیار - تخم ماہی رودی - شیل +

خبیص - سریانی است - افروشدہ - کہ نام حلواک
است از آرد و روغن پزند +

خحام - ترکی است - راهب یہود +

خدیویتی - فارسی خدیو - مالک - بادشاہ - وزیر

سروار - حالا لقب عزیز مصر است +

خراج - فارسی خراج بواسطہ ارامے - اتادہ یعنی

محصول زمین و باج و آنچه کہ بادشاہ و حاکم از
رعایا بگیرند +

خرالطین - بفارسی خراتین و اصل آن خرہ آتین
بودہ یعنی در گل ہم رسیدہ چہ آتین بمعنی پیدا
شدہ و آمدہ باشد - بعربی حمر الارض گویند -
و آن کرے باشد کہ در میان گل نرم سکون
شود - آتین بر وزن لاطین بلغت نزد
پازند موجود شدہ و پیدا اگر دیدہ و ہم رسیدہ باشد

خرمیز - ترکی قارپوز - تر بزمہ +

خرموج - فارسی خرموج - خرصین - جوال +

خرجہ - فارسی خرگاہ - باصطلاح معماران آن حصہ
عمارت را خوانند کہ از حصص دیگر برول آمدہ
باشد - ہندی آنرا جھر و کا خوانند +

خرواق - بفارسی خورودہ - ریزجات رصاصی باشد
کہ در بندوق انداختہ جانوراں را بآن شکار
کنند - ریزہ ہائے مش +

خروہ - بہ بینید خرواق +

خردیق - فارسی خورودہ طعائے است کہ بمثل
حسایا حربہ پختہ شود +

خرزاں - شاید از زبان ملایا آمدہ بہ بینید خیرزاں
خرزمہ - یونانی خرسمہ chrisma نورہ - مومبر +

خرطیط - از زبان اندرون افریقہ آمدہ کہ مگر کن
خرطیط - بالکسر پروانہ کہ بازو ہائے آن منقش باشد

خرقاہ - فارسی خرگاہ نیمہ مکانے کہ مذکور باشد

خرقہ - بہ بینید خرقاہ +

خَشکناج - فارسی خَشکَنان یا ن سپه مالیده که بے نان
خورش خوردند +

خَشکَنانک - به بینید خَشکَنانج +
خَشکَنان - به فارسی خَشکَنان - یا خَشکَناننه نان
را گویند که آنرا بے نان خورش خوردند +

خَشسار - به فارسی خَشسار بر وزن طلبگار مخفف
خَشسار بر وزن بهمنیار مرغابی بزرگ است
تیره رنگ و میان سر او سفیدی باشد و تیرگی
فَشَقلاق خوانند که عذاب آنرا تشکار میگویند +
خَصبین - ارامه است تبر +

خَفَتان - فارسی خَفَتان - قسمه از جبهه و جامه است
که بوقت جنگ بر پوشند و به ترکی آنرا
قَلمانی خوانند +

خَلَف - ارامه است تبر +
خَلَقین - یونانی خَلکشان *chalkeion* دیگر
کلان مستی +

خَلج - فارسی خَدنگ - درختی است صحرائی که چوب
آل هموار و سخت باشد +

خَلج - فارسی - کاریز - نهر - حصه از آب ریای اعظم
که بر زمین رود چنانچه راس حصه خشکی را
گویند که بدریا رود +

خَلیک - عربی - فرساوی - عربی - فرساوی -
خل ایک

بعضی سر که آسا - یعنی چیزیکه مثل سر که ترش باشد صفت
مُخِم - فارسی خَن - فارغ باغ +

خَرگاه - فارسی خَرگاه - خیمه مدور +

خَرگوش - فارسی خَرگوش - جانور است که
بهندی آنرا نیز خَرگوش خوانند +

خَرَم - فارسی است - خوش - بیغم +
خَروس - ترکی است - مرغ - پاشنه بندوق +
خَروف - به بینید خاروف +

خَریطه - لاطینی چارِتا *charta* قرطاسی که بر آن
نقشه ممالک کشیده باشند - به بینید خارطه +
خَرز - فارسی خَز ریشم - یا پارچه اے ریشمی بزبان
اندلسی خَرَج گویند +

خَز رانق - فارسی خوش رنگ یا خود رنگ - نمک
از جامه ها که سپید باشد +

خَزَن - فارسی گنج - خزان +
خَزَن دار - فارسی است محافظ گنجینه شاهی +

خَشخانه - فارسی بواسطه ترکی - بیمارخانه -
اَسْتَبْنالیه شفاخانه +

خَشک - فارسی خسته - بیمار حالت - نادر طبیعت
کسلندی +

خَشروانی - فارسی است - ریشم نرم و باریک که
نیک بافته باشند +

خَششاف - فارسی خوش آب - مویز انگور و غیره که
در آب انداخته باشند +

خَششَق - کتان را گویند +
خَششک - عوام بجای خَششَق گویند +

خَششکار - فارسی است آرد گندم ناپخته +

ختم - فارسی ختم خم مانند می از بوریا که در آن گاه نهند
تا ماکیان در آن بیضه نهند +

خمل - فارسی کملی - خمل - این لفظ در زبانها
مختلفه موجود است و نسبت اصلیت او
اختلاف است +

خمن - فارسی گمان خیال نمودن - ظن کردن +
خمیر - ارامے است - ضد فطیر +

خمیس - ارامے است - قباے کلاں که کناره
اوپارچه سیاه مے باشد و مردمان و زنان
مے پوشند +

خمن - فارسی خمن - خانه خورد - قفس مرغان +
خنزیر - سریانی است - نام بیماری که گلو را
مبگیر و هندی کش کند مالا خوانند - و داء الملوك
وصراجه هم خوانندش +

خندریس - یونانی خندروس chondraa شراب -
مے و مرب کنده ریش فارسی گفتنش خطا است +
خنس - یونانی کشرس kantharis نوع از بلخ
که جندب هم خوانندش +

خنداق - فارسی کنده - مناک +
خنزیر - ارامے است - خطا است - خوک +
خنزیر - ارامے است - خنزیر - داء الملوك صراجه
خنکاز - فارسی خنکار - شهزاده +

خواجه - فارسی خواجة تاجر - اروبادی صاحب منزل +
خوان - فارسی خوان - هر چه بروے طعام نهند +
خوداش - به پینید خوشتاش

خوشتاش - فارسی بواسطه ترکی خواجة تاش دو
نوک که خادم یک آقا باشند - دو دوست +

خوچه - ترکی خوچه از فارسی خواجة استاذیه پرویز +
خووه - به پینید خوزه +

خووه - فارسی خود کلاه آهنی که هنگام جنگ بر
مے پوشند تا که شمشیر بر سر نرسد +

خویر - آب راهه که بدو کنه دین شده باشد
خلج معین فی البر +

خور نق - فارسی خورنگ مکنے بود معروف و مشهور بنا کرد
نعمان بن مندریا فارسی خورنگه مخفف خورنگاه +

خوری - یونانی پتیروس hieros قیسی محله -
خوار نه جمع +

خوری - سریانی است کشیش نصاے +
خوشتاش - فارسی و ترکی - رفیق و همراهی +

خوشق - فارسی خشک ضد تر - کاغذے باشد که
برای خشک نمودن نوشته بجای خاک
باستعمال آورند - و آنرا جاذب و بند می
سیاه چوس گویند - و کاغذ رقی را نیز
گویند که در آن مال تجارت بند میکنند +

خوبی - یونانی اوخلگیان euchologion کتابے عا
خولی - هندی گولی - در اصل نام قومے است که
در شرقی هند میماند و باعث وحشی بودن
آن بخلامی گرفته میشود و به بندی اسیری
مختص است - باغبان - راعی - خولیة +

خیار - فارسی است نوع از میوه است که باد رنگ مشابه است
خویداش - به پینید خوشتاش

واغ - نشانے کہ بر حیوانات بفرض شناسائی آہنا
کرده باشند +

والیہ - ارامے است - دولاب - وتنہ دراز کہ در
سرآں یک طرف رسن از برگ خرما و مانند آن
بندند و در طرف دیگر دلو و نحو آن بستہ ہاں
آبپاشی نمایند و انگور نیم رس اندک سیاہی گرفتہ
و غورہ کہ بجائے آویختہ شود تا پختہ گردد +
وامجائہ - ایطالیانی وامجائہ damigiana قراہ -

کپ شیشہ کلاں +

واموس - لاطینی دُموس domus عمارت مفید عام
چنانچہ تمام یا حوض کلاں یا زنداں - سردایہ +
واموق - فارسی دمہ گیر - روزے کہ سخت گرم باشد
وان - کلمہ فارسی است کہ معنی طرفیت مے بخشد
بہ بینید جزوان - شمع وان و غیرہ +

وانق - فارسی دانگ و خفاجی گوید کہ مُعرب است
واوہ - شاید از دویدن فارسی ماخوذ باشد - نو
از مرکب دریائی +

دائی - ترکی دائی - خالو - بزرگ - حاکم حکمران +
دبارۃ - آراے است - خیابان در زراعت +
دبرۃ -

دوبوش - ترکی طوپوز - میخ - سوزن - گرز و بامین جمع
دوبز - در مراکو و البحر یا بجائے دلبوس مے گویند
بہ بینید دلبوس +

دبطحہ - یونانی دپتخا diptucha کتابے است کہ درآں
اسماء تلامیذ مسیح مندرج باشد و در قداس خوانند +

خیار شنبہ - فارسی خیار چنبہ فلوس کہ دولے است
لبین +

خیبر - فارسی قدیم خیز معنی روشنی - کرم فضل +
خیخنی - فارسی خیری - نام گلے است زرد رنگ کہ
میان آن سیاہ رنگ باشد و آنرا خیری ہمیشہ
بہار نیز خوانند +

خیزران - از نواحی الهند است - ریشہاے دراز
است در زمین از درخت ہندی - و نئے دہر
چوب نرم کہ خم شود - یا ایں چنیں گویند کہ نوے
از چوب و نئے باشد کہ خم شدن نشکند و از آن
تازیانہ سازند خیاز جمع +

خیطان - ترکی قیطان - رسن - ریسمان +
خیم - فارسی خیم طبیعت - خورے - قدرت فطرت +

د

دالبوق - ارامے است سریشم کہ ہاں
دوبوق - و بوقا مرغان را شکار کنند +
داتورہ - ہندی دھتورہ قسمے از ادویہ ہرناک
کہ کثر آنرا بعربی جوز مائل گویند +
داداۃ - ترکی دادا - دایہ - فاطمہ +
دار صینی - فارسی دار چینی - معنی اصلی آن
درختے است کہ بچمن پیدا شود +
دانش - قسمے است از بازی +

دآشن - فارسی دستاراں - جامہ نو کہ پوشیدہ
نشده باشد +

دوبلون - اندلوسی دوبلون *doblon* قسمی است از
دینار ہا - اروپا کے قیمتیں شانزدہ ریل
باشد +

دوجانج - ارامے است - مکیان و خرویں مونث
و مذکر در اں یکساں است +

دوخان - فارسی دہ خان مکالمے باشد کہ در اں
رئیس دہ مع خدم و حشم خود سکونت دارد
از دہ و خانہ ماخذ است یعنی خانہ دہ یا

دہ خان در اصل بمعنی دہقان بودہ لیکن
من بعد بمعنی خانہ رئیس دہ مستعمل شدہ +

دوخدار - فارسی تخت دار - صندوق قماش و شتی
و خیریز - فارسی تیریز و صلہ ایست کہ بر اے

پہن کردن پیراہن بکار مے آرند +
و خریص - بہ بینید تخریص +

درابزون - یونانی تراپیز *trapezion*
درابزین - پنجرہ آہنی کہ گرداگرد در و بان میگذازد

درابزناں جمع +
درابنہ - فارسی است جمع دربان +

دوراق - یونانی دوراکیان *dorakion* شمش -
زرد آلو +

دوراقن - یونانی دوراکنان *dorakion* بواسطہ
آرامے شمش زرد آلو +

دورب - یونانی دوبرتی - در اصل نام شہرے بودہ
بالاے کوہ در آسیاے کوچک کہ سرحد ملک

بودہ - حالا بمعنی درۂ - دروازہ کلان کوچہ

دوروازہ کلان ہمارے مستعمل شدہ +

دورنگہ - ترکی تبرک طبلہ +

دوربند - فارسی است - قفل دکان عوام آنرا
دروند گویند - حالا بمعنی درہ ہم مے آید +

دورپہن - فارسی دورپہن - آدہ ایست کہ شبیہا
را در اں تعبیر کردہ ستارگان و اشیاء

بعیدہ ازاں مے بینند و ایں از انحرافات
اہل فرنگ است +

دورخوش - فارسی است - روزے باشد بدیوار
کہ ازاں مے نگرند - پارکانہ - یا پالگانہ

بفارسی خوانند - در اخیش جمع +
دورمہ - بہ بینید دندرمہ +

دورر - فارسی است وصلہ جامہ +
دورفس - فارسی درفش - نشان - علم -

دورفش - رایت +
دورفیل - لاطینی دلفینس *delphinus* دلفین

راگویند کہ نوعی از ماہی است +
دورقاعہ - فارسی درگاہ - درخانہ - نشستگاہ

مقابل مسند کہ ہراں عوام نشینند +
دورقل - یونانی دورکنان *dorakinon* نوعی

از جامہ +
دورقہ - ایطالیانی تارگا *targa* سپر - ورق جمع

و ادراق و دلاق نیز مے آید +
دورگلۂ - حبشی است بازی است مرطفاں را +

دورگۂ - فارسی درگاہ - بالان - دہلیز جناب پیشگاہ +

دُرکُون - فارسی درکون - دروازه مقعد درکین
جمع +

دُرکَم - فارسی گرمه - منیده - آرد سپید +

دُرْمُونَتَه - یونانی درمون dromon نوع
از کشتی +

دُرلُوک - حبشی است نوعی از بساط +

دُرّه - شاید از اداسطه افریقا آمده باشد طوطی +

دُرّه هَرّه - فارسی درّه - داس +

دُرْوَزَه - فارسی درواز - گدی که بدن +

دُرْفُوع - فارسی دروغ - کذب - خلاف واقع +

دُرْوِیش - فارسی درویش - راهب - عبادت
کننده - زاهد - گداگر +

دُرْهَم - فارسی درم یا یونانی درخمتی drachme

وزن است معروف و مشهور یا سکه است

که وزن آن سه دینم ماشه است - لیکن

حالا بمعنی مطلق نفوذ استعمال یافته +

دریاق - بر بنید تریاق +

دُرْوَار - فارسی دزدار - محافظ قلعه - پاسبان قلعه

ریش قلعه +

دُزْنِینَه - ایتالیانی دوزینا dozina دوازده

از هر قسم که باشد +

دُشَاس - یونانی - دیپاس dipas قسمی از

مار جیست که تکار نام دارد +

دُشت - فارسی است - لباس - تکیه - بالمش صیدفا

مجلس یعنی نشستگاه - قوت تخته شطرنج

گروه امراء که گرد پادشاه میباشند +

دُشت - فارسی - دشت - بیابان - زمین صاف
و هموار +

دُستبند - فارسی است - نوعی از قفس محبوس

که دست یکدیگر گرفته می کنند +

دُشج - فارسی - دسته - دستیاره +

دُشجَه - فارسی دسته - دزین را گویند یعنی مجموعه

دوازده از هر چیزی که باشد +

دُشجَه - فارسی دسته - پشت +

دُشنبویه - نوعی از هندوانه که خور دو دراز

دز در رنگ باشد +

دُشَنه - فارسی دوازده - مجموعه قاشقها و چمچها

دزین - دیگ کلان +

دُشْتُور - فارسی دستور - دفتر که در آن اسما

لشکریان مندرج باشد - وزیر - قانون - اجازه

اجازت که سر عسکر لشکری را بعد گشت اومیده

سنگ گوشه - دساتین جمع +

دُشْکَرَه - فارسی دست گره - ده کلان صومعه

میخانه - زمین هموار - خانه های عجمیان که

در آن مردم اوباش و رند جمع آیند +

دُشْمَنبر - فرسادی و سمبر dicembre دیماه +

دُشْتَرِیا - ایتالیانی دُشْتَرِیا dysentery

اسهال پیمیش +

دُشت - فارسی دسته - کاغذ های ردی که بیکار قلند

باشد مطلق چیزی ردی که قابل استعمال نباشد

دُشمنان - فارسی دشمن - جنگ - حرب +
دوغری - ترکی - طوغری که در اصل بمعنی میج و
منتقیم است و در زبان حال بمعنی مرد صاف
منش بے دخل آمده +

دُغل - فارسی است - بدی - فریب +
دُغناس - بینید و قیشه +

دُقتدار - فارسی دقت و آرا - یعنی شخصیکه محاسب
تخواه ملازمانش ہی باشد اہل اسلام آنرا مستوفی
خوانند و بزبان انگریزی اکونٹنٹ جزل گوئند +
دُقت - اراے است - سازے کے دستور یا نوازند +
دُقترا - یونانی دُقترا diphthera آوارہ - رجستر -
صاحب محراب مے فرماید کہ عربی فصیح است +
دُقتریا - انگریزی - دُقتیریا diphtherial مرض گلو -
در دُگلو +

دُقلی - یونانی - دُقتی rhododaphne درخت کبیر +
دُقناس - بہ بینید و قیشه +
دُقران - یونانی دورکیان dorakion بواسطہ آرا
چوبہاے کے زیر انگور نهند براے حفاظت
انگور +

دُقتشہ - بہ بینید و قیشہ +
دُقل - اراے است - ستون کشتی +
دُقماق - ترکی طوق - کوہ ایست کہ بداں
میخ را در زمین کوفتہ نصب کنند +

دُقیثہ - یونانی دکناس daknas پرندہ ایست خود
از قسم کجشک کہ از در کاک خور و باشد پرست

دُخلوط شرخ دارد و طوق سیاہی و سپیدی بگلو
اوے باشد شریر طبیعت سخت منقار است
و در کنار ہاے صیباے شور بدست آید +
دُکان - فارسی دکان بتجفیف خان ارز و میفرماید
چیدیم ز ماتم چو فلک طرفہ دکانے
غیر از گل تابوت ندارد و سبدا

دُکریتو - ایتالیائی دُکریتو decreto حکم - فرمان +
دُل - فارسی دُل - روح - خیال +
دُلانہ - ترکی دُل - لشکرے بودہ در زمان پیشین
مترکان را کہ کلاه دراز و رنگ مے پوشیدند +
دُلَس - زمین را بآلہ ہموار ساختنی ہموار ساخت +
دُلَس - یونانی دُلوس dolos فریب داد +
دُلُفین - یونانی دُلین dolphin نوے از ہاے
دُلش - فارسی دُکے - یاد رک - یا ترک - پشیمندہ
و مرتج در ویشاں را گوئند +

دُمان - در انگشتان دست سخت شدن پوست
بسبب ریاضت و کار کردن - چنانچہ انگشتان
نشاں میشود بسبب کثرت تحریر +
دُمان - شاید از نواحی ہند است - نوے از پس
کہ زیر باد بان جہاز ہراے بستن آں باشد -
بعربی آنرا اعا دیل و اسقوت گوئند +
دُمان - ایتالیائی تمونہ timone بواسطہ ترکی دُمن
دم کشتی - پتوار +

دُمجاننہ - فرساوی داجمین dame-jeanne شیشہ کلا
کہ نسبت شیشہاے مروجہ بہ تضعاف آب در آن گنجد

دُمَشْتَق - لاطینی دُمَشْتَقَس domesticus پیالار

لشکر رومی قدیم +

دُمَض - یونانی دُمُوس domos ہر چیمہ از دیوار

ماسوے چینہ زیرین از دیوار بحرانی عرق
خوانند +

دُمَغَه - ترکی تَمَغَه نقش نشان مہر کردن +

دُمَن - فارسی دَمَن طوفان برف +

دُمَقَس - بہ بینید دُمَقَس +

دُمَل - فارسی - دُمَل +

دُمَلُوح - جشی دُمَلُوح - بازو بند +

دُمَنجَان - بہ بینید دُمَنجَان +

دُمَنَن - ایتالیانی - دُمَنُو domino لباس کے

برائے تبدیل شکل و ہیئت سے پوشند

خصوصاً لباس مجالس رقص +

دُمُوس - لاطینی دُمُوس domus سردابہ +

دُمُیرِ ترکی است - قیص - جُبہ +

دُمُیرَہ - طوفان - طوفان دریائے نیل +

دُمُینہ - ارے است بت مجسم تصویر +

دُمُج - فارسی است جمع داناج - عقلمند +

دُمُج - فارسی دُونی نوعی از کشتی کہ در کار دُمُج

میرانند +

دُمُج - اندلسی بواسطہ انگلیزی دینگ den-gue

تب استخوان - استخوان درد +

دُمُج - سریانی است - عید کے است مرعیثان

کہ نامش عید طہور السید المسیح است +

دُمَد - سنسکرت - حب السلاطین - کچلہ +

دُمَد زَمَنہ - ترکی طوکد رمہ - بستنی +

دُمُکَل - ترکی دُمُکَل - روبروے نشستن +

دُمُکَل - ترکی دُمُکَل - تیر چرخ کہ ہاں سپرہ گردو

از آہن باشد یا چوب - تیر چرخ گردوں +

دُمُوَلُوڈ - فارسی دُمُوڈ - قمیے است از پارچہ کہ

بد دُمُوڈ یافتہ شود +

دُمُوَلُج - فارسی دُمُوَلُج لباس وقیل جامہ

دُمُوَلُج - اگر اں بہا و در موبد است دُمُوَلُج

یعنی قباء +

دُمُوَدَار - فارسی دُمُوَدَار کاتب شاہی اصل

معینش حامل دوات است +

دُمُوِیَا - ایتالیانی دُمُوِیَا doppia ہر گونہ کاغذ کہ

حساب مزدوج در اں مندرج باشد +

دُمُوَلُہ - ارے است زنبیل از برگ خرما کہ در اں

خرما نہند یا عام است +

دُمُوَرُق - فارسی - دورہ - پیمانہ شراب و آں

سہ رطل یا چار رطل بغدادی است - دُمُوَبُو

گوشہ دار +

دُمُوَرُقہ - فارسی در گاہ - حصہ خا کہ پشت باشد

و ہر اے ماندن ملازمان دُمُوَرُقہ نگاران

بکار آید چہ خانہ اے مصری عمومًا پت

دُمُوَلَاے باشد و صاحب خانہ بر حصہ بالائی

سے ماند +

دُمُوسِہ خرنسادی دُمُوسِہ dossier کاغذ اتیکہ حامی وکیل

از جانب مدعی بدست خود می دارد و عموماً
بر مجموعه کاغذات اطلاق می یابد +
دوشاب - عبرانی دوش - بمعنی شند
فارسی آب معروف شیر انگور و خرما
که بعبری آزاد بس خوانند +
دوشک - بفارسی توشک - نهالین - فرش +
دوطه - ایتالیائی دوتو *doto* جهیز و غیره کار
جانب زن بشهرش بوقت عروسی میبندند
و اکثر مردمان بحرص مالے که از عروس بدست
شان می آید نکاح میکنند +
دوغری - به بینیدوغری +

دوق - فارسی دوغ جغرات آب آمیخته +
دولاب - فارسی است مرکب از دوول با اول مضموم
دو و مجهول که آوند یا دو آب کشی را گویند
و آب که معروف است چرخ که در آن کوزه
بسته آب از چاه کشند و آنرا بفارسی چرخ
دولاب گویند و کارخانه بافندگان آهنگ
و غیرهم و صندوقی باشد در دار از
اختراعات جدید که عموماً اهل مطالعہ نزد خود
دارند و کتبیکه بمطالعہ بکار در آمد و در آن ننند
هر کتابی که ضروری باشد چرخ داده از آن
بیرون آرند +

دولاة - به بینیدولاة +

دو نائمہ { ترکی دو نما مجموعه کشتیهای جنگی +
دو نمہ

دوینج - فارسی دونی دونکی کشتی - دو اینج جمع +
دو کمانج - فارسی دو کوهانه شتریکه دو کوهان داشته
باشد +

دوهمقان - فارسی ده خان یا ده گان - تاجر
رئیس ده - مالک حصه خاص از ملک - چوگان
کلمه نسبت است و خان بمعنی مالک است +
دوہل - قطی دہل - خوت +

دولیز - فارسی است - ما بین خانه و دروازه -
دولیز جمع عوام بمعنی راه تنگ و دراز استعمال نمائند
دوہمہ - فارسی دهمه گورستان مجوسیان که آنرا
نادوس می خوانند بر بے باشد که در آن دگا
خود می نهند و پرندگان گوشت آنها میخورند
و می برند +

دوہنج - فارسی دهنه - سنگ سلیمانی لمیخت پشب -
سنباده +

دوبالوؤ - مفروض دیوؤ فارسی دوپو دقمه است
از ماهوت که دوتا باشد به بینید دو بود +
دوباج - فارسی دیبا - پارچه ریشمین که تارپوڑ
او هر دو از ریشم باشد - آطلس +

دویدب - فارسی دیدہ بان به بینید دید بان +
دویدبان - فارسی دید بان - قیپ و نیز آنکه بالا
بلندی نشینند و اطراف و جوانب نظر کنند تا
لشکر بیگانه یکایک نیفتد و چنین در مقام خطر
صورت می بندد +

دویدن - فارسی دین - عادة - خورے +

دَیْرَی { ارامے است - کشیشخانه +
دَیْرَیانی

دَیْسَنَق - فارسی طشت خوان - خوان نقره - وراه
فراخ - و مرد پیر و نرگاؤ - سپیدی - زیور
نقره - خوبصورتی - نان سپید - نهر صاف +
دَیْسَنَق - ارامے است خوان نقره - یا معرب طشت
خوان است چنانچه گذشت +

دَیْصَان - سریانی است - نهر را خوانند +
دَیْقَل - یونانی دِکَلَا dikella ذراغ نول - کدالی -
و آن دست اقرار است تیر مانند سرنیز که
بآن زمین شگافند +

دَیْک - فارسی است - خروس - و گاهے ماکیاں
را هم گویند +

دَیْک - فارسی دیگ - و آن ظرفیست کلاں که
در آن طعام پزند +

دَیْکَدَان - فارسی دیگدان سته پایه که بر آن دیگ
نهاده طعام مے پزند - و آن را

بفارسی دیگپا هم خوانند +

دَیْمَاس - یونانی دِمیسیان demonion بواسطه

ارامے - شفاخانه - بیمارستان - خانه مخصوص

که بر آن سردی است کنندش و آنرا

سرداب و سرداب نیز گویند - و خانه که بر آن

فاطه عوام بنا کنند - تا هر کس از مستغیبه شود

مثل حمام و غیره - زندان خانه +

دَیْمَان - به بنید دمان +

دَیْمُوقْرَاطی - فرسای دیموکرات democrat

جمهوری - عمومی - نام فرقه سیاسی +

دَیْن - فارسی است - کیش - راه دروش - ایمان

ظہیر الدین و غیره القاب که دیں در آنها -

مضاف الیه واقع شده از ستم بطور

آمده +

دَیْنَار - لاطینی دیناریوس denarius بواسطه

ارامے سکه ایست مشهور و معروف +

دَیْوَان - فارسی است - دفتر - کتابیکه در آن اسماء

فوج مندرج باشد و حاضر و غیر حاضران معلوم

مے شود - جائے جمع شدن مردمان بر در

ملوک و امراء و نیز کتابیکه در آن اشعار و غزلیات

باشند و اطاق کالسه بخار +

دَیْوُوث - یونانی اِدیوینیش idiotas شخص بے حجت

و بے رشک و بے غیرت +

ذ

ذَیْبَق - فارسی زیوه - سیاب +

ذَیْبِد - فارسی دبید دواے است +

ذَیْرَیاب - فارسی زراب آب زر +

ذَیْمَاء - فارسی دمار بقیه جان و خجائی فرماید

معربیم فارسی است +

ذَیْمُطَارِیَا - یونانی دِسنتریاس duserterial اسهال

که سببش قره امعا باشد +

ذَیْمَیْتَه - قسمی است از خوردنی که با دنجان نان

پارہ پارہ کرده انداخته بطور خرید تیار میکنند +
 فوہیٹہ - قدیمی ایچیشن - کشتیہاے دریائے نیل
 کہ برائے مسافراں و آمد و رفت ایشان مہتیا
 باشد مختلف قسم مے باشند کلاں راذہ بیٹہ
 خوانند و کشتی کہ از فوہیٹہ کوچک باشد کانجہ نام
 دارد و کشتی کہ از کانجہ کوچک باشد و صرف یک
 اودہ داشته باشد قارب نام دارد و کشتی کلاں
 کہ تا یکسال اسباب معیشت را نگہبانی باشد
 مرکب نام دارد و کشتی کہ از ہمہ کشتیاں کلاں تر
 باشد خیاسہ نام دارد +
 فوہیٹس - یونانی دیابتیس diabetes مرضیست
 کہ انسان را بسخت تشنگی مبتلا مے سازد
 و آبیکہ مے نوشد معاً براہ بول بر مے آید +

رام - فارسی است نام روز بیست و یکم از ہر ماہ شمسی +
 رامشستہ - برگ آس کہ دو سر دارد +
 رامق - مرغی کہ صیاد در دام بندہ آنرا تا باز
 را شکار کند +

رانج - جوز ہندی را خوانند +
 راوند - فارسی ریوند - داروے است مشہور
 کہ اسہال آورد +

رائی - قدیمی ایچیشن - ماہی دریائے نیل +
 رانج - فارسی رواے پول کہ رواے داشته باشد +
 ربان - فارسی رہبان - کشتیبان و شخصیکہ برآ
 ہدایت جہاز رانان اجنبی مامور باشد - تا
 ایشان را بسوے بند را ہبری کند و راہ
 راست نماید بعربی آنرا مدیر مرکب گویند +

ربان - ارا مے است متر کشتیبانان +
 ربانیون - عبرانی ربانی - جمع ربانی کہ بمعنی
 عالم صالح است مرعیسا ثیاں را +
 رخوان - فارسی رمہوار - کسیکہ بر راہ باشد مسافر +
 رخ - سنسکرت رتھ بمعنی ارابہ نام مہرہ از
 مہرہاے شطرنج +

رخ - یا از قدیمی استیر یا سنرخ یعنی سیرخ عبارت
 یا از ملایا و قرقوق بمعنی مرغ کلاں +
 رغبون - غلط العام عربون است بہ بینید
 عربون +

رخت - فارسی است سامان خانہ - جامہ
 ابریشمین +

رانج { فارسی راتناج صمغ کاج +
 رانج { سریانی رازیک نام شہر رے - جامہ
 رازقیہ { سپید از کتان مے +
 رازیانج - فارسی رازیانہ - قہمے است از ترہ خوشبو +
 راشتیشم - فرسادی راشتیشم rachitisme
 کج پشتی - نقص بنیہ - نقص بدنی و ایں
 قہمے است از مرض +

راقود - شاید معرب قاراند و باشد خم بزرگ دراز
 نگ یا خم قاراند و شکم یا عام است رواقید جمع +

رُز - به بینید آرژ +

رُز و اق - فارسی روشاے - سیاهی تیرگی سواد
شهر - پاره از مملکتی که از قرای مرکب باشد - و

شهر در آن نباشد +

رُز و ق - فارسی رشتہ - صف مردمان قطار نخل -

یا قطار درختان مطلقاً +

رُز ق - فارسی روزک مشاہرہ سپاہی - روزینہ -

خوراک +

رُز نامہ - فارسی روزنامه - تقویم +

رُسا طون - یونانی رساتون rosaton - فے -

یا شربتے است که از شهد و عصاره انگور

مرتب سازند +

رُشناق - فارسی روشاے به بینید رز و اق +

رُشتق - به بینید رز و ق +

رُشم - فارسی رشتن - رنی باشد که بگلوے دو -

کرده از جابے بجابے برند +

رُشن - فارسی رشتن یا رشتن - خطام شکال +

رُشتنه - فارسی برشته قسمی است از خوردنی که از

عس و آرد می پزند و در جهانگیری است که

رشته با اول کمسور نوسے از حلوا باشد +

رُشمة - اندوسی رُزما rezma - معنی خرمزہ - و مجموعه

کاغذ تعدادی چاروبست و بمعنی رم که لفظ

انجریزی است نیز مستعمل است +

رُصف - آرامے است سنگ برنگ در آب راه

رُصفہ - نهد به عام است +

رُطری لبط - قدیمی ایچیشن - آبیکه بعد شامیدن

شتران - محض باقی ماند و بگل و لای

آمیخته باشد +

رُطل - یونانی لیتره litra - نام وزن خاص +

رُقبیہ - فارسی رفتن - کاغذے که برائے شهادت

ایں امر که محصول جرک ادا کرده شده نزد صاحب

مال باشد +

رُرق - شاید حبشی است پوست تنک و خشک از آهو

و غیره که براں می نوبسند +

رُرقان - یونانی رُکنی rukane - آرامے - رنده -

معدال - که آله ابست مرغباراں را برائے

صاف کردن چوب و هموار کردن آن +

رُقیع - آرامے است - آسمان دنیا +

رُکه - جرمنی رُکو rocco - دوک - دوکچہ - که براں

ریسمان بافند - وزن پیر +

رُکمه - پہلوے رُک اسپ ماده +

رُمد - فارسی است لاریل - بیایے مجبول +

رُندج - فارسی رندہ - آله ابست مرغباراں را

که باں چوب صاف کنند +

رُندج - فارسی رندہ - بصیغه ماضی معلوم چیز

را به چرم سیاه پوشید - ماخوذ است از انج

که چرمهای بدلوغ به مازور خوانند +

رُنگ - فارسی رنگ - لون از هر قسم که باشد سیاه

باشد یا سپید - نشان شرافت امر که عموماً

باراه و مکانات مسکونه دارند +

• استاده که بوقت تعمیر مکان راست کنند +
رومارتزم فرسادی روماتزم rhumatisme وجع مفاصل
درد مفاصل +

ریش چینه بن دیوار و گل که بدان دیوار سازند +
ریش فارسی رخت پیشد امنی و آن لباسی باشد که عموماً
آهنگران و دیگر کارکنان بوقت مشغولیت بکار می پوشند
تا از مضرت آتش و غیره محفوظ مانند +

رهنماجج - فارسی راه نامه نقشه سطح دریا که نزد
ملّاح موجود باشد و آنرا دیده بمطابق نقش
مرکب می راند +

رہوان - فارسی رهوار - مسافر شخصیکه در راه باشد
رہووج { فارسی رهوار - رفتار رام +
رہووجہ

ریال - اندلسی ریال real قسمی است از مسکوک
سیمین فرسادی که مساوی شصت پاره باشد +
ریباس - فارسی ریواس - گلبن - بوتہ +

ریش - فارسی ریش - نشتر - پر +
ریفت - لاطینی ریپه ripa زینے که قریب دریا
باشد خصوصاً قریب دریا بے نیل +

ریلقه - به بیند لیتھ +
ریتم - ایطالیانی ری ری کاغذ لیست از کاغذات
گنجفہ که بران تصویر بادشاه می باشد +

ز

زاج - فارسی زاگ - جوهری باشد - کائے شبیه -
ب نمک و طوطیا بے سبز را نیز گویند +

رَواق - فارسی رواگ - نیمه - برآمده - طره بام
طره والان - طره ایوان - باران گیر +
روزن - فارسی رخش - دیرچہ +

روزنه - فارسی روز - دیرچہ - روزن +
روزنامه - فارسی روزنامه - تقویم - پیشن -
یعنی و طنبفه تقاعد زر سالانه - دفتر
منتقا عین +

رَوشم { ارامے است مهرے که بدان سرطختم
روشم { و مانند آن را مهر نمانند - و علامت و
نشان و آئین +

رَوشن - از رخشن فارسی مانخوذاست - رخشن
بمعنی درخشندگی و وزن کلمه نسبت است - بمعنی
روشنندان - پالگانه - پارگانه +

روشن - فارسی است روشنندان - رَوزن +
رَوقه - شاید بروک متعلق باشد بمعنی مدحاش
و روزینه و این عموماً بمعنی مستعمل است +

رَوک - غالباً فارسی است - زمین پیچودن و
مهتم پیمایش آنرا به پیمایش در آوردن -
این معنی تا زمانه اوسط مستعمل ماند بعد از آن
ناحال بمعنی مالے است که مشترک و ملکیت شخص
خاص نباشد +

رَوکہ - بغدادی است موج دریا +

رول - فرسادی رول role رجستر - هم نوی
دفتریکه دران اسماء اشخاص مندرج باشد +
رَوم - ارامے است بلندی صف خشتها

زرار - از ممالک قریب بکیش آمده - جن - دیو +
 زراغیمه - بربری زغایه که معنی اصلی آن نیزه است
 حالا بمعنی چوبی مستعمل است که بستر آهن
 معتقف نهاده بصورت چوگان ساخته باشد +
 زراوق - فارسی زیوه که بمعنی سیاه باشد +
 زراویه - ارامی است گوشه خانه +
 زراشجه - خدای زراشجه شکله باشد مریح یا مدور که منجمان
 احوال و اوضاع نجوم و افلاک را از جدول
 آن معلوم کنند تا حکم سعادت یا نحس طالع
 مولودان حاصل آید +
 زرایرجه - فارسی زراشجه شکله باشد مریح که صد خانه
 دارد و در هر خانه حرفی باشد بخیا منجمان از
 حکم سعادت و نحس طالع مولود حاصل آید و
 ضروریات با تمام رسد +
 زبان - فارسی زبان بمعنی عضو مخصوص لغت
 و زبان را نیز گویند که جمله کمر بندش انداخته
 بند میکنند +
 زبانیه - لغت اسوری است - فرشتگان دوزخ و
 بولیس و اسور یا قوم است که در زمان قدیم
 پایه تخت شان بابل بوده +
 زبرجد - یونانی سمرآگدوش smaragdos
 زمرد زبارج جمع +
 زبرج - کشتی خورد و در موبده نویسد نوع
 از کشتی +
 زربط - قدیمی ایچیشن - گل رقیق آب آمیخته

یا آب گل آمیخته که بعد از شامیدن شتران
 باقی میماند +
 زربط - بانگ کردن بطح +
 زربور - جشی فرمور - فرامیر داؤد علیه السلام +
 زربون - مولد است - حرین - هم پیشه فی المثل
 الزبون بفرج بلا نشی +
 زربون - ارامی است - خریدار - مشتری +
 زربیل - ارامی است یعنی زنبیل که بفارسی
 سبد خوانند +
 زرجاج - ارامی است کاسه بلورین +
 زرجاجه - ارامی است آگینه +
 زرجر - ارامی است نوعی از ماهی بزرگ -
 زجور جمع +
 زرجخل - به بینید سجنخل +
 زرافه - فارسی زرنافه جانور است که بفارسی
 آنرا اشتراک و پینگ گویند - و خال تبریزی
 بعزبتش قابل است +
 زربطانه - اندلسی زربزاننا zebatana گمان
 گروهر - حالا بمعنی بند فوق مستعمل است +
 زربون - وگا به زربون هم می گویند یونانی
 سربولان serboulon نوعی از کفش که
 پاشنه بلند دارد +
 زربون - فارسی زربگون - نخ - آب صافی باران
 که در سنگهاروا باشد +
 زرو - فارسی زره +

زَرْزُوج - عُصْفَر را گویند که رنگی باشد معروف +
 زَرْزُوم - فارسی سردمه - بصیغه ماضی معروف
 خفه کرد - گلوے کسی را محقق ساخت خفاجی
 میفرماید که از زیر دم فارسی ما خود است +
 زردمان - فارسی زردمن - نائے گلو - خنجره -
 حلقوم +

زردوا - فارسی زرداوہ - همور - سوسه +
 زرفین - فارسی زرفین حلقه باشد که بر چارچوب
 و نصب نمائند و زنجیر بر آن آویزند تا در
 کشاده نشود +

زرمالقه - فارسی اشترمانیا عبرانی است جبہ ایست
 از صوف بے آستین که صوفیاں میپوشند +
 زرنامقه - به بینید زرمالقه +

زَرْزُوبَاد { فارسی زربینه عروق الکافور کثور +
 زَرْزُوبَد {
 زرنیخ - یونانی آرسنیکان arsenicon بوسا طنه

ارامے - سنگی است که هندی آنرا ہزتاں
 نامند و آن پنج قسم است زرد و سرخ و سپید
 و سبز و سیاه و اقسام آن از سمومات است +
 زرنیخت - مرکب از یونانی زرنیخ و فرساوی
 ایت ita و آن کلمہ ایست کہ ہماں مخمبہ
 کیش و افزایش میدہد بلخ کہ بمثل
 زرنیخ تفرش مے باشد +

زریاب - فارسی زراپ - آب زر کہ ہرامے
 زراوند و دردن چیزے استعمال میکنند +

زُرط - ہندی جٹ - قومے باشد فرومایہ کہ آنرا
 مُططر بیتہ ہم مے گویند چہ بر قص و سرود
 گذراوقات میکنند در ملک شام بایں کلمہ
 دُشنام مے دہند و مے گویند باز مے
 یعنی اے فرومایہ و در برهان مے آرد
 جت بفتح اول و سکون ثانی قومے باشد
 فرومایہ صحرائشین در ہندوستان +

زرجج - ابر رقیق +
 زعتر - بہ بینید صغتر +
 زعزور - ارامے است میوہ ایست کہ بفارسی
 آنرا الج گویند +

زغایہ - بربری است نیزہ تنگ +
 زغردہ - بانگ شتر کہ بحالت مستی در جوف بگرداند
 و زبان سرخ بیروں آرد - حالا بمعنی
 آواز سہ است کہ جماعت زنان کنند خواہ در
 شادی یا در غمی +

زغل - شاید بفارسی وغل باشد کہ سیم ناسرہ
 و زر قلب را گویند - حالا معنیش ناسرہ و
 نارواست و در کلام فقہاء و مولدین بسیار
 مے آید +

زرفٹ - فارسی است نوعی از قیر باشد و آن چیز
 است سیاہ و چپندہ کہ از درخت صنوبر
 حاصل شود - و بر سر کچلاں پیچانند +

زرقافا - ارامے است - برخلاف سبیل نہر
 رفتن ضد شبال کہ رفتن موافق چہری

آب دریا باشد +

ز لابیہ - فارسی زلیبیا - شکر
پارہ +

زلط - روسی زولوتو zoloto بیست پارہ باشد
که از مسکوکات مس باشد +

زلوبیہ - بہ بینید زلابیہ +

زمام - حاجب کبیر - دربان بزرگ +
زمام دار - فارسی زنان دار شخصیکہ بر حفاظ
مستورات مامور باشد - شخصیکہ بزرگان خا
منعین باشد +

زماورد - فارسی بزماورد - بزم آورد یعنی
حقیقی در بزم آوردہ - مجازاً گلولہ آئی
کوچک و بزرگ را گویند کہ از گوشت تیار کردہ
پختہ باشند و آنرا کوفتہ ہم گویند +

زمرج - فارسی زمیج قسمی است از پرندگان
کہ ہاں شکار مے کنند و بفارسی باسم
دوبرادر موسوم است +

زمرود - فارسی است یا قوت سبز +

زمرودہ { بروزن قرطبتہ فارسی زن مرد
زمرودہ { زینکہ فطرتاً مردان مشابہت دارد
و باخلاق ایشان متخلق باشد +

زمار - یونانی زونارٹان zonarion رشتہ کہ
بنت پرستان و آتش پرستان با خود دارند

حالا بمعنی مطلق کمربند استعمال یافتہ +
زنبیریہ - فارسی زنبرفرغے از کشتی بزرگ +

زنبق - فارسی - زنبہ بروزن انہ گلے سفید
کہ برگہا سہ آں دراز و خوشبو می شود
زنبیل - بہ بینید زنبیل +

زنجار - فارسی زنگار - معینش معروف و
مشہور است +

زنجفر - فارسی شجرت شگرفت را گویند +

زنجبیل - فارسی زنجفیل و زنجبیل شراب +

زنجبیل - فارسی زنجبیل یخ نباتی است کہ
بفارسی الفوجہ نامند و ہندی سونٹھ و
شنکو نیز خوانند +

زنجیر - فارسی است عوام قلب مکانی کردہ بجای
زنجیر جنزیر گویند - معینش سلسلہ آہنی است

زندیل - فارسی زندہ پیل - مادہ پیل فیل مادہ +

زندیق - فارسی زندیک شخصی را گویند کہ بر دین
مستقیم نباشد گویا عامل زند است کہ کتاب

محموس است - یا شاید از یونانی گنوستکوس
gnostikos مأخوذ باشد یا شاید آرمینی باشد
ملحد - دہریہ +

زثر - از لفظ فارسی زتار مأخوذ است بمعنی باریک
شدن +

زئزکخت - فارسی ازاد و رخت - بہ بینید ازدرخت

زنطاریہ - یونانی دُستریا duserteria اسہال

قوی و سخت کہ آنرا سنطاریہ ہم گویند +

زلفیجہ - فارسی زلی یا لہ - اوندی است +

زنگاؤہ - فارسی است - رکاب +

زرق - چینی زاونام کشتی امیر المومنین +

زروج - یونانی زوگوس zougos بواسطه ارامے

جفت ضد طاق +

زروذ - فارسی زود و تعبیل بزودی +

زور - فارسی است - قوت +

زورق - فارسی است کشتی خورو +

زروق - بروزن ضر و سیاب به بینید

زادوق +

زون - فارسی زون گلبن یا جاک گلبن +
نهر نهر - بمعنی تخمین شاید از زهره زهره فارسی

ماخوذ باشد قاله خفاجی و در برهان مے نویسد

که زه زه بکسر بر و زاء نقطه وار و ظهور

هر دو با مے هنوز تخمین از پے تخمین باشد

پس اگر از این لفظ ماخوذ باشد بهتر مینماید +

زیار - ارامی است لبیثه ستور که حکیم چارپایان ستور

رابان مے گیرد +

زیبق - فارسی زبوه سیاب +

زرتج - فارسی زیگ - رشته معماران که درستی و

نادرستی عمارت بدان معلوم مینماید - و نخته که

منجمان طالع کسے از جدول آن معلوم مینماید

خفاجی مے گوید که معرب زه است +

زیر - فارسی است تار باریک ضد بم که تار گنده

را گویند +

زیر - شاید فارسی آ زیر - خم +

زیر - به بینید بزیر +

زیر فون - یونانی زیر فان zizuphon و زیت است

آزاد در ملک شام که گل بر می آرد - لیکن بر نخته

گلها مے آن سخت سپید میباشد شخصی رابا آن

تشبیه دهند که وعده کند لیکن وفا نکند +

زیر زه - از زیر زه که از بز ماخوذ است سر پستان +

زلیف - ارامی است یا شاید زندی مے است

پول غیر راج و خراب +

زئی - فارسی زیرب یا زئی - لباس بمنظر صورت

طرز - طریقه - گویند هو علی زئی العرب مے

طریقتهم +

زیلق - فارسی زیگ - زه پیراهن +

س

ساباط - فارسی شاه آباد شهر مے بوده از مضائق

میان که تحت حکومت کسر مے بوده - و کوچ

مسقف را نیز گویند - و این را مے خفاجی است +

سابر سی - فارسی شاه پور - جامه باریک از ریشم که

زیر زره مپوشند +

ساج - هندی سال - که قسمی است از چوب که کشتیها

انرا بنا کنند +

ساجور - ارامی است چوب که برگردن سگ بندند

تا از سوراخ رز نتواند در شدن بانگو زور و

ساج - به بینید سافج +

سافج - فارسی ساده چیزیکه از نقش و نگار مخرأ باشد نیز

بمعنی خوش خلق و ساده مزاج هم آمده +

ساروفیم - عبرانی است فرشته +

ساریه - ارامی است شتون +

ساش - قدیمی ایجیشن - شن غلیظ و سطر +

ساسال { به بینید سیالی -

ساعور - ارامی است مقدم نصارے و شناخت
طب +

ساف - ارامی است تری دیوار و خاک +

سافین - یونانی سفینیس saphenes نام دو

عروق ساق +

ساهرور - ارامی است مال که گرد و آفتاب آید +

سباط - اندلوسی زپانو zapato پاپوش که بغیر پاشنه
باشد و کمربند +

سبانخ { لاطینی سپناکیوم spinaceum اسپاناخ

سبانخ { که تره ایست مشهور و معروف +

سبانهی - فارسی سپاهی - سرباز - سواره +

سبت - عبرانی شبت - روز شنبه +

سبت - فارسی شود - تره ایست که آنرا پخته
میخورند +

سبج - فارسی شبه - مهره سلیمانی +

سبج - فارسی شبی قمیص را گویند +

سبزه - فارسی سبد قمیص است از زبیل +

سبستان - فارسی سرپستان - انگور دشتی و آن

میوه ایست که اندرون آن لنج است اهل من

له وڑه را گویند +

سبط - عبرانی است گروه بنی اسرائیل +

سبط - به بینید سبت +

سبجونه - فارسی آسمان گوی پستین رو باه که

نیلگون می باشد +

سبسنه - و آنرا بحر بنی ضابطه و بانگ نری بیک

خوانند آله باشد در آیه دوفانی که آن را چرخ

داده و قنیه خواهند آیه را استاد کنند +

سبینه - یونانی سبنان abanon جامه پاره که بآن

دست در و را پاک نمائند - و شمالی که بعد غسل

بآن بدن را پاک و صاف نمائند +

سبج { فارسی یا جشی کلیم سیاه شاما کچ +

سبج { فارسی یا جشی کلیم سیاه شاما کچ +

سبیداج - فارسی سپیده +

سبیا - اختبوط +

سشنا - شاید قدیمی ایجیشن است - تنار جامه -

احسان - به بینید سدا +

سنتمبر - ایطالبانی شتمبری settembre ماه ایلول

را گویند +

سنتوق - فارسی ستو - درهم ناسره و غیر راج

وزلیف +

سنتوق - فارسی سته تو - سیم و غل +

سجاء - ترکی ساچاق آنچه که در ده و دوج و جزا

برای زینت آویزند - بفارسی آنرا مسلسل

هم گویند و بهندی جھالر +

سجاره - فرسادی سگار cigare سیکاره +

سِجَل - لاطینی سِگِلُم sigillum یا یونانی سِگِلَان

sigillon خط - کاغذ پارہ نوشتہ +

سِجَلَاط - بہ بینید سِجَلَاطس +

سِجَلَاطس - لاطینی سِگِلَانس sigillatus یسین

پرودہ پشیمین - پارچات کتان +

سِجَنْجَل - لاطینی سِکْسَنْگُلُم sexangulum آئینہ +

سِجَنْجَل - لاطینی سِپِکُلُم speculum آئینہ +

سِجَوَق - ترکی سِجَوَق سِلِجِہ معویہ یعنی گوشتیکہ

در امعاء صاف کردہ نہادہ کباب میکنند و

ماہتابی یعنی قتیلہ سوز کہ باں تھنگ آتش

دادہ سرد ہند +

سِجِیل - فارسی سنگ گل ریزہ ماے خرداز

سنگ گل +

سِجَلَب - شاید مخرب ثعلب است کہ خطے الثعلب را

گوئند +

سِجْنَو - یونانی سینوروس sainouros پرندہ

مشہور و معروف بذہانت و ہوشیاری کہ بعض

اخلاق مشابہ سگ میباشد - ازاںجملہ این است

کہ دم خود را بطریق تملق مے جنباند +

سِجْتِیت - فارسی سخت - شدید و صلب ضد نرم +

سخت - فارسی است - دشت و شتم +

سِخَط - فارسی سخت خشم گرفتار دنا خشنودن

ضد رضا +

سَدَا - قدیمی ایکشن است و در محاورہ حال ندہ

گوئند تار جامہ - احسان - شہد +

سَدَاہ - بہ بینید سَدَاب +

سَدَدَر - فارسی سدہ در نام باز ٹیٹ کہ سدہ در دارد

و باں قمار بازی میکنند +

سَدِلَہ { قسمے نیم تخت - نشین - اخیرا اہل مصر

سَدِلِی { بمعنی صفہ استعمال کنند +

سَدُوس - یونانی اساتیس Isatis نیل و نیلہ

و چادر سبز +

سَدِیْن - یونانی بواسطہ اراے سندون sindon

پرودہ خیمہ +

سَدَاب - فارسی سَدَاب بالفتح گیا ہے است مثل

پودنہ کہ دایگان بر اے اسقاط حمل عورت

بکار بر بندش و نیز آں را آتش مے کنند و در

نانخورش مے اندازند +

سَدَانِق { فارسی سَدَانِگ جانورے است نکارای

سَدَانِق { چرغ - یا شاہین خوش گیر +

سَر - فارسی است سردار +

سَرَم - دمان رودہ مستقیم کہ خسرچ ثفل است

سَرَم بالتحریک در کون +

سَرَاچ - فارسی چراغ بواسطہ اراے قتیلہ سونی

چراغ +

سَرَاوِق - فارسی سردار بمعنی دلہیز - سراپرودہ

شامیانہ و بعض نوشتہ کہ معرب سراپرودہ است

سَرَاوِل - فارسی شلوار - ازار صاحب اشہر

مینویہ اقول سلوار ثعلیب سراویل است

و صحیح آن است کہ سلوار لفظ ہندی است و آنرا

بشپن معجمہ ہم منوبند انتہے +

سُرایشہ { فارسی است شاہی محل شاہی مجلس +

سُربال - شاید آرامی طلست - پیراہن اناہن
یا جامہ قمیص +

سُرت - ترکی است - سخت و این وصف عموماً
برائے میوہ جات مے آید +

سُرج - آرامی است زین +

سُرج - فارسی سُرج بمعنی سُرخ +

سُرج - بصیغہ ماضی معلوم باب تفعیل درآوارہ
نوشت - در دفتر نامش ثبت کرد و مسجل نمود
مکرر دبندیہ سرجے +

سُرجن - ترکی سورگون یا کاف فارسی جلاوطن
کردن - نفی کردن +

سُرجنی - ترکی سُرجن یا کاف فارسی دفترے باشد
کہ در این امر سند رج میباشند کہ بفلان
و فلان شخص کتابت خط نموده شد +

سُرجین - فارسی سرگین پس افگندہ مردم و غیرہ
سُرد - فارسی زرد - زرہ - بہ بینید زرد +

سُرواب - فارسی سروابہ خانہ کہ زیر زمین سازند
تا در گرما بآں پناہ برند و آب در آنجا نگہ دارند
تا سردماند +

سُروار - فارسی است - امیر نظام سپہ سالار +

سُرق { فارسی سرہ بمعنی جتید پارچہ ماہو
سُرقہ { یا ابریشم +

سُرقین - فارسی سرگین بہ بینید سرچین +

سُرکی - ترکی سرکی کاغذ زرہندی - سفتجہ براؤٹہ
سُرمق - فارسی سُرمہ گلبنی است کہ اور آتشک دین

و طبق مے نامند +

سُرمق - فارسی سَلْمَہ +

سُرموج - فارسی سرموزہ سرمایہ سرموجہ یعنی
از پاپوش بالائی کہ برائے حفاظت پاپوش اندرونی
مے پوشند +

سُرن - ترکی است بادبان کتان +

سُرنامے - فارسی سوزنامے نامے کہ دیور و جشن و عروسی
نوازند و سرنامے مخفف آن است و آواز شنائے
نیز خوانند +

سُرنج - ترکی سارنج حوض +

سُروال - فارسی شلوار - ازار - تنبان سفید +

سُرویل - بہ بینید سُروال +

سُرومط - یونانی ستر و متیان *stromation*
حصیر - بوریا +

سُریاق - اندلسی زریاگو *zurriago* تازیانہ ورسن +

سُطام - یونانی ستمہ *stoma* مقدم حصہ کشتی +

سُطام - یونانی ستموما *stomoma* بواسطہ آرامی
دم شمشیر +

سُطل - شاید یونانی سِتلہ *sitla* پنگان باد

طشت آفتابہ +

سُطل - السطال بدست شدن +

سُعانین - ارامے است عبیدے است مضرارے

کہ از عید فتح یک ہفتہ پیش باشد +

سفر - ارامے است - نرخ قال فی التاج الذی
يقوم علیه الثمن +

سخرئی - یونانی سیرئوس Seirios نام کوکب الکلب +
سفار - فارسی افسار - رسنے باشد کہ بگلوے
جانوراں انداختہ ہاں مے بندند +

سفار - فارسی افسار مہارچرم یا آہن کہ بر پشت
وہنی اشتر نهند چنانچہ حکمہ ماسپ الاسفرہ
سفر سفایر جمع +

سفتجہ - فارسی سفتہ - چک بہرات سفتج جمع +
سفر - ارامے است - کتاب +

سفسر - فارسی سمسار - دلال و آنچہ اجناس
مختلفہ مردم فروشد +
سفسطہ - یونانی سفیتس sophistes بران
تراشی - کلمہ مموہنہ +

سفیسیر - فارسی سفساز دلال میان باج و شتری +
سفسط - فارسی سبذ طبلہ عطار صندوقے کہ
در آن خوشبوے نهند +

سفین - بہ بینید سفین +

سفیج - یونانی سپنگوس spoggos بر مردہ +

سفوو - ارامے است - سیخ آہنی بریاں کن و آنرا
بفارسی باب زن خوانند و چوب آتش کاو +

سفیداج - فارسی سپیدہ گلے باشد سپید کہ
نقاشاں با شمع آتش آرند +

سفین - بہ بینید سافین +

سفین - یونانی سفین wphen پانہ - فانہ - و

آں چو کی است پہنا کہ برائے شگافتن
چوب و فراخ نمودن شگاف آں مے نهند +
سفینہ - کشتی +

سفر قح - فارسی سکر گاہ - قیمے است از شراب کہ
از جاورس تیار کردہ باشند +

سفسس - شاید قبلی است - نشان میل کہ از سنگ
بنا کردہ باشند +

سفسط - کمز و خصوصاً از پیری شاید ایں معنی از
ترکی ماخوذ باشد کہ بمعنی ضعیف و نراے آید +

سفسطری - بہ بینید سفسطار +

سفسلاط لاطینی سیکلٹش cyclatus ریشم کہ
سفسلاطون در او کار زر کردہ باشند خصوصاً
آنکہ بہ بغداد مے باقند +

سقلاب - اندلسی اسکلاؤو esclavo بندہ غلام
خواجه ہرے - خصی +

سقمونیا - یونانی سکمونیا skammonia محمودہ
کہ دوائے است تلخ مہسل صفراء +

سفسطار - یونانی ساکریتاریوس sekretarios

حضور نویس - منشی - خفاجی بمعنی حاذق
مے نویسند +

سفسقور - یونانی سکنگس skigkos کہ شاید

از قدیمی ایجیشن ماخوذ باشد - ریگ ماہی +

سکگان - شاید سیدیانی باشد دم کشتی رنگ کشتی +

سکر - فارسی شکر کہ شاید از سنسکرت शर्करा ماخوذ باشد

سکرجه - فارسی سکرشہ - پیالہ - نوعی از آوندے
کہ براں طعام نهند +

سکرجه { نعلبکی یعنی طشت خور و کہ در آن پیالہ
سکرجه { چائے مے نهند +

سکره وان - عربی فارسی است مثل قلمدان
خوان شراب +

سکرکہ - فارسی سکرکہ - قسمی است از شراب کہ از
ذرت مے سازند +

سکنجبین - فارسی سرکہ انگبین شربتے باشد
کہ از سرکہ و شهد تیار مے کنند +

سکنداره - یونانی کنثروس kantharos نوعی
از ماہی کہ کوبان دارد +

سکورتا - ایتالیائی سکورتا sicurtā ضمانت زیان
ضمان خسارہ - بیمہ +

سکوندو - ایتالیائی سکوندو secondo ثانیاً +
سکرہ - آرامے است - آب میخ کہ در و القاب پادشاہ

نوشته بود تا مردم زنند - نام جائے کہ در آن
ضرب دینار و درہم میکنند +

سکہ - آرامے است - سپار - گاؤ آہن کہ بد آن
زمین شیار کنند +

سکین { آرامے است کارو +
سکینتہ {

سکینتہ - عبرانی است - تسلی طمانینت کہ از جانب
ذات باری بر قلب مومن نازل شود +

سلاریئہ - یونانی سلاریاں sellarion قسمی است

از کشتی +

سلاقی - سریانی است روز عروج مسیح علیہ السلام
آسمان +

سلا ملک - ترکی سلا ملق - مردانہ +

سلباح - آرامے است مار ماہی +

سلجم - فارسی شلجم نوعی است از ترہ کہ مشہور
معروف است +

سلحقہ - سلحقاۃ { فارسی سولاخ پاے
سلحقی { سلحقاء سلحقی { یا سوراخ پاٹی سنگ پشت
سلحقیہ { قال فی المحيط لان لعلها

ثقبۃ من جسدہ تا تدخل فیہا +

سلسبیل - نرم از ہر چیز موی و چشمہ است
در بہشت +

سلسنہ - ایتالیائی سلسنہ salsa شوربا - چاشنی
بینجی - طرطور +

سلطہ - ایتالیائی سلانو salato سبزی خام
خوردن - آچار سبزی +

سلق - یونانی سیکلوس sikelos بواسطہ آرا
چقندر +

سلکوت - یونانی سلوکس seleukis جائزے است
کہ دشمن ملخ باشد و آنرا ہمیں وجہ ابو جرادہ نیز

خوانند +

سلور - یونانی سلوروس silouros مار ماہی کہ
قسمی است از ماہی +

سلوٹی - یونانی سلوکیا کہ نام شہرے است شمیر +

سَلِج { سریانی است - حواری مسیح علیه السلام +
سَلِجُون

سَلْمَانِی - لاطینی سَلْمَاتِم sublimatum در اسکند +
سَلْم - ارامی است زهر +

سَمَرَج - شاید از فارسی سه باره یا از عربی و فارسی
سه مره منخوت باشد - بصیغه ماضی معلوم به سه
قسط خراج گرفت چنانکه طریقه کیخسرو شاه
فارس بوده به بنیید ابراسیار +

سَمَسَار - فارسی سیپ سار دلال +

سَمَسَرَه - کافی دوس - جائیکه برامی اشامیدن
چای و غیره مرتب کرده باشند در ملک مین
عربانین قسم بسیار مکان بنا کرده اند +

سَمَنَقَه - ارامی است - قسمی است از سنگ که
رنگ سرخ دارد و در کوستان شام بکثرت
بدست می آید +

سَمَنجُونِی - به بنیید اسمانجون +

سَمَنَد - فارسی است - اسپ +

سَمَنْدَر - یونانی سَمَنْدَرَا salamandra موشی است

که در آتشکده پیدا آید - و آتش آنرا نسوزد
و چون از آتش بیرون آید بمیرد - و قبل
مرغی است خیالی که در آتش سوخته باز از
خاکستر پیدا میشود - و پارچه ایست که در آتش
نخه سوزد +

سَمِید - یونانی سَمِیدِلس semidalis منبیه - آرد

سپید و خالص ببال هم مروی است +

سَنَار { آرامی است گربه +
سَنَوَر

سَنَاه { حبشی است بمعنی خوب و نیکو +
سَنَاه

سَبَنَاج - فارسی سبناده سنگی است که بدان سلاح
و غیره تیز می کنند +

سَبَنَگ - ارامی است - سم +
سَبَنَوَتَق - فارسی سبنور - غذای است غلیظ که
در محدوده بدیر می ماند +

سَبَنَوَق - فارسی سبنوده - کشتی خرد +

سَبَنَوُک - به بنیید سبنوق +

سَبَنَتِی - فرانسوی سنتیمتر centimetre یک حصه
از صد حصه متر به بنیید متر +

سَبَنَتِیمِتر - فرانسوی سَبَنَتِیمِتر centimetre یک حصه
از صد حصه متر +

سَبَنَج - فارسی سنجید - عتاب +

سَبَنَجَرَف - فارسی شنکرف چیز است کافی که

رنگ لغایت سرخ دارد +

سَبَنَاق { ترکی سَنَاق - علم - بیرق - صوبه +
سَبَنَاق

سَبَنَجَه - ترکی سونکی سر نیزه تفنگ که آنرا بهندی
سنگین خوانند +

سَبَنَجَه - فارسی سنگ - پاره فلز که با آن وزن اشیاء

کنند و ترازو می خرد از فولاد و نیزه +

سَبَدَال - فارسی سندان - پاره خوردا زیم و غیره +

سنکسار - یونانی سنکساریان sunaxarion

کتابے باشد کہ در اس حالات صلحاء

و اعمال ایشان منضبط باشد و در کتبها خوانند

شود +

سنمورہ - اندلسی سالمویرا قسمی است از ریزہ

ماہی دریا +

سنور - سریانی است خفتان از دوال تافته

و تمامہ سلاح ہرچہ باشد +

سنہ { بہ بینید سناہ +

سوارشی - فارسی است - براسپ سوار شدن و

خود سواران را نیز گویند عموماً - و فوج را نیز

گویند +

سوپیہ - فرساوی سوپی sous-pied (زیر پا)

قسمہ +

سوجہ - بہ بینید سوکر +

سنو ذائق { سنو ذائق +
سنو ذائق { بہ بینید سناق +
سنو ذائق { سنو ذائق +

سنو ذائق - فارسی سداک - شاہیں - بہ بینید

سدائق +

سور - ارامے است دیوار +

سور - فارسی است جشن کہ در ایام عید و عروسی

و مانند آن کنند +

سورق - فارسی چیغ جانورے است معروف

سنڈالی - نقش و نگار کہ از ریزہ بے سیم و غیرہ

بر چیزے کنند - بہ بینید سنڈال +

سنڈان - فارسی سنڈان افزاری باشد مس گر

وزر گراں و آہنگراں را کہ بر آن سہن کو بند +

سنڈش - یونانی سندس sandus یا شاید

سندون sindon بواسطہ فارسی - قسمی از

پارچہ ریشمیں +

سنڈیان - فارسی سنڈیان قسمی است از درخت بلوط

کہ برگش ہمیشہ سبز رہے باشد +

سندیک - فرساوی سیندیک syndic مفتش

مامور +

سنط - قدیمی لکچمن - بول منیل +

سنطور { یونانی پسلتریان psalterion

سنطیر { عود بر لب +

سنقرہ - ترکی ظمپارہ رندہ - کہ افزاریست مر

چوب تراشاں را کہ باں چوب راصاف کنند +

سنفیتون - یونانی سمفتان sumphuton

نوعی است از درخت کہ بدو اما بکارے آید +

سنکری - ایتالیائی زنگرو zingaro (خانہ بدوش)

شخصیکہ دیگر را بخانہ کساں رفته مرمت کند

در اصل آن شخص از فن آہنگری ماہرنہ باشد

لہذا برائے مرمت دیگر و غیرہ خود گردن میکند

و خود رفته اصلاح میکند +

سنکسار - یونانی سنکساریان sunaxarion شہاد

نامہ - تاریخ شہداء +

نیکاری که آخر اصرار هم گویند +

سُتوس - یونانی سیس ^{sea} که کے است که در پشتم
و طعام می افتد +

سوسمار - فارسی سوسمار از نسکرت ششمار
Sikumar: سنگ که بعضی تساحش گویند پنبه
شوشان +

سُتوسن { عبرانی است نام محله است که آزا
سُتوسن { بزبان تیشیه دهنند +
سُتوسن - آرامی است محله است و آن بری است
دبتانے +

سُتوپیرا - یونانی سوطیرا ^{soteira} مجموعه است +
سُتوق - ارامی است بازار +

سُتوکر - فعل ماضی است منحت از مسکورتا
بوساطه ترکی یعنی خانه یادگیر چیزے را برآ
ضمانت زیباں به کسانیه داد - به پنبه سکورتا
سُتهر - سریانی است که ماه بعربی تفر گویند +

سهریز - قصبه است از خرما +

سیاسه - مرسوم است که این لفظ مرکب از سه
فارسی و یساک ترکی است ویسا در اصل
بمعنی وصیت است چنگیز خان که سه وصیت
بسه پسراں خود کرده بود و بعد از بنزله قانون
مقتور شد اصل مصداق این لفظ است -

آهسته آهسته معنی سیاسه مقابل شریعت آمد
مقریزی میفرماید که سیاسه در اصل از زبان
مغول که یاسا است آمده است و بین بران

اہل بصرہ ناپید کردہ اند +

سیبجی - قوسے از سندھ کہ در بصرہ زنداں بانی گویند
سیانچہ جمع +

سیخ - فارسی است چوب باریک و دراز +
سیدریتیش { یونانی سیدریتیش ^{sideritis}
سیدریتیش { قصبه است از سنگ +

سیداق { به پنبه سداق +
سیدقان {

سیر - یونانی سیرا ^{seira} قسمه بواسطه آرامی +
سیر { انگلیزی سیر ^{sir} لقب رتبه انجریزی خواہ
السیر { مود و فی عطا شود یا شخصی +

سیرا - یونانی سیرکوس ^{serikos} پارچه ریشمین +
سیرج - فارسی شیرہ روغن کنجد را گویند پنبه
شیرج +

سیسارون - یونانی سسران ^{sisaron} چوب
سیاہ دانه +

سیسالی { یونانی سنسلی ^{seseli}
سیسالیوس { یا سنسلیس ^{seselis}
تخم انجدان رومی +

سیسمبر - یونانی سیمبریان ^{sisumbrion} گیاه
است که مابین نعلع و پودینه باشد +

سیطل - طشت - لگن - به پنبه سطل +

سپین - رومی است به معنی زعم و گمان قیال
احسن فی سینہ اسے زعمہ - گدائی سخاچی +

سینف - شاید یونانی کشفوس ^{xiphos} بواسطه ارا

تیخ +

سینقل - به بنید اسقال +

سیتقمور - یونانی سکموروس sakomeros نام

درختی است که آنرا حمیزه خوانند +

سیکورت - به بنید سکورتا +

سیم - یونانی آسمان asemon بواسطه فارسی

سیم نقره +

سیم { یونانی سیم sema سیمیان

سیمیا { scmeion بواسطه آرامی نشان - علا

سیوم - جشی است - آمان و بعضی برانند که

جمع ساٹم است لیکن صحیح نیست +

ش

شابرقان - فارسی شابرقان - فولاد - نیزه

است یعنی قفیر الحتم الحجابی +

شاوش - به بنید شادیش +

شائین - به بنید مضین چهره چامه وصل

شالورق - خلیج - دور مصر یعنی غبار شبنم متصل

و برای تقدیر موله است شاید انا شبر که

قسمی است از ماهی ماخذ باشد چ طبع مثل

دانه ای میباشد حاشیه +

شاپیر - به بنید شبتیر +

شاد - شاید قیدی ایچشن باشد تاظم که مکران

کادوبار باشد - در محاوره حال یعنی خیر باشد

که مستخدم ادنی میباشد و کارش مکرانی و

خطوط رسانی در دفتر میباشد +

شاور - فارسی شتر بواسطه ترکی شاد و تخت روان

خیمه - خانه خرد +

شاوروان - فارسی شامدان - شامیان -

فرش منقش - عمارت بلند چنانچه گنگره

قلعه - آبیکه قدرتاً و فطرتاً بجوش از منبع

خود برآید - آنچه از عرض بنیاد گذارشته

فتود و بر حصه بانی عمارت کرده شود چونکه

برای دیوار منزل ازار میباشد - لند آنرا

تازیر نام نهند +

شادگونه - فارسی شادگونه - گستر دنی که بران

خواب کنند - بر خوابه - زیر افکن نهالی - زفاصه

مخنیته +

شاد و شج - فارسی شادونه - حجر انصب - یشم خطائی

که سنگیت خردمانند عدس +

شاروف - فارسی جاروب +

شاروق - صاروج +

شار ویم - عبرانی سرفیم - فرشته - سروش +

شاش - نواحه هند - تن زیب که نوعی از جام

باریک است +

شاقول - ارامی است - چوبیکه کشا و نال بصرو

با خود دارند و بر سر آن آهن سرتیز کنند +

شاکری - فارسی چاکر - سپاهی نوکر - اجرت -

نوعی است از خنجر +

شاکوش - ترکی پتکچ افزاری باشد سترینه مرسیا با ناز
که با آن آسیا تیز کنند +

شاموره - بمعنی شالوره که وزنی است معروف و
ابن سینا آنرا ذکر کرده +

شاورمه - ترکی است بره که همه اش یکبارگی کباب
کرده شود +

شادیش - ترکی چاوش جمعدار پولیس که عهده
شادوشیه - در محکمہ پولیس و ساجنت باگیش خزانہ

شادانی - از فارسی ماخوذ است چیزی که لائق باشد
شاهی - باشد +

شاه تهرج - فارسی شاه تهره نوعی است از تهره که
بدواً مستعمل شود و آن را تهره گویند +

شاه سپهر - فارسی شاه سپهر مخفف شاه اسپهر
شاه مسفرم - یا شاه مسفرم و در موجد شاه سپهر غم

مینوبید - ریجان بزرگ زیره باشد بحر فی ضمیر
خوانند +

شاهین - فارسی است نام جانور است شکاری
و چوب ترازو را هم گویند +

شاهی - ترکی چای بوساطت روسی از چین آمده
برگ درختی است که جوشانیده مانند قهوه خورند +

شایه - اندلوسی سایو ^{bayo} قسمی از لباس +
شبابیه - شایه از فارسی شباب بر وزن شراب که

پرده ایست اند پرده ایست موصوفی و بایست
منحوت باشد شهنشاه سرنا +

شبار - شایه که ارامی باشد نوعی است از کشتی

که بحر فی آنرا حراقه گویند +

شبار آساف - فارسی سپارش کاغذیکه در آن حساب
بقایا مندرج باشد +

شبارق - فارسی پیشپاره - اقسام گوشت در تن
شباش - مرغی که در دام بدین غرض بندند که گران

دیگر آنرا دیده بلام آیند +

شباک - بفتح اول و تشدید ثانی کشتی کلاص
اندلوسی زبیکه ^{xebeque} +

شبالا - رفتن موافق جری دریا ضد زقاقا که آن
بر خلاف سیل دریا رفتن باشد +

شبنت - فارسی شبنت یا شتو نوعی است از
شبته - آنرا که آنرا پخته میخورند +

شبداز - به فارسی شبدیز - اسپ سیاه - چه دیز
در فارسی بمعنی رنگ آمده پس معنی اصلی

شب دیز شب رنگ باشد +

شبدیز - به فارسی شبدیز نام اسپ خسرو پروزیز بوده
گویند رنگ آن سیاه بود و از اسپان جهان چهار

و جب بلند تر بود و آنرا از روم آورده بود و
بقول خفاجی شاه هندش بطور تحفه داده بود

و چون آنرا نعل بستند سه بدنه میخ بردست و
پایش محکم کردند و در طعنا میگفت خسرو خورده

آنرا خدایند بچرخ شبدیز خسرو آنرا بکفن
دفن کرده فرمود که نصیرش بر سنگ نقش کنند

هرگاه آنرا نگرینست بگریست +

شبدیز - قبلی است ده - جا +

ششبر تیر - فارسی چار پائی - چار چوب پایہ دار کا اٹھا
بریمان بافند و ہاں خرابند +

شہستان - فارسی شہستان - مہمان خانہ +
ششک - ترکی چوق حقه کہ آنرا قلیان علیان
نیز گویند +

ششک - فارسی ششک - ششکوری مہنی
بر فعلہ +

ششور - ارے ششور یا شیفور - نفیری باشد کہ
در روز جنگ سے نوازند +

ششوط - ارے است نوعی از ماہی نرم بدن خورد
باریک دم - کشادہ میان بر شکل بربط +

ششوق - ترکی چوق - لولہ - ماشورہ - عصا +
ششیر - ایتالیائی سپرونہ sprona ممیز +

ششین - لاطینی سپینس sappinus درخت
دیو دار را گویند +

ششین - قبلی است - جا - دہ +
شحات - غلط العام شھاو است کہ بمعنی گدا گراست

و ارے است بہ پینید شھد +
شھد - بھینہ ماضی معلوم ارے است کہ یہ کرد -
گدا سے کرد +

شھیم - سریانی است کتاب دعا کہ از جانب شیشان
مقرر شدہ باشد +

شھشیر - ترکی شھشیر قے است از سر اویل +
شھیرہ - سنکرت شھکر - بواسطت فلکی
شھارہ یا شھیرہ و بعض برانند کہ از ارامی

ماخوذ است - نراج - تو قیا سے سبز +

شھریاق - یونانی سپیاکونوس hr.podiakenos

شھصے را گویند کہ بوقت نماز ہولے خدمت
کا ہن و گذاروں نماز ہمراہ آں مامور
باشد +

شھدا - یونانی سینڈیا sciodia بواسطت ارے
نوعی از کشتی +

شھراب - فارسی جہراب بواسطت ترکی جہربوزہ
خفاجی میفرماید کہ جہرب ہم محبوب گویا است +

شھراقی - قدیمی ایجیشن - جاپیکہ از نواحی نیل و
کنارہ دیش خشک ماند - و آب نیل براں
بحالت مدہم نیامد +

شھربوش - فارسی سرپوش - کلاہ از بس دراز +
شھربہ - ترکی چوربا - شوربا - آب گوشت +

شھربین - درختی است مشابہ سرو مگر از ان خشکتر
و مرغ تر میباشد - و برگش از برگ سرو پست تر
میباشد - بہ پینید ششین +

شھرخ - ترکی چارین قے است از پاپوش کہ ہندوستان
وہ و شہاناں یا سپاہیاں کہ سفر بعید شھار وینان
باشد میپوشند +

شھرخہ - فارسی جسرخ - زد و خورد - گیر و دار +
شھد - شتا بہ قدیمی ایجیشن باشد مجاورہ طال آن

بارش را گویند کہ از ہولے سخت باندہ دل و طالع ہارہ
شھشہف - فارسی چار شہ مخفف چاد شہ - چاد شہ
کہ بر بزرگان بوقت شب بدیں غرض گسترانند کہ

که از آسیب غبار و گرد محفوظ و مصون باشد +
شترطن - کار شترطونی و خدمتش ادا کرد - به بینید
 شترطونی +

شترطونی - یونانی خیرتیا cheirotonia حقیقی
 آن دست نهادن است حالامراد از این رسم
 است مذهبی که بر آن تقرر مذهبی امام در نصار
 مروج است یعنی اسقف دست خود بر پشت
 رامب بپرس غرض آنکه آنرا از تبه نفس دهد +
شترق - شاید قدیمی ایچیشن باشد - باعث خشکی
 بحالت خراب شد +

شترقراق - ارامی است - مرغی است +
شترک - ترکی چورک ضد ساغ یا صلغ که بمغضه کامل
 است یعنی قرش و غیره که ناقص باشد و سالم
 و صیج نباشد +

شترندی - به بینید شلندی +
شتروال - فارسی شلوار - بنان - پانچ - زیر جانت
ششم - فارسی چشم - قسمی است از تخم که بر آن
 آشوب چشم در چشم اندازند - هندی پیش چاکسو
 گویند +

ششمه - فارسی چشم پس +
ششمه - فارسی چشمه - بیت الخلاء صحت خانه
 ادب خانه - آب خانه +

شش - فارسی چاشنی - نمونه +
شش - فارسی شست - قلاب ماهی +
شطاب - فارسی شتاب نیز رو چاکر و خنصیکه

بخطوط رسانی مامور باشد لهذا بسیار فتنه شایه -
 هر کار به هندی می گویند +
شطح - ارامی است - اواره گشت نمودن - اینجا
 آنجا گشت کردن +

شطرنج - سنسکرت چترانگه चतुरङ्ग نام بازیست
 معروف که واضح اداهل هند بوده اند +
شطف - ارامی است شستن چیزهای بدو
 صابون +

شطفه - فارسی شتو - دنباله ایست سبز که اثران
 در عماما می خورند +

شعبه - به بینید شعوذ +
شعوذ - عبرانی شعبه - جادوگر - شعبه کرد +
شفارج - به بینید فیشقاج +
شفقتی - بر قطعات سیم یازد و اناس سیم

یازد بنا کردن و آنرا البحر بنی محرم گویند +
شفر - فارسی پشت پازدن - کسی را پشت پازدن +
شفنین - ارامی است فاخته - قمری +
شقبان - مرغی است +

شقف - یونانی سکفوس akaphos کوزه - کشتی +
شقور - به بینید صاقوره +

شکاره - زمینیکه باغبان از مالک خاص بر آن
 خود گرفته بر آن زراعت کنند +

شکاره - یونانی آنخارا eschara آتش دان
 منقل +

شکر بنج - فارسی شکر بنه - قسمی از حلوا +

شکنجیه - ترکی چکچ - جامه دان چرمی که مختلف

خانه دواشته باشد و بصورت الماره باشد

شکوج - فارسی چکچ - تنگ چکش

شکور - به بینید شقور

شکونج - فارسی شکو بنج - نام گلبنی است که در

آب روید و هندی آنرا سنگا را گویند

شیل - انگلیزی شیل shell صدف - جمع شلون

شیل - ترکی چول - غاشیه - زین پوش یعنی

جامه ماهوت که بر پشت اسب برآید زیب و

زینت همه اندازند

شلیا - یونانی سلی salpe نوع از ماهی است

شلیه - به بینید شلیا

شلبی - ترکی چلی (چلپ خراگل بحسنه خداوند)

خوش خلق - خلیق - محمود - شریف اردبادی

حجام

شلته - ترکی شلته - تکیه - بالش

شلق - یونانی سلخیا selacheia نوع از ماهی

خورد که نزدیک دم دو پائی دارد مثل دو پا

غوک

شلک - ترکی چلیک - توت فرنگی چنبل

شلندی - یونانی خلندیان chelandion نوع

از کشتی جنگی

شلیم - به بینید شالم

شلیمن - انگلیزی شلنگ shilling نوع

از مسکوک انگلیزی که بیستم حصه لیره

انگلیزی باشد

شما بیط - به بینید شمبیط

شما س - سریانی است خادم کلیسیا - کشیش

در جواهر

شماشیر - فارسی جامه شوی بواسطه ترکی جاشیر

پارچات شستننی که برآید شستن گذار را

داده میشود

شما طه - ترکی شماته - هنگامه - غوغا

شما کا - قدیمی ایجیشن - غله که بعد از شستن میعاد

تخم فشاندن در زمین بکارند و بخونی نروید

شمبیط - فرسادی گارد و شامپیتر garde-champêtre

نگهبان باغ - نا طور

شمر - قدیمی ایجیشن پودینه

شمر - شاید قدیمی ایجیشن باشد سخی - تجربه کار و

نام شاه است که شهر سمرقند آباد نموده است

در اصل شمر کند لوده یعنی کندیده و از بنج و

بنیاد استوار نموده شمر

شمع - شاید بصمغ یا صمغ تعلق داشته باشد

شمند ر - ترکی شماند ر - لنگه نمایان لنگه

شمند ور - قطعه چوبین که بر روی آب

بدین غرض نمایان کنند که از لنگه نشان دهد

بعضی آنرا عوامه خوانند

شنان - فارسی شنان - چوبهای چند که با هم بسته

باشد و برآید سوار شده از آب روان دریا

میگذرند بغاری سل خوانند

شنگولیه - فارسی شنگول بمعنی در و جهاز غار گرا

و دروان +

شوال - ترکی چوال - خرچین - جوال +

شوباش - به بینید شوباش +

شولش - فارسی شاباش مخفف شاد باش کلمه است

که بوقت آمدن مهمان می گویند - چنانچه ویکم

در انگیزی و مر حبا در عربی قدیم +

شوبق - فارسی شونج - چوبی باشد که هر دو سرش

باریک و میان گنده که با آن را پهن کنند

هندیش بیلنا است +

شودر - فارسی است ملحفه +

شودینق {
سودانق {
شیدونق {
به بینید سودینق +

شور باجه - فارسی شور با آنچه از گوشت و نمک

گرفته باشند +

شورج - فارسی شور و آن چیز است معروف

که نفاطان در آتش بازی بکار برند و اغیا

بموسم گرما آب بدان سرد کنند و نیز در واکا

دیگر بکار آید +

شوره - ترکی چوره - جامه - رومال - دستارچه

و ستال +

شوط - ار می است - و باء +

شولم - به بینید شالم +

شونه - قدیمی ایچشن - جائیکه در آن غله ذخیره دارند

شمبر - فارسی چمبر - جامه - عصابه - و نیز پارچه

ریشم سیاه که زنان بر سر می بندند یا بعض عرب

عادت پوشیدنش میکنند +

شننه - به بینید شنه +

شفتیان - ترکی چفتیان - شلوار زنان را گویند

که بخانه می پوشند +

شنج - فارسی شنگ - در کشیدگی بینی - و نه الشنج

بیمار شدن از در کشیدگی و ترنجیدگی بینی +

شنجار - فارسی شنکار - نام گلبنی که آنرا تهر بر

ویونجه میگویند +

شندی - ترکی شمدی - الحال عنقریب +

شنطه - ترکی چانطه - جامه دان - جامه گیر -

کیسه که در آن جامها نگهدارند +

شنگ - ترکی شنگ - العاب نارینه آتش بازی +

شنگ - ترکی شن بمعنی خوشی تفنگها را بیکدفعه

سردادن +

شنگان - ترکی چنگانه لیکن در تلفظ چنگینه -

بیای مجول می آید - خانه بدوش - داربا

سن باز - ریسمان باز +

شنگل - فارسی چنگل مینها می آهنبین صفت است

را گویند که بر دیوار بدین عرض نصب نمایند که

پارچات و غیره اشیاء بدان متعلق کنند - و

نیز آله آهنی باشد که بدان در بچه بند کنند +

شنگو - ایطالیانی چنگوه cinque سکه ایست

که قیمتش پنج فرنک می باشد +

از پنگ که بحرانی آنرا میگویند +
 شیش - ترکی شیش پیچ پیچره - که بهندیش کرری
 و چهل خوانند +
 شیشخانه - تفنگ سوزنی کار - و توپ یا تفنگ
 از عقب پر می شود +
 شیشنه - فارسی شیشه - حصه آبگنی سیاره که
 در آن تنباکو می کشند +
 شیش - عربی نیت - غرام که خسته نداشته باشد +
 شیشم - به پندشالم +

ص

صابوره - لاطینی صبره sabarra زنبیله که حصه
 اعلایش فراخ و زیرین تنگ باشد و آنرا صابوریه
 نیز گویند - لیکن باین معنی تعریفش مشکوک است
 و بمعنی انبار خاک که در کشتی فارغ بدین غرض
 اندازند که جنبه و این جانب و آن جانب میلان
 نکند +

صابون - لاطینی ساپو sapo یا یونانی ساپونی
 sapouni بواسطه آرایه چیز است
 که با آن جاها را چرکین شویند و صاف نمایند
 بفارسی بر بنوه - بفتح با - تازی و ضم با -
 اول و دوم ساکن +
 صاخره - فارسی ساغر - پیاله و آوند شراب +
 صارتو - ایطالیانی سارتو sarto خیاط -
 درزی +

شونه - قبطی است مخزن غله خصوصاً مخزن غله که
 بر آن استعمال لشکر مخصوص باشد +
 شوهمان - فارسی سومار از سنسکرت ششومار
 शशुमार: ننگ که بحرانی قتل گویند +
 شهبندر - فارسی شاه بندر بواسطه ترکی گیسانیکه از
 جانب شاه اسلام بمالک غیر مامور شوند چنانچه کلمه
 کانسل بر آن عیسائیان استعمال شود جمع شهبندی
 شهبانج - فارسی شاهانه - دانه قنب یا بنگ است +
 شهبانق - فارسی شهبانه به پند شهبانج +
 شهر - سریانی شهر قمر که بفارسی ماه خوانند +
 شهر آه - فارسی شاه راه شایع عام +
 شهره بر - فارسی قدیم شهر - سنج +
 شهنشاه - فارسی است بمعنی ملک الملوک +
 شهریه - فارسی از سنسکرت شتری शत्रि: اسب
 فارسی یا کرجی +
 شیت - سنسکرت بواسطه فارسی چیت جامه بونه دار
 که بحرانی آنرا دوشی گویند - و در محاوره حال
 بشکینل گویند +
 شیراف - فارسی شراب - قسمی از شیر لبن +
 شیراز - فارسی شیرازه شیر یک منقذ شود +
 شیرج - فارسی شیر به پند شیرج +
 شیر خشک - فارسی شیر خشت شبنم است که در خراسان
 بر سنگها افتد و بسته شود +
 شیر - به پند شیرج +
 شیتنه - فارسی چتا درنده است شکاری کوچکتر

صَاكُوْ - اِطالیا فی ساكُو saoco حُجَّۃ کلاں کہ بالا

ہمہ لباس پوشند +

صَابَیۃ - بہ بینید ثنایہ +

صَبَاوُث - عبرانی است جلال (برائے ذات

باری تعالیٰ مے آید) و معنی اصلی او جنود و

عساکر است بتورات مے آید خدا تعالیٰ رب

صَبَاوَت است یعنی ذوالجلال است +

صَبْر - عصارۃ تلخ است از درختہ ہندی ایلوا

خوانند +

صَبْرَبَد - فارسی سپہبد سپہ سالار سر لشکر +

صَحْنَاء - ارامے است نان خورشی است کہ از

ماہی کو چک ترتیب ہند - فارسی ماہیانہ +

صحیفہ - کتاب بہ بینید مصحف +

صراط - لاطینی شترانہ strata راہ - کوچہ +

صَرَد - فارسی سَند - بارد کہ ضد گرم است +

صَرْم - فارسی چرم - پوست انسان و حیوانات +

صرمایہ { فارسی چرم - پاپوش +

صَرْمَا { فارسی چرم - پاپوش +

صرنایہ - فارسی سُرنا بیۃ - قسمے است از آلات

نواختنی کہ بدہن مے نوازند +

صریمیمہ - قسمہ - دوال - بہ بینید صَرْم +

صَعْقَر - لاطینی سَتْر تِہ satureia پودینہ +

صَفَر - یونانی سیففر یا psophophoria خالی +

صَقَالۃ - نوحے از نردبان کہ بواسطہ آں از مرکب

بہند فرود مے آیند - وجائیکہ معماران آں

صَارَط { یکے از جامہاے پوشیدنی یعنی حُجَّۃ

صَالط { فقط یا پیراہن فقط یا سر اویل فقط

بہ بینید صارتو +

صاروج - فارسی چاروج - آہک میختہ با خاکستر

و غیرہ کہ دیوار با آں گچ کنند +

صَارِی - فارسی سر - سر وار - سر وار ملّا خان جمع

صراء - بروزن قراء +

صارپہ { ارامے است تیر کشنی کہ بادباں با آں بہ متعلق

صاری { کنند - جمع صَوَارِہ +

صَاَصَل {

صَاَصَل {

صَوَصَل {

صَاَصَل {

یونانی سَسَلِی sesoli گیا پیست

صَاع - ارامے است پیمانہ ایت کہ براں احکام

مسلمانان انکفارہ و فطرہ و جزاں دائرو

جاری است +

صاغ - ترکی صاغ صیغ و سالم ضد سقط یعنی ردی

وزلیف - و نیز نوحے از محاملہ کہ آں از مامور

بہ تجاوز کنند ششترک صندش و نیز حصۃ فرج کہ

زیر کمان کپتان نوحہ باشد +

صاقور - لاطینی سکورس securis زراغ نول -

کدالی - و آں دست افزاریست نیز مانند نیز

کہ با آں زمین شکافند - و عامہ عرب آنرا دَبُورہ

گویند +

صاقور - لاطینی سکورس securis تیر بزرگ و تنین +

صَنَاب - یونانی سِنِپ *sinapi* نان خوشی است

که از خردل و زریب ترتیب دهند +

صَنَار - و بغیر تشدید هم آمده فارسی چنار قلابه
ماهی گیر +

صَنَارَة - ارامے است قلابه +

صَنَبُوق - به پنبه سنبوق +

صَنَج - فارسی چنگ - نام ساز است +

صَنَج - فارسی جنگ بواسطه آرامے نام سازی است
معروف و مشهور +

صَنَج - فارسی سنگ - چَلَب - پاره روئین که مانند

طبق بے کناره سازند و بر پشت آن قبضه باشد

که بدست گرفته بهم زنند تا صدای برآید و

نیز و طبقی که در دواثره زنند و آنرا جلاجل

گویند جمع ججل بمعنی جرس کوچک +

صَنَج - فارسی سنگ - وزنی که از سنگ ساخته
باشند +

صَنَجَن - ترکی ستخاق - پارچه که بر سر علم بندند
و آنرا برقی هم گویند +

صَنَدَل - فارسی سندل - کشتی +

صَنَدَل - فارسی چنل از سنکرت چندن

صَدَم - و آن چوبه خوشبوئی و فنگ و

سفید است +

صَنَدَل - اندلوسی زندالی *zendala* نوعی از

ریشم است +

صَنَدَل - فارسی سندل پاپوش +

استاده عمارت کنند و آن چند چوب باشد که

معماران آنرا بوجهی ترتیب دهند که بران

استاده عمارت کنند هرگاه دیوار بلند شود با آن

چوبها اگر فته بوجهی ترتیب دهند که بران عمارت

حصه بالائی کافی باشد - به پنبه اسکله +

صَقَر - لاطینی سکر *sacer* شمه خرم و زریب به پنبه

سکر +

صَقَر - فارسی چرخ - پرند هلیت شکاری +

صَقْلَاوِی - اسپیکه نسلش عالی و بلند باشد به پنبه

صقلب +

صَقْلَب - به پنبه سقلب +

صِک - فارسی چک اصل دستاویز و سند +

صِکُو - به پنبه صاکو +

صِلَوَات - کنبه های یهودیان +

صِلَوَر - شاید فارسی بواسطه آرامے مار ماهی دری

صَلِیْب - فارسی چلیپا بواسطه آرامے چوبی باشد

که بصورت دار سازند +

صَمَج - رومی است قندیل و این جمع صمجه است +

صَمَجَة - لاطینی سیباکیوس *sebacea* بواسطه

آرامے قندیل صمج جمع +

صَمَخ - رطوبته است که بعد ولادت از پستانها

زنای جاری میشود - و کوچ و شلم را نیز گویند که

ترجمه صمخ است +

صَن - آرامے است سده مانند آوندی سر پوشیده

که درویشان نهند یا زنبیل بزرگ +

صندلانی - دوائی فروش +

صنط - قدیمی ایچیشن است قراط را گویند - و آن عموماً از

بین و ممالک ہند یافتہ میشود و آنرا بول ہم

گویند +

صنقرہ - بہ بینید سنقرہ +

صنم - فارسی شمن بہت - لیکن در برہان سے نوید

کہ شمن بروزن چمن بہت پرست را گویند چوں

ضروری نیست کہ معرب بزبان عربی بہاں معنی

مستعمل شود کہ در زبان غیر است لہذا اگر در

عربی بعد تعریب بمعنی بہت آید مضائقہ ندارد +

صنوبر - درخت ناز چلغوزہ +

صونج - فارسی چوبہ - چوبے باشد کہ ہر دورش

باریک و میاں گندہ کہ باں ناں را پہنا کنند

و آنرا لولہ ناں ساز ہم میگویند +

صوف - لاطینی گونبی پی آم *gossypium*

(بمعنی پنہ کہ ازاں دانہ جدا نکر دہ باشد)

پشم - موے ستوران +

صوفہ - سریانی است - خس دریا - نبات بکری +

صوفی - زاہد - عابد - چہ عموماً لباس زاہدان ہیں

صوف یعنی پشم باشد - و بعضے گمان ہے برہند

کہ از سوفوس *sophos* یونانی بمعنی حکیم

مانخواست پس معنی صوفی فلسفی باشد +

صؤل - تکرکی صول - جانب چپ و سردار فوج کہ

بمیسرہ حکومت فارود +

صولجان - فارسی چوگان - چوبے باشد کہ سرش

معقف باشد - وزیر نشان شاہی کہ نشان

عموماً در دست دارند +

صؤلش - بہ بینید جؤل +

صہرتج - جمع صہایج حوض و مغالکی کہ بچونہ

و غیرہ خوب مضبوط و گج کردہ باشند - بہنید

صاروج +

صیدلانی - دوائی فروش - عطاریا و جمع -

و در اندلس صندلانی گویند - منسوب بہ صندل

کہ قسمی است از چوب خوشبوئے +

صیر قدیمی ایچیشن است - ماہیانہ کہ نوعی از نان

خورش است کہ از ماہی کو چک ترتیب دہند یا

نان خورش دیگر است کہ بہاہیانہ مشابہ است +

صیر - قدیمی ایچیشن ربانے یودیوان یا اسقف +

صبص - بہ بینید شیبص +

صبصاء - فارسی است خرا کہ خندہ داشتہ باشد +

صبیف - شاید لاطینی ایستوس *aestivus* موسم گرما +

صبتق - ارامے است - ہوا گرد آلود +

صیقفل - ارامے است تیز کنندہ شمشیر ذرہ +

آں +

صینیہ - ظریفکہ از ممالک چین آمدہ باشند +

صیوان - فارسی سایہ بان خیمہ کلان از پارہیں +

ض

ضحاک - فارسی دہ آگ - نام پادشاہ ہے بودہ

چوں بدہ عیب کہ زشتی پیکر و کوتاہی قد

و بسیار شغور و بی شرمی و بهر خورشی
و پذیر بانی و ظلم و شتاب زدگی و دور و غلوئی
و بد دلی باشد آراسته بوده بدین نامشده آگ

خوانند چه آگ بمعنی عیب است +

ضَبَّیان - ترکی طبا نقلو پارچه مضبوط و نیک
پاینده و تابدیر مانده +

ط

طابَق - فارسی تابه آنچه بران نان پزند و تاده
نیز گویندش +

طابَقو - ترکی طاپو - دستاویز و وثیقه که ازان
ملکیت زمین ازان کسی ظاهر شود - خرج
زمین - مساحت - پیمایش +

طابور - ترکی طابور فوج +

طابورَه - فارسی تابه و آراسته او نه کلمه نسبت -
تنور خور که دران نان پزند حالا در مضر محض
تنور کلاں مشعل است و تنور خور در آفرن
خوانند +

طابه - ترکی طوب یا طوپ گرد و گان که بآن طغلاں
بازی کنند نیز منطاد که بهندی آنرا غبار
خوانند +

طالُونَه - ایتالیایی تالونه tallone عقب پا پویش

طاووس - یونانی تاوس taos بواسطه فارسی

تاؤس فیناکه جالور است خوب روئے
و خوش شکل +

طابه - ترکی طابه قلعہ +

طاجن - به بنید طبعن +

طار - دت +

طاریقَه - ایتالیایی تارگا targa - سپر - مجنه +

طارمه - فارسی طارم یا تارم خانه از چوب یا خیمه
که مشابه گنبد باشد و خانه یکسوئی مرکب که
درش بسوئے آب کشاند +

طازجه - فارسی تازه - جدید و نو +

طازره - به بنید تازه +

طاس { فارسی تست و تست پیلله خرد و و طشته

طاسه { که دران دست شوئند و آنرا بخارسی
لگن هم گویند +

طاطری - یونانی تتر درخما tetradrachma یا فارسی

تاتاری - پولی بود سمین که در هند رانج

بود و مساوی یک درهم و دو ثلث درهم بود +

طاق - فارسی تاک آنچه خمیده باشد از بنا یا +

طاقم - به بنید طقم +

طاوَله - ایتالیایی تاوولا tavola نرد - میز نرد

اصطبل - آخور +

طباشیر - به بنید تباشیر +

طبان - فارسی تابان فولاد ردی فولاد خراب +

طبان - ترکی طبان یکانه - حلقه - چرخ +

طبا نچه - فارسی تبا نچه و توا نچه - طانچه - پستول +

طبا هنج - فارسی تها ه - قیسه است از گوشت پخته

بطر ز اهل پارس +

طباہیج - بہ بینید طباہیجہ +

طبر - فارسی تبر - آلہ البت آہنیں کہ باں چوب

شگافند و آنرا تبر چوب شگاف و تبر چوب

شگن نیز گویند +

طبرخون - فارسی تبرخون قسمی است از روغن +

طبرزد

طبرزل { فارسی تبرزد شکر سپیدہ -

طبرزن

طبرزین - فارسی تبرزین تبرے راگویند کہ سپاہیان

در پہلوے کہ بہ زینش مے بندند فواج سر

مے باشد +

طبشی - ترکی تپسی - غلبکی طشت خورد صینی طبق +

طبش

طبشی { بمعنی طبسی بہ بینید طبسی +

طبشیل

طبشیل - بمعنی طبسی بہ بینید طبسی +

طبش

طبش - دسترخوان +

طبل

طبل { لاطینی tabula مائدہ - وکری

طبلہ { طولانی کہ بران نشسته طباء از مدس

میخوانند - و حلقہ مدور کہ براسے تیراندازی

نصبے نمایند +

طبنجہ - بہ بینید طباہیجہ +

طبیخ - تربر - تربرہ - حجاز بان بجائے لفظ بطبخ

استعمال نمایند +

طخہ - یونانی تگہ tagma گلہ گو سپندان +

طراہزون - یونانی ترہزبان trapezion محجر

پنجرہ باشد آہنیں یا چوبے گگرد مکان وغیرہ

ترتیب دہند - و نیز مائدہ طویل و دراز +

طراہیزہ - یونانی تراپیز trapeza مائدہ +

طراز - فارسی تراز - نقش و آرائش - زردوزی

چکن +

طراش - فارسی تراش - شخصیکہ حوض را چکن

و بچونہ استوار سازد +

طراش - فارسی تراش الماس تراش +

طراق - ترکی طراق - خاک کش بیلچہ +

طراق - لغتے است در دریاق بہ بینید دراق +

طراحتہ - مردم بزرگ یونانی است بہ بینید طرمخ +

طربال - فارسی ترہالی صومعہ کہ در ملک شام می باشد

طربیل جمع +

طربند { فرساوی کنترباند contrebande

طربند { مال بدوں ادائے محصول بشہر بردن

طربوش - ترکی ترخوی و عرق فارسی پوش بمعنی پوش

کلاہے است پشین کہ عموماً عرب و ترک می پوشند

طراہیش جمع +

طربوش - فارسی سرپوش ہماں کلاہ پشین کہ

ذکرش گذشت +

طربیل - لاطینی تربلٹم tribulum آہن گاڑ

کہ ہاں زمین زراعت شیار کنند - و نیز

آلہ باشد کہ بان میں اہموارے کنند مے سپرند

خواہ آہنیں باشد یا چوبیں و عامہ آنرا موزج گویند +

طربارہ - فارسی ترکبارہ - یاعت آبی - ساغہ الماء *

طرخون - ایتالیائی ترگونی targone قسمی است
از ترہ +

طرز - فارسی ترز - بہ بینید طراز +

طرس - یونانی ترس thuris وزف - کاغذ -
صفحہ - طروس جمع +

طرش - فارسی شاید ترش یا ترشی آہک کہ بدلیں
سپیدی مکانات کنند +

طرشو - فارسی ترشی - ترشی - آچار +

طرشون - فرسادی ترشن torchon دستمالی
باشد کہ بدلیں آوند با صاف و پاک نمایند +

طرشی - فارسی ترش و ترشی - نان خورشی کہ
سبز کہ انداختہ ترتیب دهند +

طرشوخ - یونانی تورمخس tourmarches
منصبدار دولتی +

طرشوش - سریانی است - کو باج نانے کہ بخاکتر
گرم بچختہ باشند +

طرنبہ - ایتالیائی - ترنبہ tromba آلہ ابیت
کہ بدلیں آب از چاہ مے برارند و حقنہ
و آلہ ابیت کہ بدلیں آتشے کہ بخانہ افتد مے
نشانند +

طرنبیط - ایتالیائی ترنبیتا trombetta طبل
کمان +

طرہ - بجائے طغراء زبان زد عوام است بہ بینید
طغراء +

طریاق - بہ بینید دریاق +

طست - فارسی تست و تشت طشتہ کہ دران دست
شویند و آنرا لگن ہم گویند و عرب لگن یقن است +

طشت - فارسی تست و تشت بہ بینید طست +

طغرا - ترکی طغرا - نشانے است کہ بر فرمانہاے

شاہی و سیجات منقوش مے باشند و دران

نام بادشاہ مع نام والدش و لقب شاہی مندرج

یباشد +

طغمہ - یونانی تگمہ tagma طغمتا طغم جمع گروہ

مردم کہ یک طرز و طریق اختیار کردہ باشند -

گروہ پیشوایان مذہب عیسائی - ترشنگان +

طقس - یونانی تاکس taxis رسم - فریضہ -

فرائض کہ در کلیسیاے شاہی بجا آرند -

حالت بہار - ہوا +

طقم - یونانی تگمہ tagma یک ثوب یا طاق

پارچہ - بیست عدد از آوندہا - سامان اسپ

از زین و لگام وغیرہ +

طلسم - یونانی تلسمہ telesma جادو و تعویذ -

حرز +

طلمبہ - ترکی طلومبہ - آلہ ابیت کہ بدلیں آتشے

طلمبہ کہ بخانہا وغیرہ افتد مے نشانند +

طلمہ - ارامے است - کو باج +

طلموس - نان کو باج بہ بینید طرموس +

طلمی - گل زلفین - قدیمی ای بختن است +

طنق - فرسادی تنن tonne وزنے است مراہل

ارو بار کہ مساوی بیست ہند رویت باشد +

طنبار - به بینید طنوره

طنبور { هندی تونبوره - بمعنی کدو تلخ چوساز
طنبوره } مذکور در اصل از کدو است باین اسم

موسوم گشت *

طنج - فارسی تنگ - قسم - نوع *

طنجره - فارسی تنگیره - دیگ مسین که آنرا هرگاه نیز گویند *

طنجیر - فارسی بواسطه ارامی - دیگ فراخ دهن
حلوا پز *

طنجیره - به بینید طنجیر *

طنز - ناز و سخریه - فسوس کردن *

طنفسه { فارسی تنبسه - فرش - بوریا لے که
طنفسه } عرضش یک گز باشد و استعمال خانه می آید
طنفسه

طنی - به بینید طمی *

طوا - طوه - ترکی تاوه - نابه *

طواشی - ترکی طابوشی - خصی یعنی آنکه خصینه ارد
طواله - فرسادی ای تابل etable یا ایتالیانی

تاوولا tavola آخر - گاه اسپان که در یک

اصطبل می بندند - مجموعه از یک نوع مثلاً

جماعت غلامان یا مجموعه پارچات *

طوب - قدیمی ایجیشن - انجیر خشک شده و مثل

خشت نموده *

طوب - ترکی طوب یا طوپ - بادلیج - توپ *

طوبجی - صانع توپ - چنانچه طواب برائے صانع

توپ مستعمل می شود *

طوخ - ترکی طوغ - دنب اسپ *

طوریه - قدیمی ایجیشن - تیشه *

طوس - لغت است در اذریطوس به بینید

اذریطوس *

طوغری - به بینید دغری *

طومار - یونانی توماریان tomation بواسطه حبشی

ورقه - لوله کاغذ - سجّل *

طومرخ - به بینید طرمخ *

طونس - یونانی تونوس tonos رسن سطر *

طونلاطه - ایتالیانی تونلاتا tonnellata طن

گویند که وزن ست مخصوص از اوزان

انجریزی *

طیجن - یونانی تیگنان teganon بواسطه ارامی

تابه آهنی که بران گوشت و غیره بریان می کنند

طیز - فارسی تیز - کون را گویند که بعربی است خوانند

طیلسان - تالسان - جامه ابریشمی که قبطیان

عیسائی در کلیسامی پوشند *

طیهوج - فارسی تیهو - جانور است که مشابه

سجّل باشد

ع

عقیق - لاطینی انتیکوس antiquus پیر *

عجور - یونانی اگوریان agourion نوع از

خرپزه *

عجمه - ارامی ست - خالیکینه *

عَدُولِیَّة - یونانی ادولس Adulis که نام شهر است
نوعی از کشتی که منسوب است به ادولس *
عَدْلُوط - عبرانی تدیوط که یک وقت جماع حدث کند
عِراق - فارسی ایران نام ولایتی ست که برای
طرف آب آموں واقع شده و همیشه دارالملک
کبار عجم بوده است *

عَرَبْه - ترکی آرابه - آله ایست که بران بار کنند
و کشتی را گویند که دران آسیاب ساخته
باشند که بوقت روان شدن آن مخالف
سمت روانگی آب آسیاب برزور آب
می گردد *

عَرَبْدَه - یونانی هرپتوس herpetos قسمی ست
از مار که بشده رخف و بالا برآمدگی مشهور است
عَرَبُون - یونانی اربون arrabon بیعانه هرچ
بروشیقه گرفته باشند باین شرط که اگر عهد
ماند بقیه ادا کرده شود و الا ادا شده واپس
نه گیرد - به بینید اربان - اَرَبُون *

عَرَبِیَّة - ترکی آرابه - آله ایست که بران بار کنند
عَرَطْبَه - عربی نیست - عود که ساز نیست معروف
یاد بل - ابو عمر می گوید که طنبور را گویند *
عَرَعَه - عربی نیست - درخت سرو کوهی ست گویند
میان آن درخت و نخل خرما عداوت است
و یکجا بهم نزدیکند *

عَرَق - ارامی ست - زنبیل از برگ خرما و پوریا
از برگ خرما بافته *

عَرَق - یونانی هرکوس horkos صفت درختان
عَرِکِی - یونانی اوآگریا enagria ماهی گیر *
عَرْمَقَه - ارامی ست - خرمن کوفته گرد کرده از باد
پاک و صاف نه نموده - دریگ توده *
عَرْمَاس - دوک - ددکچه - مِرْمَزَل *

عَرُوبَه - ارامی ست - روز جمعه *
عَرَبِیَّة - روسی اِزْبا izba بوساطت ترکی - زمین
پاره خور و آباد که دران مزدوران سکونت
دارند چنانچه اشغال این مواضع بنواحی کلکته
بسیار موجود است *

عَسْطُوس { یونانی اسکیتیس asketes
عَسْطُوس { مَهرتر سایان *
عَسْکَر - فارسی لشکر - فوج *

عَشِش - ترکی آشچی - بادرچی - طبّاخ - طعام پز *
عَفَّارِم - فارسی آفرین - شاباش *

عَفْرِیْت - فارسی آفرید - دیو - خفاجی می فرماید
مطلق دیو را جَنّی گویند - و اگر همراه انسان
بود و باش دارد عامر خوانند - و اگر طفلان را
ایذا دهد ارواح نامند و اگر درخاست زیاده
باشد آنرا شیطان گویند - و اگر از شیطان
زیاده شریر باشد مار است و اگر از مار د
بخشت و فساد زیاد است عَفْرِیْت است *
عَفْرِیَّة - فارسی آفریده - آله ایست که بدان

عَنْزُرُوت - فارسی انزروت - قسمی از کوچ

که در دواها مستعمل است *

عَنْصَر - شاید سریانی ست - خاک - آب - آتش -

هوا را گویند *

عَنْصَرَه - عبرانی عَصْرَط - عید یهود که آنرا عید

خمسین نامند *

عَنْقَر - یونانی انکوس ogkos نباتی است که

گلهای او مشابه به مرزنجوش است *

ع

غار یقون - یونانی اگارکان agarikon نوعی

از کماة که پخته می خورند و او را قاپچ یا قلاج

قلاقی نیز می گویند *

غاز - فرسای گاز gaz به بینید گاز *

غَمیراء - دخیل است - می که از آب ارزن میگیرند

عُجْجَر - قومی است از عرب که نزد اردن سکونت

دارد - و بقساد و سنگدلی مشهور است *

عُجْجَر - ترکی قاجار که بمعنی گریزنده و پشت دهنده

دودنده است - حالا بمعنی گروهی متعل است

که در اصل بد معاش و بیباک باشد - و بظاهر

گدیه را ذریعه معاش خود گردانند *

غداره - تیغ دراز و دودمه مولداست *

غراب - اندوسی کارا با caraba کشتی *

غرازه - ارامی ست - جوال - غرایز جمع *

هر چیزی را که میخواهند بالائی برند - عبری سماک نامند *

عَفْش - مردم او باش و سفله شاید از عفش تشکی است

معرب از او بمعنی خانه و اشیایی که بمعنی کالا

و متاع است - متاع - اثاث *

عَقَر - یونانی اگر اکرا akra بوساطت ارامی -

قصر - کوشک کلاں *

عقیق - ارامی ست مژه ایست سُرخ رنگ

که در یمین یافته می شود - و جنس است

ازاں که در ساحل دریای روم خیزد -

تیره رنگ مانند آب که از گوشت نمک زده

رود و در اں خطوط سپید خفی باشد *

عُکُرُوت - یونانی کراتاس keratas دیوث -

قلبان - و در عمان بجاش کرت گویند *

عُحَلِیَّة - ارامی ست - دریچه *

عَلِیُّون - عبرانی ست - مکان بلند که در اں اهل

جنت مقیم باشند - جنت اعلیٰ *

عَمَّه - سریانی ست کس را رنگ دین عیسوی داد

و بملت عیسوی در آورد - به عمودیه کس را

ممنوس کرد - عماد - عمود - عماده مصدر *

عَمْرُوس - ارامی ست - بره - و کودک بک روح

گرد اندام و شتر کره فریه *

عَمْنَص - جنس از طعام خوردنی - عربی نیست *

عُثْبَا - عُثْبَه - فارسی انبه - نخرک - به بینید انج *

عُثْبَر - یونانی امپریان emporion بوساطه ترکی

انبار مخزن غله - ذخیره خوب و غیره *

و مقدار آن مع بیان قیمت مندرج باشد نمونه-
پارچه- بعربی اشکال القماش و مشاطر القماش
خوانند *

قاتور- ارامی ست- میز- مائده *
قاداش- فارسی پاداش- رفیق- همراه- دوست
قادزهر- پارسی پادزهر- زهر مهره که دفع سم است *
قادم- انگلیس فاثم fathom ریمان کار-
شاهول و آن آله ایست که بدان عمق آب
معلوم می کنند دریمان *

قادن- به بینید فادم *
فارسوس- شاید که یونانی باشد- حمی محرقه *
فارسیموس- شاید که یونانی باشد- ذبول و لاغری *
فارغوس- یونانی شاید پلارگوس pelargos
لک لک *

فارستاریون- یونانی پرستریان peristerion
شاه پسند که بندی پاسخ و بعربی عی الحام
خوانند *

فاس- ارامی است- تبر *
فالج- یونانی پلک plek باسقاط جز و اول
و ابقاء جز و اخیر همپلیکسیا hemiplexia
و آن سستی و فرو هشتگی است که در نیم بدن
پدید آید از جهت ریزش خلط بلغمی و انسداد
مسالك روح یا سرپانی ست *

فلج- ارامی ست- پیانه ایست برائے
غله *

غربال- لاطینی کر بلم oribellum پرویزن *
غرش- چوینی- گردش Groschen نوے از
مسکوکات که قیمتش مساوی چهل پاره میباشد

و آنرا قرش هم می گویند- غروش جمع *
غزته- فرسادی گازت gazette جریده *
غشاق- ترکی ست- آب سرد بدبو قاله السیوطی
فی الاتقان *

غلینه- یونانی گلبنی galene فروشدن جوش
دریا و این زبان ملاحان است *
غلیون- فارسی قلیان از ترکی- غلیان- وحقه-
غلاوین غلاوین جمع *

غلیون- اندوسی گلیون galeon مرکب ست
بحری *

غنباز- اندوسی گنبکس gambax جبه کلاں که
بالا لباس می پوشند- و آنرا قنباز هم گویند
غنداق- به بینید قنداق بمعنی عراده توپ *
عیط- شاید قدیمی ایچیشن است- باغچه غیطانی
صاحب باغچه *

غیطه- اندوسی گیتا gaita شنائی *

ف

فاتوره- ایتالیانی فاتورا fattura باصطلاح
تجار کارته باشد که به کالای تجارتی بضر
مشتري فرستاده می شود و در آن تعداد اسباب

فالوذ - فارسی پالوده - چیزے مردق و صافی

فالوج { که از نشاسته پزند و با شکرکت قند خورند

و حلوائے در غایت شهرت *

فالو ذق - به بینید فالو فج *

فانله - فرساوی فلانل flanelle قسمے از پارچه

پشمین که بهندی آنرا فلالین خوانند *

فانوس - یونانی فانوس phanos چراغدان *

فانید - فارسی پانید - نوعی از شکر است - و

قیل قند *

فاوانیا { یونانی پیونیا paionia قسمے است

فاونیا { از بیخ نباتی *

فاوربقة - ایتالیانی فابریکا fabbrica دکان

اشیاء فروختنی و اشیاء فروختنی هر دو را گویند *

فایل فایله - یونانی فیالا phiala فایلتان

دو پاره گوشت را گویند که زیر پیش بر هر دو

سترین باشد *

فنگر - ارامی است بلاء - و امر عجیب عظیم *

فنجل - ارامی فیجلا ترب و آں بزوا است

معروف که برگش نهایت سبز باشد و بخش

نهایت سپید - همچون علاج خام هم بخورندش *

فجرم - چارمغز *

فخ - ارامی ست - دام شکاری *

فخار - ارامی ست - گلگو - کوزه گر *

فدام - فارسی بواسطه ارامی - سربند کوزه - سربند

کشیسه *

فدان - ارامی ست ساخت آماج کشاورز *

فدن - فارسی بواسطه ارامی - کوشک *

فراویس - جمع فردوس - به بینید فردوس *

فراسته - فارسی پرسه شناخت طبیب مرض

و غیره را *

فراسیون - یونانی اوفراسیان euphrasion

یا پرسیان prasion کراش کوهی *

فراق - فارسی پروانک بواسطه ارامی پیش رو

شکر - دلیل - برید - و نام جانورے ست

که فریاد کناں پیش پیش شیر می دود تا

جانوران دیگر آواز او را شنیده دانند که شیر

می آید و خود را بکنارے کشند *

فرسیون - به بینید افرسیون

فرتینه { ایتالیانی فرتونا fortuna دقتیکه دریا

فرتونه { بطوفان آمده باشد *

فرجار - فارسی پرکار - قلم دوشاخه که نقاشان

بداں دائره کشند *

فرجول { یونانی فرگیان phragellion پوست

فرجون { ارامی - پشت خارستور *

فرجین - فارسی پرچین - خارهای که گرد باغ

و کشت و گلزار فرو بندند برای محافظت اه

فرجیه - شاید یونانی فرسیا Phoresia بواسطت

ترکی فراجہ قسمے از لباس که بالاسے هم پارچتا

پوشند مثل جبهه *

فرخ - یونانی اپارخوس eparchos منصبدار دولته

که رتبه اش بعد رتبه وزیر می باشد *

فردوس - فارسی از ژند پری ویزه باغ یا باغیکه
دراں انگور باشد *

فرزجه - فارسی پرزه - لته - پاره *

فرزن - فارسی فرزین مهره ایست از مهره ها
شطرنج *

فرزوم - یونانی پُرزومَه perizoma چوبه است
مدور که بران کفش دوز نعلین می دوزند
و گلیم از پشم یا ابریشم - و چادر *

فرزین - مهره ایست از مهره های شطرنج و
پرسین به بینید فرجین *

فرسخ - فارسی فرسنگ - شش میل را گویند - نیز
زمانه دراز - و ساعت *

فرسطون - بجای فرسطون غلط کرده خوانند -
به بینید فرسطون *

فرسوق { یونانی پرسکان persikon بواسطه
فرسک { فارسی فرسک - شقالو - و آن میوه
ایست معروف و مشهور *

فرشته - ترکی فرچه - برش - غرغوش
فرص - فرسادی فورس forza زور - قوت
فرصه - فارسی پرچه - پاره خور *

فرصه - یونانی پروس poros بواسطه ارانی
پروای کار *

فرصه - شاید لاطینی پورس portus جای
در آمدن کشتی از دریا *

فرطونه - ایتالیایی فورتونا fortuna طوفان *

فرغخ { فارسی پر بهین و در برهان می نویسد
فرغخ { پُر بهن - بفتح باء فارسی و باء
بر وزن نسترن رستنی باشد که آنرا خرفه
گویند - و عبری بقعه الحقاء خوانند *

فرغیر - یونانی پُرغُرَا porphura رنگ بنفشه و
بنفشه *

فرغین - یونانی پرینوس prininos خرفه *

فرغیون - به بینید افریون *

فرقاطه - ایتالیایی فرگاتا fregata مرکب و قلی
مرکب جنگی کلاں *

فرقله - لاطینی فلاگلم flagellum بواسطه یونانی
فراگلیان phragellion نازیان سخت که
کاشتکاران با استعمال آزند و بدان نرگاواں
را رانند *

فرماسون - ایتالیایی فرانماسونه franmassone
نام فرقه ایست که آنرا فری میشن خوانند فری
بمعنی آزاد و میشن بمعنی نجار است *

فرمان - فارسی ست مراسله شاهی که بحکام و وکلاء
سلطنت صادر شود و دران بیان تقرر نشان
بعده و منصب خاص منبج باشد *

فرمان - فرمان - بادبان کلاں *

فرمه - ایتالیایی فرما firma دستخط *

فرمه - ایتالیایی فرما forma سنگریزه های که بکار
فرش می آیند *

فرمہ - لاطینی فرما forma چلم - تنباکو - سرقلیان

وجامعہ من العنب اُعدَّت للعصر *

فرن - لاطینی فرنسُ furnus جائے پختن نان

فران - سوائے تنور *

فرنج - فرسادی فرانک France بر جمیع مردمان

ارو با سوائے رومیان و ترکان اطلاق

می یابد و معنی حقیقتش آزاد و شریف است *

فرنجشک - فارسی فرنجشک قرضل بتانی *

فرزند - فارسی پزند بروزن کنند - که در اصل بافته

ابریشمیں و حریر سادہ را گویند و پر نیان منقش

رانیز گفته اند و تیغ و شمشیر و جوہر شمشیر رانیز

گویند و سرخ و زرد را ہم گفته اند حالا بمعنی جوہر

شمشیر - و ماہوت ابریشم و گل سرخ و دانہ انار

مستعمل است *

فروز - فارسی پرواز - کنارہ - و کنارہ کشتی *

فرقج - ارامی ست - چوزہ ماکیان *

فرقج - فارسی پیروز - مرغی ست کہ سرو گردن

آں سادہ و بے پرمی باشد و ہر ساعت برنگ

می نماید - و از بالائے منقار او پوستے مانند

خرطوم فیل او پختہ است - و فیل مرغ ہمان است

فروخ - فارسی فرخ - مبارک و ہمایوں *

فروز - بہ بنید افریز *

فریسی - ارامی فرسی نام فرقہ ایست از یہود کہ

بیارزہد فروش است *

فساط - لاطینی فساتم fonsatum بواسطہ یونانی

خیمہ *

فستان - فارسی پشتان در محیط می آرد کہ فستان

در لباس زنان شل قبا یا قنبا ز است در

لباس مردان و پشتان مرکب از پشت و آل

کلمہ نسبت است و بعضی می گویند کہ فستان

از بتان کہ مخرب فسطاط است مأخوذ است

چہ در فسطاط کہ مصر را گویند پارچہ خوب تیار

می شد لہذا لباس زنان را فستان خوانند *

فشتق - فارسی پستہ - میوہ ایست معروف

مشہور سبز رنگ کہ بادیان متبسم معشوقاں

تشبیہ می دهند *

فسطاط - یونانی فساتان phossaton بواسطہ

ارامی - مخیم لشکر *

فسطاط - خیمہ - بہ بنید فساط *

فسقیہ - لاطینی فسکیہ piscina حوض - و اکثر

فسقیہ ہم گویند *

فسکول - فارسی است اسپہ کہ در میدان سپہ

ہمہ اسپان رہاں آید *

فسلوجیہ - یونانی فسیولگیا phusiologia بواسطہ

ارو باوی - علمہست کہ در اں از موجودات

عالم بحث رود *

فسونیہ - ایتالیائی فاجولی fagioli لوبیا *

فسیفسا - یونانی فسیفوس psophos بواسطہ

ارامی - پارہے رنگیں از سنگ مرمر و غیرہ

کہ بدان صحن و دیوار خانہ بشکل ہندی مرسوم

کنند +

فُشَار - فارسی ست - سخن بهوده +

فُشْفَاح - به فارسی پیش پاره نوس از حلو باشد
 بسیار نازک و نرم و آنرا از آرد و روغن و
 دو شاب پزند و آنرا بشفاح هم خوانند +

فُشَک - ترکی فشک - خار طوس

فُشَک - فشک - و گلوله قنبر گلوله

فُشَک - قنفذ - تیر هوا که قسمی است

فُشَک - از آتش بار که در جنگ استعمال

فُشَک - نمایند +

فُص - یونانی پتوس pessos نگین خاتم

فُصافُص - فارسی اسپت یا اسفت -

جمع فُصْفَصه است و آن گیاهی است که

به نیل موسوم است - یا سبزه است که

چار و خورند +

فُصُولِیا - یونانی فُصولیان phasoulion لوبیا

سیاه چشمک - جنسی از غله است که بتازیش

باقی خوانند +

فُصْیَان - ایتالیانی اُفتزیاله uffiziale مبشر

فُطراسالیون - یونانی پترسلینون petroselinon

تخم کرفس کبری +

فُطُورَه - ایتالیانی فُتُورا fattura بیانه مِطْرَه

فُطِیس - ارامی ست خایک آهنگر +

فُغُور - فارسی بغ پور یعنی ابن السد و حالا هم

ابن السالمق شاه چین است +

فُکُور - غوک +

فُلاورَه - فارسی پله در صیادله عطاران - دوا

فُروشان +

فُلْثَر - یونانی پلْثران plethron بوساطت سریانی

یک جریب زمین +

فُلْج - یونانی پلْگس pelagos جوی خورد +

فُلبان - سریانی پلْگا بمعنی دو نصف +

فُلبان - فارسی فُلبان پیاله قنوه خورد +

فُلْز - ارامی ست نخاس سپید که قسمی است از

فُلْز معدنیات +

فُلس - یونانی فُلس phollis بوساطت ارامی

پشیز و پشیزه سیمین یا آهنین که سکه است

معروف +

فُلس - یونانی فُلس pholis بیلچه +

فُلس - یونانی ابلوس obolus دانه خور و دریا

اسطراب +

فُلسَفَه - یونانی فُلسُفِیا philosophia علم حکمت

خوانند و این لفظ مرکب است از فُلس بمعنی

محبت و سوفیا بمعنی حکمت +

فُلْغَمُونِی - یونانی فُلْگَمُنِی phlegmone ورم

دومی که بر ظاهر بدن پدید آید +

فُلفُل - فارسی پیل از هندی پیل - فلفل گرد +

فُلفُوص - شریر حر افزاده - در اصل هان فیلوف

است که بزبان حال بضمه معنی اصلی مستقل

شده - به بیند فیلوف +

فلقظیری - یونانی فلکتیریا phulakteria نقوید

حرز - جمع فلقظیریات *

فُلْقَه - در مصر معمول است که بوقت سزا دادن

مجرم را بستون می بندند تا حرکت نکند چنانچه

در هند بوقت سزا دادن بتا زیانه مروج است

آن چوب را فلقة خوانند *

فلک - یونانی اِفْلُکیان epholkion کشتی *

فلوجه - ارامی ست - زمین صالح زراعت *

فلوکه - در اصل زبان عربی حراقه بوده بعدش باندلوسی مخلوقه

haloque شد - باز با ایتالیایی فته فلوکا feluca

شد - باز به تغییر زبان فرسادی فلوک felouque

شد از فلوک که حالا گویا فرسادی شده عرب کردند

و فلوکه خوانند سه بهر رنگی که خواهی جامه سپوش

من انداز قدرت رانی شناسم *

فلومس { یونانی فلوموس phlomos قسمی ست

فلوموس { از گلبن که آنرا بوصیر و آذان الدب

خوانند *

فلونیا - یونانی فلونیا philonia مجموعی ست

آرام بخش برای درد دندان و اسهال *

فلین - یونانی فِلِنُوس phellinos چوبی باشد

نرم و نازک که ازاں سر بند ظروف آگینه

تیار می کنند *

فِلِیُو - ایتالیایی فِلیُو figlio پسر - طفل *

فلیبه - لاطینی پو لگنیم pulegium پودینه دشتی -

فمیلیه - ایتالیایی فمیلیا famiglia قبیله و

خاندان و اهل بیت را خوانند *

فناء - فارسی پناه - جای پناه *

فنار - یونانی پھناریان phanarion قندیل

چراغ *

فنتزیه - ایتالیایی فنتزیا fantasia

تماشاه گاه - تفریح گاه *

فنتنسیه - یونانی فنتنسیا phantasia خوشوقتی -

سور *

فنجان - فارسی پیگان - پیاله خورد *

فنجقان - به بینید بنجکان *

فنجیون - به بینید افنجیون *

فنداق - به بینید قنداق - نامه حساب *

فندُق - یونانی فوندکس phoundax سرای

همان سرای - فندقلی هستم اقل را گویند

چه کلمه تی در زبان ترکی برای نسبت می آید

ففرج - فارسی پنجه - قسمی از رقص که دست

یکدگر گرفته می رقصند - و این قسم رقص

عموما در پارسیان مروج است *

فطاس - حوض کشتی که در آن آب ناپاک جمع

می ماند - یا حوض چوبی که در آن آب قابل

اشامیدن جمع دارند و قسمی از پیاله که با آن

آب تقسیم نمایند *

فطاسیا - یونانی فنتیسیا phantasia حس

مشرک *

فنک - فارسی ست - پوشین *

فنبيله - لاطینی فَنِلَاةَ fanelia نوعی از پارچه

پشمین که بهندی آنرا فلاالین گویند *

فوتیج - فارسی پودینه رستنی ست معروف خوشبو

فودیج - که برگهای او بالای طعام دارند و نیز

خام بخورند لذیذ بود - بعربی فَنَلَع خوانند

فودیج - فارسی پودنه - به بینید فوتیج *

فودیج - پارچه ماهوت و جبه کلاں شاید از فوطه

فوده - ماخوذ باشد به بینید فوطه *

فوریقون - یونانی هپیریکان hupereikon

دوائی ست که از مرداسنگ و زاج تیار

کنند *

فوطه - سنسکرت پُٹः نوعی از پارچه

فوطه - که از جانب سندھی آید - و جامه پاره

که بدان دست و روئے پاک نمایند *

فول - یونانی فلاَن phullon با قلائے شامی *

فولاد - فارسی پولاد قسمی است از آهن که بسیار

عمده می باشد و ازاں شمشیرهای سازند *

فولوس - شاید یونانی خولوس cholos که بمعنی

صفرا و زهره است - ورم سخت *

فولیون - یونانی پولیان polion دوائی ست

که از جانب شام آرند آن را *

فوه - فارسی فوده یا فوه نام نیخی ست که آنرا

روتاس می گویند و بدان چیزه رنگ می کنند

و بضم اول و ثانی مشدو هم بفارسی آمده *

کتاب که در آن اظهار آنچه از باب فصل

در آن کتاب منبرج شده باشد بیان کنند

و نوشته را نیز گفته اند که در آن اسامی کتابها

باشد و در زبان رومی معنی آن جامع اشیاء

فهلومی - فارسی فهلومی - شخصیکه کار بدرستی

سرا انجام دهد - درست - خوب *

فیاشه - ایتالیایی فلاسکا flasca شیشه خرد

فیتار - یونانی کثرا kithara عود *

فیج - فارسی پیک - قاصد سفیر - فیوج جمع *

فیجن - یونانی پیگنان peganon سداب *

فیدس - یونانی پثوس pithos سبوس

کلاں که مسافراں در سفر دریاے شور همراه

گیرند *

فیروزج - فارسی پیروزه - فیروزه - پیروزه *

فیروزانوش - فارسی پیروزه نوش - مرکبے ست

که برای امراض مفید است *

فیس روا - فرناوی دیسروا viceroy

نائب السلطنت - خدیو *

فیشفارج - فارسی پیشپاره - چیزے ست

از مشیات که قبل از غذا خورند تا اشتها

طعام غالب شود *

فیکرا - یونانی پیکرا pikra تلخ *

فیلج - فارسی پیله - ریشم خام که پلیمی تند جوزق

فیلزهرج - فارسی پیل زهره - حنض *

فیلسوف - یونانی فلسفوس philosophos

زیرک - دانا - حکیم *
 قاطر - یونانی کثروس katharos ملحد *

فیل - فارسی پیل - حیوانے ست بزرگ جثہ
 قاطوئوس - یونانی کاتوئوس katochos جہو

کلاں خرطوم - اخیال فیول فیلہ جمع *

قانون - شاید یونانی ست نوشادر و آزا بیشتر
 سفید گراں بکار دارند *

قافور - قفور - بہ بینید کافور *

قافورہ - قاقوزہ - آوندے ست از آوندہاے
 شراب *

قائل - یونانی کاکلیا kakalia سبزہ ایت
 قاقلی - کہ مشابہ بدنہاں است *

قالب - شاید یونانی کالپوس kalapous
 بواسطت سریانی یا فارسی کالب - کالبے

ست مرکفش دوزاں را کہ براں کفش راقیاس
 کردہ می دوزند *

قانون - رومی ست - معنیش بصواب رسیدی *

قاشی - ترکی قاشچی - تازیانہ

قاموس - یونانی اوکیانوس okanos دریائے
 اعظم *

قانعہ - ترکی قانعہ باش - نوے از مرکب کہ
 بدریائے نیل رواں شود *

قانون - یونانی کانون kanon رسم و قواعد
 و دستور *

قانی - کوآنوس kuanos سنگ سُرُخ بغایت یونانی
 قاقوق - ترکی قاقوق - کلاه کلاں *

قاون - ترکی قاون - نوے از کلوندہ و نخیلات
 قاوند - یونانی الکووندس alkuonides المازوست

ق

قاپوس - بہ بینید قبوس و کابوس *

قائطیر - بول کش - و آں آکہ ایت کہ در مجرای
 بول داشته بول شخصیکہ اورا حبس بول

شدہ باشد بیرون آرند - بہ بینید قاشطیر *

قائطیر - یونانی کثیتر katherer میل مجرای بول

قاوسوس - یونانی کوسوس kausos تپ

محرقة و آنچه در بعض کتب بجای واداول
 دال نوشته است از نسخ کاتب باید فہمید *

قاون - بہ بینید خاتون *

قادوس - یونانی کدوس kados آوند آکش

قار - ارامی ست - قیر کہ بر کشتی و جزاں ماند *

قارب - یونانی کاربوس karabos کشتی خورد

کہ در جنب کشتی بزرگ دارند *

قارسطون - بہ بینید قرسطون *

قارش - بصیفہ ماضی از باب مفاعلہ - ترکی قارشق

دست درازی کرد با یک دیگر از روی جنگ

بفارسی آزا با ہم دست درازی نمود گویند *

قازمہ - ترکی قازمہ - کلند - تیشہ *

قُبْعَه - ارامی است - جامه پاره ایست شبیه بریس +
 قَبودان - ایتالیائی کا پتانو capitano کپتان
 مرکب بحری *

قبوص - ترکی قویوز - سازیکتاره +
 قَبوط - فرسادی کا پوت capote عبا نو ع
 از گلیم *

قُبّه - فارسی گنبد بوساطت ارامی - بناء مدور
 غیر مسطح بشکل نیم بیضه +

قُدّاس - ارامی ست غوزه نقره شبیه مردارید +
 قدس - به بینید قادوس +

قدس - یونانی کدوس kados پنگان بادسته +
 قدوم - ارامی ست - تیشه +

قرا بینہ - به بینید قربانہ +

قراسیا { یونانی کراسیا kersia
 قراصیا { آلو بالو +

قراطن - شاید یونانی کراتیان koration
 شہد صافی و مصفّی +

قرا ع - مکان مستحکم و مضبوط بطور حصن حصیں
 کہ در آن پانزده یا بیست مردم گنجد و در آن
 زاید از سه خانہ نباشد چنانچہ اس قسم مکانا
 عموماً در مالک سواد و بنیر یافتہ می شود -

قراعات جمع +

قراغول { ترکی قراغول مرکز بولیس - چوبک زن
 قراقول { مستحفظ +

قراکوز - ترکی قره کوز - دخلک لعبہ بازی - باز بچہ

به بینید المازور یا مازور کہ چیزے باشد مانند
 پہرہ بستہ و آن روغنے باشد نمجد شدہ و
 ازدانہ گیرند مانند فندق *

قائش - ترکی قایش - چرم پاره باشد کہ حجاب
 استرہ و غیرہ بر آن تیزی کنند *

قَبّ - ارامی ست وزن ست کہ مقدارش
 چهار ملوک باشد +

قَبّ - ارامی ست - تیر ترازو - میل ترازو کہ میان
 دو پلہ می باشد *

قَباء - فارسی قباء - جامہ ایست کہ می پوشند +

قَبّاط - قَبْطِیّ { فارسی کیتا بوساطت سزانی
 قَبْطِیّاء - قَبْطِیّ { شکرینہ کہ حلوائے ست +

قَبّاق - ترکی قیاق - مرکب جنگی کشتی تہ پہن
 قَبان - شاید لاطینی کپانہ campana

بوساطت فارسی کپان ترازوے ست
 آہنی کہ یک پلہ دارد و بجای پلہ دیگر
 سنگ از شاہین آن آویزند - و بآں اشیاء
 گراں سنگ وزن می کنند *

قَبج - فارسی کبک جانورے ست کہ ہندیش
 چکور است *

قبرسی - پول - در اصل بمعنی منسوب بسو
 جزیرہ قبرس است *

قَبْشَہ - ترکی قویچہ - نرولاس سنگ - گلادہ +
 قَبْطِری - قسے ست از پارچہ ہاکہ از پشم سازند
 گاہے ریشم ہم در آن مخلوط کنند +

طفالا - قسمی ست از بازیچه طفلان +
 قران - جرمنی کارل Karl بواسطه ترکی قرال
 بادشاه +

قرانیا - یونانی کرانیا kraneia چیچکی که نوع
 از درخت است +

قرانیطس - شاید یونانی ست - درستی گرم
 که مابین دو پرده دماغ باریک وسطه حادث
 گردد و معنی حقیقش ذهن یا رای یا ندیان
 است +

قریاص - یونانی کریپس krepis کوه زین +
 قریانت - ایتالیائی کرابینا carabina تفنگ بند
 قربرز - فارسی گربز - مکار حیلہ گر +

قریشوش - یونانی کرپسوس karpasos اسب
 خانه - در اصل قسمی ست از پارچه های کتان
 نرم و نازک که از ملک اسبانی می آرند +

قرپوس - به بینید قریاص +

قرپوص - به بینید قریاص +

قردامانا - یونانی کردمان kardamon نباتی ست
 قرومانیه - فارسی گردماند اسلحه که شاهان پارس جمع
 می داشتند تا بوقت ضرورت بکار آید +

قرسطون - یونانی خرستون chariston ترازو
 که بدان روبیه وزن کنند +

قرش - یونانی کرخاریاس karcharias ماهی
 که بر ماهیان چیره شود و بخورد و آن در دریا
 بدتر است از شیر بیرون دریا جانوران دریائی

را بدندان خود که مثل شمشیر بران است پاره
 پاره می کند یعنی ننگ +

قرش - جرمانیا گردش Groschen به بینید غرش
 قرطاس - یونانی خرتیس chartos کاغذ +

قرطبان - شاید بکروت متعلق باشد دیوث - و
 آنرا قلعیان نیز گویند +

قرطق - فارسی کُرت - پیراهن +

قرطل - یونانی کرتلوس kartallos کواره -
 سبب +

قرطم - از نواحی هند - عصفور و تخم عصفور +

قرطیل - یونانی اکروتیریان akroterion

سرزمین که بدریا رود مثل راس کماری +

قرع - ارامی ست کدو +

قرقه - یونانی کرفا karpha دارچینی +

قرق - لاطینی کرتکس cortex یا اندوسی کرکو -
 قرقه Corcho قسمی از پاپوش +

قرقس - سنکرت کرپاس कर्पास گلبن قطن -
 بوته پنبه دانه +

قرقس - شاید یونانی ست گوشتی ست در فم رحم
 که در موسم گرما دراز و در موسم سرما خور و شود +

قرقس - ارامی ست موم دگلی که با آن مهر کنند +

قرقل - لاطینی کرکالا caracalla پیراهن زنان

قرقل - و جامه بے آستین - بواسطت سریانی +

قرقور - یونانی کرکوروس kerkouros بواسطت

ارامی کشتی دراز یا بزرگ +

قرقونما - یونانی کورکومیان kourkounion

دردی دهن زعفران *

قربلی - یونانی گرتوس grullas بواسطت ارامی

مرغست پر حذر و هشیار که پیوسته ترساں

و بیناک بر روی آب می باشد و از غایت

ترس چشمت بر هوا بطبع و چشمت بر زیر آب

نگاه کند *

قرم - قسے ست از درخت *

قرمز - سنکرت کر مج कुमिन ابریشم سرخ *

قرموس - یونانی کرموس korameus پزاده

کوزه گر که در آن اندامے خود را پزد *

قرموصیه - گلگو - کوزه گر - به بینید قرموس *

قرمه - یونانی کرموس kormos پارہ کلاں از

قرمیتہ سنگ یا چوب *

قربید - یونانی کرمیدیان keramidion خشت

پخته و چون - و ماده بزکوهی *

قرب - به بینید قتب *

قربیط - به بینید قنبیط *

قرنص - از قنص مولد است *

قرنطینیہ - به بینید کورنتینہ *

قرنفل - سنکرت کنشک پھل कटकफल

بوساطت یونانی کرو و پھلان karuophullon

نوعی از خوشبوی باضم طعم مانند گل کنار میشود

بهندش لونگ خوانند شکوفه درختی است که

از اقصائے بلاد ہند آرنند *

قرقوقہ - اندلسی کرکا carraca نوعی از باز پیک

اطفال *

قرق - ترکی قرہ - زمین اصلی - بر - ضد بحر *

قرق قول - به بینید قراقول *

قریش - یونانی ائخلس egchelus یا ارامی

ست - مار باہی *

قریہ - یونانی کریٹا keraia چوب بادبان کشتی

که در پهنائے بالائے آن باشد *

قرز - ارامی ست - ابریشم و این مخرب خز است

قرزاز - ارامی ست - کاسٹہ بتوریں و شیشہ در *

قرزان - ترکی قرغان پاتلہ کلاں *

قرزویر - یونانی کستروٹوس kassiteros ارزیز

قلعی *

قرزمہ - ترکی قازمہ - کدال *

قرزیز - به بینید قرزویر *

قسط - ارامی ست - خراج

قسط - ارامی ست نیم صاع *

قسط - یونانی کستوس kostos دوائے ست

که ہند آنرا کٹھ خوانند *

قسطار - لاطینی کوئستار quaestor رئیس دہ -

سوداگر - صراف *

قسطاس - یونانی کستیس xestes بواسطت

سریانی یا یونانی کوستوس koustos یا

یونانی دکاستیس dikastes بمعنی منصف

یا قاضی که بدستش ترازوی عدل باشد - ترازو *

قسطر - این لفظ در مصر بجای جطر مستعمل شود -

به بینید جسطر *

قسطل - یونانی کستلم *castellum* حوض -

آبریز - ماشوره *

قسطل - لاطینی کستینا *castanea* شاه بلوط -

جوز *

قسطل - قسطلان { یونانی کنستیرئان

قسطال - قسطال { *konisterion* غبار بلند -

غبار جنگ *

قسطوریان - یونانی کستریان *kastorion* جنبه بستر *

قسطاس - شاید که یونانی کستا *kissa* باشد خواش

زن حامله اشیاء رویه را - دحام حالا بمعنی

گر سنگی مستعمل است *

قسوس - یونانی کسوس *kissos* لبلاب -

عشق پیچیده *

قسولیدون - کاسنج *

قستی - شاید که از لاطینی کسُس *cassus* باشد

معرب قاش - سکه ناسره *

قیس - ارامی ست - کشیش *

قشلاق - ترکی قشلاق - سر باز خانه - مریض خانه *

قشله - ترکی قشلا - سر باز خانه *

قشلان - بیمار - به بینید قشلاق *

قشله - ترکی قشلاغ - سر باز خانه مریض خانه *

قصر - لاطینی کسترم *castrum* در اصل بمعنی

خانه ایست که مستحکم و مضبوط مثل قلعه باشد

بعد از آن بمعنی مطلق خانه آمده *

قصاب - ارامی ست - گا و گو سپند گش *

قصار - فارسی گا زر - رخت شو *

قصدیر - به بینید قزدیر *

قصر بل - ریخته - از دو کلمه قصر که بمعنی کوفته است

و بله که بمعنی خاکستر گرم است مرکب است

خاکستر یک از حمام و غیره بر آزند و معماران آنرا

با آهک آمیخته بکار عمارت مستعمل نمایند *

قصریه - یونانی گستریان *gastrian* آوند

ست فراخ *

قسطل - به بینید قسطل *

قصعه - فارسی کاسه - پیاله *

قسط - شاید که اندلوسی گاتو *gato* باشد یا سریانی گربه *

قسط - ارامی ست - کتاب محاسبه و صکت انعام *

قطرب - یونانی لکنثروپوس *lukanthropos*

نوعی از جنیای که مردم را آزار رسانند *

قطرب - دزو - موش - گرگ بے موی - و این

معنی هم از معنی اول مأخوذ است *

قطارس - یونانی کتمرس *kata meros* کتاب

نماز که در پارهای منقسم باشد و برای هر روز

علیحده علیحده و طیفه معین باشد *

قطیره - دوازده ذره را خوانند *

قطنونا - نباتی ست *

قطنین - یونانی کتیان *kottanon* قصبه

از انجیر خورد *

قفلاریه - یونانی کلاریاس kallarias قسم

ازماہی *

قلاّع - ارامی ست - ہرزہ گر - آنکہ پیش سلطان
بباطل سخن گوید - وغمازی و سخن چینی پیش

دارد *

قلاؤز - ترکی قلاغوز - دست افرازے باشد مر
درو دگراں و حکاکاں را کہ باں سوراخ کنند -
بفارسی سبنہ - و برمه و متہ گویند - و رہنما
کشتی *

قلاغوز - بہ بینید قلاؤز *

قلایہ - یونانی کلیان kellion از لاطینی کلا

cella مکان روحانیاں *

قلّس - یونانی کلوس kalos بوساطت ارامی

شاہ باش گفت - پذیرائی نمود *

قلّس - یونانی کلوس kalos رسن کشتی *

قلص - بہ بینید قلّس *

قلع - ارامی ست - بادبان کشتی *

قلعہ - فارسی کلات - حصّار *

قلعی - منسوب بہ قلعہ کہ شہر بیت در ہندوستان

و یا کلع کہ از زبان ملایا است - قدیر - رصاں

ارزیز *

قلفت - بہ بینید قلفط *

قلفط - یونانی کلپتین kleptein بوساطت

ترکی قلفات - در زبائے کشتی نورانجیوط

و خر قماے لفظ آلود بند نمود *

قف - ارامی ست - تبر - تیشہ *

قفان - لاطینی کپانا campana بواسطہ فارسی

کپان تر از بود بزرگ کہ یک پل داشتہ باشد - بہ بینید قبان

قفدان - فارسی کفدان کیسہ چرمیں کہ در اں

خوشبوے و جزآں نهند *

قفش - فارسی کفش - چکہ - خفت قطع و لم حکیم

(خفاجی) *

قفشیل - فارسی کفچیلز - کفچہ را گویند کہ در او سوراخ

بسیار باشد و طبّاخاں و حلوائیاں بدان

کف از آب گوشت و شیر و امثال آن بگیرند

و بدان طعام و حلوا و جزآں بگیرند و بدان

طعام و حلوا و جزآں از دیگر برآزند و آنرا

کفگیر ہم خوانند *

قفص - یونانی کپسوس kapsos بوساطت

ارامی - پخرہ *

قفص - لاطینی کپسّس capsus کو ارہ کہ

از برگ خرما سازند *

قفطار فان - فارسی کفتار بان - معجونے ست

کہ از اجزائے آل شور باے کفتار است *

قفطان - فارسی خفتان - نوعی از جبہ باشد

کہ عموماً زنان پوشند *

قفط - فارسی کوفل - کلیدانہ *

قفہ - اندلوسی کوفاف cofa ظرفے باشد شبیہ

بکہ و کہ از برگ خرما تیار کنند *

قفیز - فارسی قویز - پیانہ ایست *

قلقطریات - بہ بینید قلقطیری *

قلفہ - عربی خلیفہ بوساطت ترکی کلفہ دایہ -

پرستار - بہ بینید کلفہ *

قلقاس { یونانی کلکاسیان kolokasion

قلقااص { تفاح الارض - آلو - و بطاطا مغرب

بیٹو ہم خواند *

قلقطار - یونانی خلکنشی chalkante زاج

عراقی راگویند و آں نرم است و بشجیر نامی

ست و اورازاج اساکفہ یا زاج کفش دوزان

ہم می خواند *

قلقطایا - قسمے از انجیر سپید *

قلقطیریات - عامہ غلط کردہ بجائے قلقطیریات

استعمال نمایند *

قلقبیل - گل رقیق باب آمیختہ - آب مکر

غیر صافی *

قلم - یونانی کلموس kalamos بوساطت ارامی

خامہ تراشیدہ کہ ہاں می نویسند *

قلندار - فارسی قزندل درویش راگویند چہ

قزندل شیخے بود بانی فرقہ درویشان و

قلندراں *

قلنسوم { یونانی کونوس konos بوساطت ارامی

قلنیبہ { کلاہ دراز *

قلہ - ارامی ست خم بزرگ و کوزہ خرد *

قلہ - شاید لاطینی کلیٹس ouleus آوند آب

کہ شکلش بذیل است و آوندے کہ

دراں مسکہ دروغن وغیرہ نهند *

قلید - یونانی کلدیان kellidion بوساطت

ارامی - سردابہ کہ زیر زمین تیار کنند *

قلیس - یونانی اکلئسیا ekklesia کلیسا -

معبد نصاری *

قلیط - یونانی کیلیتیس keletes شخصے کہ

اورا بیماری دمہ عارض شدہ باشد *

قلیطہ - یونانی کیلیتیس keletes فتق *

قلیفت - یونانی کلپی kalpe خم کہ گل از

سرش برداشته باشند *

قلیمیا - بہ بینید اقلیمیا *

قلیتہ - یونانی کلیان kellion تکیہ راہبان

مقصودہ راہبان *

قلم - بہ بینید خم *

قماش - ترکی قماش مطلق جامہ از پشم باشد

یا از پنبہ *

قماشیر - فارسی کماشیر - صمغ ہندی ست کہ

مشابہ بجاوشیر است *

قماصہ - امراء جمع قومس است کہ بیائید *

قمنجار { فارسی کمان گر شخصے راگویند کہ پیشہ

قمنجہر { اوساختن کماں باشد *

قمجہ - بہ بینید قمیص *

قمح - یونانی کمکیاس kamakias گندم *

قمری - ترکی قمری - فاختہ *

قمر - ترکی قمر - شیر اسپ مادہ *

قُمُشْ - لاطینی کومیس comes امیر بیک خان
قُمُشْتَه - تازیانه چرمی دوتا ترکیش قاپچی ست
قُمُصْ - یونانی ہیگومنوس hegoumenos

پیشواے مذہبی برائے قبطیان +
قُمُطْر - یونانی کمپٹرا kampastra بواسطہ ارامی
آپجہ کتاب را دران نهند +

قُمُطْرَه - یونانی کمپٹرا kampastra مخزن غلہ

دغیرہ +
قُمُقْمْ - فارسی مکم - آوندے ست برنجی تنگ
دواں - د آوندے ست کہ بذریعہ او آب
خوشبوے دغیرہ برکے می پاشند +

قُمُقْمْ - لاطینی ککمه cucuma بواسطہ ارامی
ہماں مکم کہ گذشت +

قمیچہ - بہ بینید قمیص
قمیص - لاطینی کامسیا camisa کرتہ -
پیراہن +

قمین { یونانی کمینوس kaminos آتشان
قمینہ { نان پزاں - تنور - دیگدان +

قنارہ - فارسی کنارہ - دکان قصاب قلابی
کہ قصاباں گوشت براں بند کنند +

قنال - فرساوی کانال canal نہر - آب
راہہ +

قنب - سریانی ست - بادبان کلاں +

قُنْبْ - یونانی کنبش kannabis درخت

شاہ دانہ +

قُنْبَار { ایتالیانی گُبارو gambaro خرچنگ
قُنْبَر { کلاں دریائی +

قُنْبِرَه { ترکی خمپہ یا قنبرہ گلولہ توپ مجوف کہ
قُنْبِلَه { بارود پر ساختہ بجانب دشمن می افکندہ

ہر گاہ بر سر دشمن می آید پارہ پارہ شدہ
آفتے برپا کند و جانہا را ہلاکت رساند +

قنبور - ترکی قنبور - کوز پشت - پشت خم +

قنبوس - قنبوس - بہ بینید قنبوس +

قَنْبِیْط - یونانی کرہی krambe بواسطہ
ارامی - نوعی از لہمانہ کہ کلم گلداز باشد -

ہندش گو بھی نامند +

قنجہ - بہ بینید قانجہ +

قند - فرساوی کنت comte بہ بینید کند +

قند - فارسی کند - شکر را نامند +

قنداق - یونانی کنتاکیان kontakion نزد

نصارے کتاب تقدیس و عبادت را خوانند

و دفترے کہ در او اسماء مالکان اراضی و

قطععات مندرج باشد +

قنداق { ترکی قونداق - قوندق را بہ زیر بارودہ

قندق { کہ براں توپ را نهادہ می برند - و

حصہ تفنگ کہ بروقت سرکردن مقابل

دوش می آید - و پارچہ کودک گہوارہ +

قنداق - یونانی کنتاکیان kontakion

بواسطہ سریانی کتاب دعاے

عیسائیان +

قنداق { ترکی قوندق قونداق - پائین بندو

قندق { کہ بران استدیا بر سینه نهند بر وقت
سرگردنش - وعادہ توپ +

قندر - ازواجی آسیا مشرقی - سگ آبی +

قندرون - یونانی خندرتی chondrille

کاسنی +

قندس - جانور سے ست بری و بحری کہ خایہ

آزاجند بید ستر گویند - از پوست او کلاه

تیار می کنند و آنرا نیز قندس گویند کہ رویا

بر سر می نهند +

قند فیر - فارسی گندہ پیر زال فروت +

قند فیل - فارسی گندہ پیل - شتر مادہ پنا

و فرہ - یا کلاں سر +

قندلفت - یونانی کندیلپتیس candelaptes

از لاطینی کندیلہ candela ماخوذ است

خادم معبد نصاریٰ +

قندید - لاطینی کندتم conditum نبات -

کافور - مشک - عنبر و حالت و ہیئت

انسان +

قندیل - لاطینی کندیلہ candela بوساطت

ارامی - قندیل - چراغ دان +

قندیل - یونانی کندیلہ kandela چراغ +

قنصل - بہ بینہ قنصل +

قنسلوس - بہ بینہ قنصل +

قنص - یونانی کنگسیان kanogesion

شکار کردن +

قنصل - ایتالیائی کنسلہ console در اصل

در ونگوی راگویند و در امور سیاسی شخصے راگویند کہ حکومتے

اور بحکومت دیگر برائے حفاظت حقوق خود بفرسید +

قنصلا تو - مکان قنصل - بہ بینہ قنصل +

قنطار - لاطینی کنتاریم centenarium صد

بیت من وزن از ہر جنس کہ باشد و قیل

چهار ہزار دینار و قیل ہشت ہزار شقال زر

یا نقرہ +

قنطار یون - یونانی کنتوریان kentaurion

قنطریون کہ عربیش حیثیشتہ القنطریہ نیز بہ

قنطاری - قنطاریہ یونانی kontarion

قنطری - قنطریہ کنتریان - نیزہ و قناہ

نیزہ یعنی چوب آں +

قنطوریون - یونانی کنتوریان kentaurion

گیاہے ست +

قنطرمہ - ترکی قنطارمہ - نوعی از لکام کہ بانگہ پیری

آزاسنیفل خوانند +

قنطرہ - لاطینی کنترو cintra پیل +

قنقج - مادہ خر پنا و فرہ +

قنیطہ - فرسادی گلت galetto یا ایتالیائی

گلتہ galetta بقسطاط کہ خشک و قسم

ادنے باشد +

قنیمہ - یونانی کنیان kannon آوند شراب

و صراحی +

قونی - یونانی کوفی kouphi دود دهنده و

خوشبوے *

قوتقاس - یونانی کوتیا kokkia در عربی بمعنی

قوتقایا حب معروف است که برائے تنقیه

سر بکار دارند *

قوقع - یونانی کگخی kogche کرم صدف

قوقن دریائی *

قوقیس - یونانی قونیکس phoinix جانورے

ست که چو بهائے کثیره باشیانه خود جمع می کند

و نرو ماده با هم منقار خود را با یکدیگر می سابند

تا آنکه آتشی از احتكاك پیدای شود و در

چوب می افتند - و هر دو در آن سوخته شوند -

هرگاه برخاکستر بارش می بارد و کرکے پیدا میشود

که بعد وقت معهود ازاں پرمی بر آید و همچنان می کنند

تا آنکه میسوزند - گویا جانوریت خیالی چون عنقا *

قول - ترکی قول - بازو - شاخ - پهلوی فوج *

قول آغاسی - سردار جانب فوج - بانگریزی ایچرن

میمجر - بفارسی اجدوان خوانند *

قونج - یونانی کُلکی kulike نام عتقے ست که

در روده حادث گردد و درون روده آماس

گیرد و راه فرود رفتن طعام بسته گردد و هندی

سؤل نامند *

قوس - لاطینی کوس comes ایبرورئیس *

قوس - لاطینی کومیس comes بواسطه افعی

رتبه ایست مرعیسائیان را یعنی ایبرعیسائیان *

قوانوس - شاید یونانی ست وزنه ست *

قوتی - یونانی کتس kutis جلد کبیره و عموماً

قوتیه آنچه از خرم باشد بر آن اطلاق یابد - و

زنبیل یا صندوق که آنرا بانگریزی بکس

خوانند *

قور - به بیند قار *

قورج - شاید فارسی کوره باشد که در اصل زبینه

را گویند که آنرا سیلاب کنیده باشد - هنر -

جوسه *

قور وون - فرسناوی کوردون cordon نطق

صحیحی - و آن این است که مردمان پولیس

مکان یا راه را احاطه کنند تا کسی بیرون

نرود و نه کسی اندرون آن مکان بیاید *

قورسیت - انگریزی کارست corset سینه بند

زنان *

قوری - یونانی کورئی kurie یاسید *

قوزی - ترکی قوزی بمعنی بچه ماده میش - بره کلاں

کم عمر - چالاک - خوشدل *

قوس - فارسی ست صومعه *

قوش - ترکی قوشقون - دنباله زین *

قوش - فارسی کوچک - خورد *

قوصره - زنبیل که از برگ خرما سازند - زن - عربی

نیست *

قوطی - به بیند قوتی *

قونی - کندر - لبان قدیمی ایجهشن است *

قومسیون - فرسادی کسیون commission

که برائے مقصد خاص از جانب حکومت مقرر باشد *

قومندان - فرسادی کماندان commandant

سردار فوج *

قومیسیر - فرسادی کبتیسیر commissaire

گماشته - مباشر *

قونہ - یونانی ایکون eikon

پارہ آہنیں یا مسی کہ باں ظروف و آوندہ درست و صاف می نمایند - و مخفف ایقونہ ہم هست کہ بمعنی بت و تصویر می آید *

قونس - یونانی کونوس konos

زبر خود آہنی - یا آہن سر خود *

قونس - یونانی کونوس konos

خود - قونس جمع قونفور و اتو - ایطالیانی کونکور و اتو concordato

عهد - پیمان *

قونیہ - به بینید قونہ *

قوہی - فارسی ست منسوب به قهستان چادر

سفید رنگ یک عرض را گویند *

قهرمان - قهرمانہ - فارسی قهرمان - ناظر - منتظم -

مستاح *

قهرمہ - فارسی قهرمان - انتظام *

قہز - به بینید قز *

قہوہ - کلمہ ایست کہ از مالک قریب بکیش آمده

مے - و نیز دانهائے باشد کہ جوش دہد و شل

چائے نوشند *

قیر - یونانی کیروس keros

بوساطت ارامی روغنست کہ بر کشتی می مانند تا از آب

محفوظ ماند *

قیراط - یونانی کراتیان keration

نیم دانگ و زرش باختلاف بلاد مختلف است بکہ چار یک

از شش یک دینار است و بعراق نصف دینار

یک دینار *

قیروط - یونانی کیروتان keroton

مرہے کہ قیروطی از موم و روغن تیار کنند *

قیروان - فارسی کاروان - قافله بازرگانان -

شکر گراں *

قیساریہ - یونانی کیساریا kaisareia

در اصل مکانات بود با سکندریہ کہ شاہ وقت برائے

خرید و فروش کساں تعمیر کنانیدہ بود حالا

بر مکانے کہ برائے خرید و فروخت داخل میشود

از جانب بادشاہ مقرر باشد اطلاق یابد بمعنی

مارکیٹ کہ کلمہ انگریزی است نیز مستعمل است *

قیسون - نام اسکندریہ بودہ در قدیم *

قیشور - یونانی کتیسیر kisseris

سنگے ست نحو متخلل سبک کہ باعث سبکی و خفت بزر

آب نمی نشیند بلکہ بر روی آب می ماند و

در شهر سلسلی بکوه ہائے آتش فشاں

کائنا دارد *

قیصاٹہ - یونانی خروسوتی chrusote

نوع

از ماهی که رنگش زرد باشد مانند زر و گرد
باشد *

قیصر - یونانی کبیر *kaisar* بواسطت ارامی

شاه روم *

قیصونی - شاید قیسون منسوب باشد چیزی که
نکین یا مائل به نکینی باشد *

قیطاس - لاطینی کیتس *cetus* ماهی بزرگ *

قیطاس - یونانی کیتوس *ketos* نوعی از

ماهی که آنرا ماهی یونس خوانند - استخوان کام
ماهی دال عصبه باشد در دمان ماهی مانند
غزال که مانع رفتن چیز کلاں و سطر باشد
بجانب حلقوم *

قیطاقون - شاید یونانی باشد با قلاء مصری *

قیطان - به بیند خیطان *

قیطس - یونانی کیتوس *Ketos* بطن قیطس

نام کوب *

قیطون - یونانی کیتون *keiton* خانه خور

در خانه کلاں - مخدع - حوض و جدوے که
ازاں آب خانه یا حوض و غیره بدرود و
آنرا بدر و نیز خوانند *

قیفال - یونانی کفلوس *kephalos* رگ بازو

قیلوط - شاید کیونانی باشد برگ کراث شامی *

قبیلی - یونانی کیلی *kolo* آماس - ورم *

قیمولیا - یونانی کمولیا *kimolia* گل بوته و

آل گل سپید است *

قیوندی - هندی گاوندے روغنی ست که از
هندوستان به ممالک غیر رود و مثل چربی
سپید باشد - به بیند قاوند *

ک

کابوت - به بیند کبوت *

کابوس - لاطینی انکبس *incubus* نند

فرنجک - مرضی باشد که شخصه بخواب
چنان معلوم می کند که کسی او را بر سینه نشسته
صغطه کرده است *

کابوس - اندوسی ارکا بزرگ *arcabuz* تفنگچه

طبایچه *

کاتدرا - یونانی کثرا *kathedra* کنبه -

کاتدرایه - کلیسای بزرگ *

کاتولیکی - یونانی کاتلکوس *katholikos*

شخصه را گویند که بذهب کاتولیک قایم باشد *

کاتولیکی - به بیند کاتولیکی *

کاخ - به بیند کوخ *

کاخیه - در امور سیاسی کنایه از شخصه باشد که

رازدار حاکم باشد *

کادی - به بیند کادی *

کادی - این لفظ شاید از هند یا مغرب آمده -

نوعی از روغن است *

کار - فارسی ست - نوعی از کشتی شغل و عمده *

کارخانه - فارسی کارخانه - جائیکه در آن زنان زانیه
مانند - بیت القحاب - بیت الفواحش +
کارو - ایتالیایی کارو carro ارباب است که
بر آن بار کنند +

کاروسه - ایتالیایی کاروتسا carrozza ارباب
از هر قسم که باشد +

کاز - فرسادی گاز gaz زیت الحجر خوانند +
کاز - شاید ترکی ست نوعی از اسلحه که در جنگ
بکار آید +

کاز - فرسادی گاز به بینید غاز +
کاسکینج - معجون است که برای اکثر امراض مفید
است و معنی حقیقی او کثیر المنافع است +
کاش - فارسی خواجه - مباشر +

کاغذ - چینی و فارسی ست چیزی ست که بر آن
می نویسند - عبری قراطس خوانند صاحب
قاموس می نویسد که کاغذ بدال جمله است +

کاف - فارسی کاو - به بینید کف +
کافور - هندی کپور - صمغ درختی ست +
کالنج - فارسی کالنه عروس در پرده +

کالون - فرسادی کولون colon کشاورز -
بزرگر - برزه گر - و گرد به را گویند که وطن
خود ترک کرده به مالک دیگر سکونت ورزد
ولیکن پابند قانون خود ماند +

کالون - قفل - کلیدانه - کوالین جمع +
کامخ - فارسی کامه - نوعی از نان خورشی ست

که بانان خورند - کوامخ جمع +

کانون - نام ماهی ست از ماههای رومیان
که مابین تشرین و شباط می آید +

کانون - یونانی کانون kanon آتشدان -

آتش خانه - در اصل زبان یونانی چیزی
را گویند که دراز و مستطیل باشد مانند چوب
ترازو خواه از چوب باشد یا از آهن که بر دو
توده نامرتفع دارند بدین غرض که چوبها بر آن
داشته آتش دهند و گروش برای کب گرمی

نشینند به شکل فیل

پس تیر دراز که ۱ بر آن نوشته است کانون
است و ب و ج دو توده یا برج مرتفع است
که تیر نهاده چوبهای سوختنی یعنی بهیزم بگردش
می دهند تا آتش بخوبی فرا گیرد +

کاور - ترکی گاور - کافر +
کاهن - سریانی کهناء - شخصیکه ضرب حصه کرده

کسا را از احوال مغیبه اطلاع دهد +
کبا - ایتالیایی کپا cuppa پیاله - بشقاب +
کباب - فارسی ست گوشتیکه بریان کرده باشند +
کبابه - به بینید کبا +

کبر - یونانی کپرس kapparis درختی ست که
عربی آنرا اصفت خوانند +

کبر - دف یا طبل یک روے +
کبریت - ارامی ست - گوگرد +

کبس - ارامی ست مَرَبّا تیار نمود و آچار مَیّاساخت +

کبسول - فرسادی کاپسول capsule کلاهچه

و کلاه تفنگ *

کبک - به بینید شباک *

کبیل - ارامی ست - زنجیر پا *

کبیل - فارسی کبل بمعنی کول (و آن پوشینه باشد

که از پوست گوسپندان بزرگ دوزند) پشین

گوسپند که دهکانان می پوشند *

کبوت - اندوسی کاپوت capoto نوعی از

لباس پیشین که بر دیگر پوشش نامی پوشند

مثل جبهه و غیره - کبابیت جمع *

کبتوس - اندوسی کپز capuz از عربی کبوش

به بینید کبوش *

کبوش - ایطالیانی کپتچو cappuccio پوشش

از هر قسم که باشد بر اے پالان یا خوس گیر که

زیر زین باشد *

کبه - فارسی کوبیده نوعی از خوردنی که از کوفته

دگندم پزند - و طاعون و و بارانیز گویند و در

محل بد دعا مستعمل می شود *

کتان - فارسی کتان - نوعی از علف که از پوش

جامه تیار کنند هندش اسی نامند - و آن

جامه رانیز کتان گویند *

کتخو - فارسی کتخا - ناظر - دبیر *

کتونه - بینید کیتونه *

کیتنه - ایطالیانی کیتنا catena بمعنی زنجیر

زنجیرے را گویند که بدان ساعت معلق دارند

کشنه - اصلش فارسی است - سبده *

کنجی - به بینید کنجیا *

کنخا - فارسی کوخ کلخ که مکان خورد را گویند -

کنخات جمع *

کنجیا - فارسی کد خدا - مالک خانه - جمع دار - سردار

کنجیه - نوکراں *

کدان - قسه از سنگ *

کدک - ترکی کدک - سرخط یا عهد نامه که بدست

رعایا باشد و خراج سالانه در آن مندرج

باشد چنانچه ببطا بقتش خراج می دهند *

کدی - فارسی گدا - گدیه کردن *

کدیش - فارسی اکدش - یا بو که بکار بار برداری

می آید *

کدیون - شاید که یونانی باشد نوعی از اسلحه جنگ *

کذن - فارسی کدنگ یا کدین چوبے را گویند که

گافراں و رنگریزاں جامه را بدان قافی کنند

کذینق - فارسی کذبیه - چوب قصار - به بینید

کذان *

کذبون - کنجاره روغن زیت *

کر - یونانی کورس koros بوساطت ارامی

پیانه خوار بار که مراهل عراق راست *

کراتون - فرسادی کرتون cretonne نوعی

از جامه *

کراکون - ترکی قراقول - مرکز بولیس - محل

چوبک زن *

کرآسه - جزوی از اجزاء کتاب - ارامی ست +
 کرآکه - اندوسی کرآکا *carraça* نوعی از جهاز که
 بدان ریگ از دریا بیرون می آرند - چه اگر
 دریا از ریگ پر شود آمد و رفت جهاز مسدود
 شود +

کران - یونانی کینه *kinura* عود +
 کرزابج - ترکی قزباج تازیانه چرمی که از دم فیل
 تیار کنند - تازیانه +

کرزباس - فارسی کرپاس - پارچه که از ریشمان سفید
 بافتند - یا جامه نرم +

کرزبال - فارسی کرپال - کمان نداشت +
 کرزنج - فارسی کرب - دکان سبزی فروش +
 کرلق - به بینید کرزنج
 کرت - به بینید عکروت +

کرت - به لغت ماوراءالنهر بزرگ را گویند +
 کرتون - فرسادی کارتون *carton* کتاب آن
 خریطه +

کرخ - سریانی کرج - جائی را گویند که در آن آبان
 قطع تعلق دنیاوی کرده می مانند +
 کرخ - نام بازی ست +

کرخانه - فارسی کارخانه - معمل ریشم را خصوصاً
 هر معمل را گویند عموماً - کراخین جمع +
 کرو - فارسی گردن - عنق یا اصل عنق +

کرداب - فارسی گرداب - جائی که آمدن آب
 بمرئی بجه خوانند +

کردان - فارسی گردن - گلوبند +
 کردمانه - فارسی گردمانه - روئیدگی است معروف
 و مشهور که مغرب آنرا اشنان گویند +
 کردنلج - کروناک - فارسی گردنلج - کباب بر
 سیخ پخته +

کردنال - اندوسی کاردنال *cardenal* امیران
 ماتحت پوپ +

کرز - یونانی کرسوس *kerasos* شاید که از
 فرسادی *carise* باشد - آلبالو - شاه دانه +

کرز - یونانی کیروسین *kerusseis* بواسطت
 سریانی وعظ گفت - پند گفت +

کرز - ترکی کراز - درخت گیلان +
 کرز - فارسی کره - باز - جرّه باز - مرد حاذق +
 کرزن - ارامی ست - تبر +

کرس - یونانی خرسمه *chrisma* مقدس نمود -
 یا برای امر مقدس مخصوص فرمود کشیش را -
 یا مکان مذهبی را +

کرسف - یونانی کسپیان *gossapion* پنبه +
 کرسوف - پنبه - به بینید کرسف +

کرسوفی - سریانی ست - کلمات عربیه که بحروف
 سریانی نوشته باشند چنانچه رومن که حروف غیر
 زبان را بنقوش انگیزی نوشته باشند +

کرفس - شاید یونانی کرفس *karpheos* سبزیست
 مشابه به بققدنس - از هری می گوید که دخیل است
 کرک - ترکی کورک - سمور +

کرنب - یونانی خرنیبیان chernibion آوند
ست که برآه آشامیدن آب از که ساخته
باشند *

کرئوب - از عبرانی ست - فرشته - سروش *
کرئوب - جرمنی کرئپ Krupp توپهای که در
کارخانه کروپ تیار شده باشند *
کرئوب - فرسادی کروپ croup خروسک -
خناق *

کرئوسه - ایتالیایی کاروزا carrozza کالسکه -
عربه - ارابه *

کرویا - کراویا - یونانی کران karon زیره کرانی *
کرویه - یونانی کر بتوس krabbatos چهارچوب
پایه دار که بریسا یا نوار بافته نباشند - بلکه
محض چوب باشد *

کرینه - یونانی کرینی kairne زنی سرودکننده
کرئوینی - مشکک فیه است - نوعی از فحم حجری که
بهترین اقسام زغال است *

کرئوینی - مشکک فیه است - دروغ گوی - کاذب *
کرغند - فارسی کثر اغند - و کزاکند نوعی از لباس
که زیر زره می پوشند *

کرمازک - معلوم نیست که اصلش چیست -
ثمره الطرفاء *

کس - یونانی کسوس kason فنج زن - طرک
و غیره برانند که معرب کوز فارسی است *
کسج - به بیند کسبه *

کرگ - ترکی کورک - آله ایست دندان دار که
بآں زمین شیار کرده راهموار کنند *

کرگدن - فارسی کرگدان - کرگ که جانور است
هندی بشکل نزدیک کاومیش هندش
گینڈا نامند - بر پوست او هیچ چیز کارگرنیشود
و سپر آن بسیار نیکو و جید باشد و بر پشت بینی
خود یک شاخ بزرگ دارد - دشمن پیل است
و بسیار قوی پیل را بر شاخ خود بر میدارد و
میکشد و در همیشه آن پیل نتواند که بماند *

کرکم - از نواحی الهند آمده - زعفران *

کرگکی - یونانی کریاکوس kuriakos یوم یکشنبه
و نام بازار است بود که بیوم یکشنبه منعقد می شد
و مردم هر قسم جوق جوق در آن روز می آمدند *

کرگکی - ارامی ست - کلنک - کراکی جمع *
کرکی - یونانی کریاکی kuriako روز یکشنبه
کرمدانه - به بیند کردمانه *

کرنب - یونانی کرنبی krambe چکندر - یا
نوعی لزان شیرین تر و تازه تر از قنیط که
درشت ترین کلمه است هندش گوچی نامند *

کرنتینه - ایتالیایی قوارنتینا quarantina
مرد بسیار لاغر - استخوان بندی - تشریح *
کرنگک - مشکک فیه است - گرد اگر دقلعه یا فنج
ستونها به بطر دیوار استاده نمود برای
حفاظت آل از مضرت دشمنان خواه از
چوب باشد یا از آهن *

گُسنَه - فارسی گُسنَه یا گُسنَه ثفل تخم سرشت که
روغن ازاں کشیده باشند و نوع
از شیرینی که از روغن کنجد تیار کرده
باشند *

گُستَبان - فارسی انگشتوانه - حلقه که جامه دوزان
در وقت دوختن در انگشت کنند تا سوزن
بانگشت نخورد - و بمعنی حلقه که تیر اندازان وقت
تیر انداختن در انگشت کنند *

گُشتک - ترکی کوشک - زنجیر ساعه الحجب را
گویند *

گُستَوَان - فارسی ست - صطل اسپاں را گویند *

کُسرے - فارسی خُسرُو - لقب شاهان فارس *

کُسفریت - مرکب از کبریت که گذشت و فاسفورس
phosphorus کبریت - مایک *

کُسکری - بطخ - شاید منسوب بسوے کسکه باشد *

کُسم - ترکی کسیم (معنی قسم) قسم نوع - نوعی از
لباس - میگویند که کُسم افرنجی یعنی براس
او لباس افرنجی ست *

کُسناتی - وزن یاکیل *

کُستَبان - به بینید کُستَبان *

کُشچان - دیوٹ *

کُشمنه - دیوٹ نمودن *

کُشک - فارسی کشک - آتش یا آتش هر قسم غله
که باشد مثل گندم و غیره *

کُشک - فارسی کوشک - قصر - بناء بلند *

کُشکُل - فارسی ست - کشکول و آن آوندیت که
در ویشاں و گدایاں همراه خود دارند و هر چه
گدیه می کنند در آن می اندازند *

کُشمنه - تزه ایست پاکیزه و نرم که آنرا طلاح خوانند *

کُشمنه - به بینید کُشمنه *

کُشوٹ - بروزن صبور گیاه است شبیه ریمان
که بر درخت پیچیده و در زمین نباشد *

کُعاک - قدیمی ابجیشن کاک - شیرمال - درازی
و فارسی از زبان قدیمی ابجیشن آمده *

کُعاک - فارسی کاک - بقساط که بزبان انگریزی
بسکٹ خوانند *

کُفته - فارسی کوفته - نوعی از کباب *

کُفر - ارامی ست قبر *

کُفر - ارامی ست - قیر که بر کشتی و جزاں مالند *

کُفر - ارامی ست زمین دور دست از آبادی *

کُفگیره - فارسی کُفگیر - چمچه کلاں *

کُفیه - به بینید کوفیه *

کُلار - لاطینی کَلاریم cellarium بیت المونته -

جائیکه اشیاء خوردنی در آن جمع دارند *

کُلاه - فارسی یا ترکی کلاه - مکار - حیلہ گر - فریبی -

دغاباز *

کُلتَبان - به بینید قُلتَبان *

کُلمخی - شاید کیونانی آگلخان agallochon باشد

درخت عود هندی *

کُلس - یونانی خلکس chalix یا لاطینی کالکس

calx آہک - سپید *

کلغریہ - فارسی کلغر بکسر اول و سکون ثانی بمعنی
بناء و گلکار باشد - کسانیکہ بر تیاری قلعه

مصروف باشند *

کلغہ - از ترکی کلغہ از عربی خلیفہ زنہ کہ بخانہ پرستار
و خادمہ مستورات باشد - و این لفظ عموماً

در مصر متعل می شود *

کلکلنج - ہندی کلکلہ - معجونہ ست مفید استسقا *

کلکوں - فارسی گلگون - گلگونہ *

کلوتہ - فارسی کلوتہ - کلاہ *

کلیچہ - فارسی کلیچہ یا کلیچہ - قسمی از نان کہ در آ
مسکہ انداختہ پختہ باشند *

کلییم - ترکی کلیم - فرش *

کماج - فارسی کماچ - نانہ باشد معروف و
بہترین اقسام میدہ *

کما ذریوس - یونانی خمیدہ رُس chamaidrus
بلوط الارض *

کما فیطوس - یونانی خمینتس chamapitu
تخم کرفس روی *

کما م - یونانی کمیوس kenios غلاف شگوفہ *

کمپانیہ - ایتالیانی کمپانیا compaignia جماعت
مشترکہ - بختہ - جوق *

کمبلاہ - ایتالیانی کامبیاہ cambiale ہندو
سفتہ *

کمبیاہ - بہ بینیہ کمبلاہ *

کمپیو - ایتالیانی کامپیو cambio سفتہ - ہندوی *

کمشری - ارامی ست - امرود *

کنخ - چینی ست - کنخاب کہ قماشے ست معروف
کنخا - ابریشمین بہترین آن در احمد آباد و گجرات می یافتند

کنخان - چینی بوساطت اندوسی canocan

کموکان - قسمی از ماہوت *

کمر - فارسی ست کمر بند و کیسہ پول کہ اورا ہمیان
نیز خوانند *

کمرک - لاطینی کمر کیٹم commercium پوست

ترکی - محصولی کہ از جانب حاکم وقت بر اشیاء
داخلہ خارجہ گرفتہ شود - و جائیکہ تحصیل حاصل
نمایند آنرا کمر کی خوانند *

کمریرہ - ایتالیانی کمریئیرہ cameriere خادم *

کمساری - فرسادی کمسیر commissaire

گماشتہ - ناظر - مستحفظ قطار (ریلوے گارڈ)
کمنجہ - فارسی کمانچہ - رباب *

کمون - یونانی کمینن kuminnon قسمی ست
از خوشبوے کہ زیر کپہا نام دارد *

کمیت - فارسی قدیم کمینتہ - گینختہ - اسپے کہ دم

ویال سیاہ دارد و باقی سُرخ مائل بہ سیاہی *

کمین - ارامی ست - قوم پہاں نشینندہ بقصد
دشمن در جنگ و دخل در امور بنوعی کہ

مفہوم نگردد *

کمین - لاطینی کمینس caminus (تور) -

چوبہائے کہ برائے گرم کردن تنور نگہداشتہ باشند

کُنَّار - فارسی کنار - کناره جامه - کناره دریا *
کُنَّارَه - از یونانی کُنیز یا عبرانی کُنور مأخوذ است

طنبور - دهل *

کُنَّاش - بسریانی مجموعه را گویند از اینجا کنش
معنی گروه آمده *

کناہ - به بینید جناح *

کُنَّار { از زواج الهند است - رسته که از پوست نارگیل
کنبر } بافتند *

کُنَّبه - فرسادی کُنپی canape مهاده نیم تخت
که قسمی است از کرسی *

کُنْبُوش - به بینید کبوش *

کُنْتراتو - ایتالیایی کُنتراتو contratto نوعی

از معاهده که میان دو کس یا زیاده ازداد

برای انجام کار مخصوص بشروط خاص منعقد

می شود - و آن کاغذ را نیز گویند که در آن

این معاهده خاص تحریر یابد *

کُنْد - فرسادی کُنْت conto امیر - جمیع کند

و کند اسطبل یعنی امیر لشکر که بفرسادی

کانتبل conestable خوانند از همین

مأخوذ است *

کُنْداره - یونانی کُنثروس kanthoros ماهی

است که کوهان دارد *

کُنْداکر - فارسی است دلیر و شجاع *

کُنْدُر - یونانی خندروس chondros بُبان *

کُنْدُرَه - یونانی کونْتورا kountoura بواسطت

ترکی - کفش پاپے *

کُنْدَرَه - یونانی کُنتریان kunterion چوبے

باشد که برای باز نشیند - بفارسی آنرا

پاگیره خوانند *

کُنْدَز - به بینید قندز *

کُنْدَس - فارسی کندش - پنج کاروں *

کند و ج - فارسی کُنْدُو - ظرفی را گویند که در آن

غده نهند بطور ذخیره از گل باشد یا از چوب *

کندوز - فارسی کند و ج - زن نازای که آنرا

عقیمه نیز خوانند - و ماده گاوی که شیر ندهد *

کُنْز - فارسی گنج - خزانہ *

کُنْشَه - نبطی کُنْشَا - دسته شاخهای سبز که جمع کرده

یکجا بسته باشند *

کُنْشَلیر - ایتالیایی کُنْشَلیر cancelliere

صدر انجمن - اعلیٰ افسر - چانسلر *

کُنْیر - ایتالیایی کارنییرا carniera کیسه

برای شکار *

کُنْیَسَه - ارامی ست کلیسیا *

کُوَّارَه - فارسی کوار بواسطت ارامی - انگبین یا

موم یا خم مانند ست از شاخ یا از گل

درون تپی تنگ سر برای غسل نهادن

زنبورها یا خانه زنبور که دروے غسل نهند *

کوب - کوبه - لاطینی کوپه cupa بواسطت

ارامی کوزه که دسته ندارد - پیاله - بشقاب *

کوبه - فارسی کوبه - دهل خورد - نزد *

کوبری - ترکی کوپری - پل - پل آہنیں +

کونی - فارسی کونہ کمتر قامت +

کوش - بہ بینید قفس و کوش +

کوخ - ارامی ست کاخ کہ از نے بنا کردہ باشند

دبلایش مُسْتَم باشند +

کوخ - فارسی کاخ خانہ کہ از نے سازند +

کود - فرناوسی کود code مجموعہ آئینہا و قواعد

حاکم وقت +

کودن - ارامی ست - ستور پالانی - مرد کاہل -

گول +

کودن - فارسی کونینہ - یا بوکہ بکار بار برداری

می آید - پیل - استر +

کودین

کدین - بہ بینید کزن +

کودین

کورت - فارسی کور بود - ناجینا کردہ شود +

کورجہ - ہندی کوری بیست از ہر جنس کہ باشد

اخذہ بالکورجہ برائے افادہ اس مطلب

می آید کہ اس جنس را بحیثیت مجموعی گرفت

و یکمشت خرید +

کورک - ترکی کورک - پیل - بیلچہ - کشتی خاص کہ

دراں مجرمان بطور مشقت تعزیری کار

میکند نیز مشقت تعزیری را ہم نامند +

کوزتینہ - ایتالیائی کوارنتینا quarantina

مدت چہل روز کہ دران مردمان بیمار مارض

منعدی یا انا نرا کہ از مملکت بتلاء امر احن

منعدی آمدہ باشند علیحدہ دارند تا مرض بدرگر

کساں تعدیہ نکند و گا ہے بردت کم از چہل

روز ہم اطلاق یابد +

کُورہ - یونانی خورا chora پرگنہ - شہر - شہرستان

ناجیہ - کرانہ +

کوز - فارسی کوزہ - آفتابہ ماشورہ دار کہ دستہ

ہم دارد +

کوس - چوبے ست مثلث مرخاراں را کہ باں

ترجیح چوب معلوم می نمایند +

کوس - غلط خوردن در سیروریا +

کوش - فارسی گوش معروف کہ عبرتی آن را

اُذن خوانند +

کوشک - بہ بینید کتک +

کوسج - فارسی کوسہ - بہ بینید کوسہ +

کوسٹہ - فارسی کوسہ اندک ریش - تیج ماہی -

ماہی نوک دار - شخصے کہ دندان کم باشد

یعنی سنی یا سی و یک دندان داشتہ باشد

سی و دو دندان داشتہ باشد +

کوش - فارسی کفش - پا افزار +

کوشک - فارسی کوشک - کاشانہ - قصر +

کوشٹہ - فارسی کوشیدن یا عبرانی کبشع - آتشان

چونہ +

کوفتہ - بہ بینید کفتہ +

کوفیہ - ایتالیائی کُفیا cuffia پارہ کہ بر بندند -

و عوام آنرا کفیه خوانند *

کوفیه - چوبکے خوردی همچونی که جلاہگان آنرا
بر دوک کرده ریمان برو پیچند و بوقت
تنستن و بافتن خام آں بکار برند *

کولیرہ - فرساوی کولیرا cholera ہیمنہ -

و با *

کوم - یونانی کومی kome تودہ - دہ - کیان
جمع *

کومساری - ایطالیانی کومساریو commissarie

متصرف - مباشر - امین حوالہ - ناظر قطار *

کومیسیون - فرساوی کومیسیون commission

جامعے ست کہ برائے شغون دعاوی تجاریہ

یا سیاسیہ مامور شود بہ بیند کومیسیون *

کون - فارسی گون - رنگ *

کوسبان - فارسی کوه بان - پاسبان کوه - محافظ
کوه *

کوسبانی - فارسی ست - شخصیکہ راہ ہائے کوه و
بلندی و پستی آں داند و دیر، امر بخبر بہ ہم
رساندہ باشد *

کوہر جلہ - فارسی کھر جلہ - نوعی از نمک کہ در
باروت بکار آید *

کوہہ - ارامی ست روزن دیوار و خرق حائط *

کھر با - فارسی کاه ربا - نوعی از کوچ کہ کاه رباید *

کھر بائی - فارسی کھر با - طاقت برقی *

کھرش - از کھریش فارسی ماخوذ است یعنی

نادانیکہ بر ریش خود خندید *

کھرمان - بہ بیند کھر با *

کھفت - فارسی کاو - غار - مفاک - گوہ *

کھنوت - سریانی ست - وظیفہ کاہن و قوام او

کھنہ - فارسی کمنہ - دیرینہ - پارینہ *

کھنوں - شاید کہ فارسی کاه یوں باشد در دے روغن

زیت *

کیاخیبا - بہ بیند کھنیا *

کیب - فارسی ست نوعی از بوریاے درشت و

سخت کہ باں سایہ کنند - یا قسمی از نے

کہ از اں بوریا و چپر سازند *

کیتونہ - یونانی ختون chiton لباس سفید

کشیش *

کیٹار - یونانی کٹرا kithara قیطار - ستار *

کیر - یونانی کوریوس kurion لقب تعظیمی ست

مرأسفہ یونانی را *

کیرا - بہ بیند قوری *

کیر - فارسی کیز کہ بمعنی خداست - لبادہ - لباس

کثیف و غلیظ *

کیس - ارامی ست - کیسہ صرہ *

کیغنجہ - ترکی ست (بیارام) اصطلاحی ست

مراہل حرب را کہ ہر گاہ سردار فوج بایں لفظ

مشکلم شود سپاہیان ماتحت او از شغل حرب

باز مانند *

کیئل - ارامی ست پیمانہ اخگر کہ از آتش زنہ

پراگندہ شود *

کیلو - عربی و فارسی کیل جائے اسل معنیش جائے

پیمودن است حالاجبئی خم آب مستعمل است *

کیلو - فرسادی کیلو kilo قسمے از اوزان سناوی

کیلوس - یونانی خولوس chules غذا بعد ہضم

معدی *

کیلون - بہ بینید کالون بمعنی قفل *

کیخار - بہ بینید کمان *

کیموس - یونانی خموس chumos کیموس -

کشکاب *

کیمنیا - یونانی خمینیا chumia اکیر *

ل

لا بے - عبرانی تلبوت - خاکے کہ از کوہ آتش فشان

برآید *

لارنج - عوام بجائے نارنج استعمال کنند بہ بینید

نارنج *

لا زورو - فارسی لازورد - سنگے ست معروف و مشہو

لا زورو کہ اورا لاجورد نامند *

لاک

از ہند - لک کہ صد ہزار را گویند *

لاوندہ - ایتالیانی لاوندا lavanda نوع

از خوشبوے کہ عموماً امالی اروپا استعمال آرنند

لبسان - یونانی لپسینی lapsane تخم شرف *

لبلی - ترکی بلبی - سحنتہ زرت بریاں *

لبیس - قدیمی ایجدش است نوعی از ماہی کہ

در دریائے ییل یافتہ می شود *

لجام - فارسی لگام - آہنے است کہ در اس شمشا

بستہ در دہن اسپ کنند *

لجنتہ - اراہی است - زمین پچائے ست کہ باں

زمین پچايند *

لستیک - فرسادی ایلاستیک elastique

کش بردار - چیزے ست لنج کہ منغز و دراز

می شود بے آنکہ از ہم جدا شود و گاہے آن

کفشہا را نیز گویند کہ در اس لستیک کار آورده

باشند - ہندی ربرٹ خوانند *

لص - یونانی لیتیس lestos دزد

لغیٹ - یونانی کثیتیس legothetes وزیر یا

مشیر کہ پیش از حکومت ترک بقسطنطنیہ از

جانب حکومت عیسائی مامور بود *

لغم - یونانی لگون lagon بواسطت ترکی مغاک

بود یا کلاتہ کہ بزیر زمین سازند و از باروت پُر

می کنند تا بوقت ضرورت آتش دادہ ماحول

آں برباد دہند *

لقالب - لاطینی لوکانکہ lucanica رودے

جانوراں کہ با بازیر و توابل پر کردہ می پزند *

لقن - یونانی لکنی lakane تشت آفتابہ کہ

در اس دست بشویند *

لَمْبَه - ایتالیائی لپا - لپده lampade چراغ +

لمصن - جمع لمبه +

لنجر - فارسی لنگر - لنگر کشتی +

لوا - ترکی ست - فوج +

لوبیا - یونانی لُبوس lobos بواسطت ارامی

جنسے از غلہ کہ بتازیش با قتلے نامند +

لوبیا - ارامی ست - غلہ ایست کہ دانہ او کو چکتر از

باقلا و غلاتش شبیه بغلاف با قلی است بعض

آں سپید و بعض آں سرخ می باشد +

لور - فارسی لور نوعی از پنیر باشد کہ در آں پیہ

بسیار باشد و بشام آنرا بنام دیگر موسوم سازند +

لوسماخوس - یونانی لوسماخیان iusimachion

بناتے ست و معنی اصلی آں مشابہ زراست +

لَوْفَه - یونانی لوکی leuke فیل گوش کہ گیا ہے

ست و ہندش کچ پھل نامند +

لوکشیتہ - ترکی اوکوش یا گوش یعنی دست پیمان ترکی +

لوکندہ - ایتالیائی لوکاندا locanda اول مسافر

لوکاندہ خانہ - مہمان سراے +

لُولَب - فارسی لولہ - لولہ آبریز - سوراخ بالوعہ کہ

آب ناپاک از دبر می آید - پیچ - نایزہ - دہن

شیر مصنوعی کہ آب ازومی آید و پلہ زرد بان +

لومان - یونانی لیمین limen خانہ کہ در آں مجرمان

جرائم کبیرہ تا حیات مقید می مانند یا برائے مدت

معینہ مقید دارند +

لَیْقَه - آنچه در دوات نهند از لاس دومی و جزآن +

لیلاک - فارسی بیلنک - گلے ست معروف و مشہور

لیمان - ترکی ست - بندر - کنارہ دریا - مرستہ -

جائے لنگر انداختن کشتی +

لیمان - یونانی لیمین linien بواسطت ترکی

لیمان - بندر و کشتی کہ برائے سرازے دادون

مجرمان معین کردہ باشند - حالا بمعنی مشقت

تعزیری و سرازے سخت مستعمل است +

لیوان - فارسی عربی الایوان - صفہ و طاق بلند

نامند - لواوین الونتہ جمع +

لیمون - فارسی لیمو +

م

ماجل | شاید کہ ارامی باشد - آبے کہ درد امن کوه

مَجْلَه | باشد - حوض - آب گیر - تالاب - بہینہ

ماجن +

ماجن | شاید کہ عبرانی باشد - حوض - آب گیر -

تالاب +

ماجور - فرسادی ماجور major سردار فوج +

ماجور - شاید کہ عبرانی باشد - خم بزرگ +

ماجون - جائیکہ در آں مردمان جمع شوند - مجمع -

مجمع - شاید کہ از ماجن عبرانی مأخوذ باشد +

ماحوز - لشکر گاہ - معسکر - قشون - جائیکہ در آں

لشکر می ماند +

ماخور - فارسی مے خور - مجلس فراق بیت الخواش

نیز آنگس کہ مردماں راسوے این چنین خانہ
رہبری نماید *

ماوہ - شاید فارسی ست - اصل ہر چیزے *
ماذیان - آنچہ برکنارہ آب راہ ہاروید - یا بریلو
جوہارے خورد *

مار - ماری - سریانی ست - ولی یا پیر عیسیاں
مارث - فرساوی مارس mars آذر *
مارس - یونانی مروس maroa بمعنی پارہ -
قطعہ زمینے کہ برائے کاشتکاری و تخم ریزی
ہمیا باشد *

مارستان - فارسی بیمارستان - شفا خانہ -
خستہ خانہ *

ماس - بہ بنیہ الماس *
ماساریقا یونانی مسرائکا mesaraika
ماساریقی رگہائے باریک کہ با کثرت معا و آخر
ماسریقا معدہ متصل است *

ماسورہ - فارسی ماسورہ و مشورہ - نادرہ کوزہ و
جزاں و آذربا فارسی لولہ و ناوچہ و نائزہ
نیز گویند - و در محاورہ حال فارسیان
نول خوانند *

ماصورہ - فارسی مشورہ و ماسورہ ناوچہ ہر چیز
کہ باشد مثلاً ناوچہ بندوق یا کوزہ یا سیکاہ
وغیر آں *

مذہب - وقت تعریف کلمہ بے از بیمارستان افتاد بایں خیال کہ شاید
حرف تعریف باشد بہ بنیہ تحقیق لفظ اسقف - مذہب

ماش - مولد یا مغزست - غلہ ایست معروف و
مشہور *

ماشرا - سریانی ست - مرض جلد ثبور - مرض
دموی را گویند یعنی درمیکہ مادہ آں از خون
باشد *

ماشہ - فارسی ماشہ - قلابہ کلہتان - دست پناہ
ماصول - فارسی مشور - یا ماسور - آلہ ایست
نواختنی مشہور و معروف بہندش بانسل نامند
ماکنہ - ایتالیائی - ماکنا macchina آلہ صنعت
و مشین را گویند *

ماجم { فارسی مالہ - بیلچہ کہ افزارے است
مالش { مرنایاں را *

مآن - فارسی بواسطہ ارامی - سپار - گاواہن
مانستار - یونانی منسٹریان monasterion
مکان روحانی *

مانورہ - حرکت لشکر بہ بنیہ - مناورہ *

مانوفا تورا - ایتالیائی مانوفا تورا manufattura
مال معمول - ساختہ مصنوعی از لباس کہ در
ماکینہ تیار می کنند *

مانیا - یونانی مانیا mania قسمے از جنون *
ماورودہ حصہ پیشین مکان مسکونہ *

ماہو بذانج { فارسی ماہو بذانہ - حب الملوک
ماہو بذانہ *

ماہیز مارج - فارسی ماہی زہرہ - داروے ماہی کہ
پوست بیج گیاہے ست - بغایت سیاہ ماندہ

جگر مای و آنرا بعر بنی سم السمک و شکران
الحوت خوانند۔ اگر قدرے ازاں در آب
ریزند۔ مایہیانیکہ در آب باشند دست شوند
و بر روی آب آیند *

ماہمیہ۔ فارسی ماہ۔ تنخواہ۔ مشاہرہ *

مائدہ۔ حبشی میدہ۔ میز *

مائدہ۔ حبشی مائدہ۔ میز۔ خانہ *

مایو۔ فرسادی مے mai شہری۔ ماہ سوم
بہار *

متر۔ یونانی مترن metroa بوساطت فرسادی
متری metre آلائیست کہ پیمائش زمین
بآں می کنند۔ امتار جمع *

مترس۔ یونانی ثرئوس thurcos بوساطت
ارامی چوبے کہ پس در نهند۔ و صاحب
قاموس می فرماید کہ فارسی ست معرب
مترس ای لا تخف معہ *

مترس۔ قلعہ بندی۔ حد بندی۔ کوچہ بندی۔
بینید مترس *

مشرودیطوس۔ یونانی مشردیوٹوس mithridatio
تریاقتی ست *

مچ۔ فارسی ماش۔ غلہ ایست کہ دانه اش مثل
عدس باشد *

مجداف۔ ارامی ست۔ پارو۔ خادہ۔ بیل۔ کشتی *

مجدل۔ ارامی ست۔ برج۔ بارہ *

مجدوب۔ فارسی ست۔ بینید جردوبان *

مجستی۔ یونانی نگستی megiste بمعنی کلاں
مجسطی۔ نام کتابے ست در علم ہندہ *

مجسطر۔ خم کلاں۔ این لفظ عموماً بجلب ست عمل
شود۔ بینید مجسطر *

مجلہ۔ بینید ماجل *

مچوس۔ یونانی مگئوس magos موع یا مغ را

گویند کہ قومے ست آتش پرست۔ و صاب

قاموس می فرماید کہ معرب میخ گوش فارسی ست

مچون۔ بے حیائی۔ بے شرمی۔ عربی نیست لیکن

این ہم معلوم نیست کہ اصلش چیست *

محصن۔ ارامی ست۔ زنبیل۔ قفل *

محران۔ ہوائے جنوبی *

مختنک۔ فارسی خستہ۔ بد حال۔ ناخوش۔

بیمار *

محل۔ یونانی مخلوس mochlos آلائیست

آہنیں کہ باد سنگ وغیرہ از زمین برداشتہ

یا کندیدہ شود *

مخشلب۔ زیورے باشد کہ از پوست خرما و

مخشلب۔ ہنرہ ترتیب دہند بمشابه قلاوہ *

مد۔ بینید مدی *

مداشتہ۔ در ممالک اندلس بجائے مقدس متعل

است۔ بینید مقدس *

مدالیہ۔ ایتالیائی مدالیا medaglia تمغار گویند

مالیات جمع *

مَدَامَه - فرسادی مادام *madame* بیگم - خاتون *

مَدْرُوز - از دروازه فارسی مأخوذ است - بمعنی

سائل - گداگر - چه او هم در بدر میگردد *

مَدْقُس - یونانی متاکسا *metaxa* ایریشم -

کتنان *

مَدْمَاک - ارامی ست - در اصطلاح معماران صفت

خشت را گویند *

مَدْهَوُش - فارسی مدہوش - حیران - بے ہوش

ست *

مَدْمِی - لاطینی مَدْمِیْس *modius* پیماہ است

کہ وزنش نوزده صاع باشد *

مرتببان - بہ بینید مرتبان *

مَرْتَنگ - فارسی مرداسنگ کہ قسمے ست از سنگ *

مَرْمُج - فارسی مرغ - زمینے کہ در آن کشت کارند یعنی

مرغزار و زمین پست کہ در آن درختہائے خودرو

موجود باشد *

مَرْمُج - ارامی ست چراگاہ *

مرجان - یونانی مَرْمَرِیتِس *margarites*

مروارید سرخ خرد *

مَرْمُجُونْتَه - سَبَد - این لفظ بمصرو اطرافش عموماً

مستعمل است *

مرداسنج { فارسی مرداسنگ - سنگے ست کہ در

مرداسنگ { دواہا بکار آید *

مَرْدَرَاچ - فارسی مردریک یا مردہ ریک مردہ یی

یعنی مال و متاعے کہ از کسے بعد مردن باقی

ماند بعربی وراثت خوانند *

مَرْمُوی { ارامی ست چوبے ست از چوبہائے دراز

مَرْمُوی { کہ ملاحاں بدستش گرفته بر زمین دریا یا

بر کنارہ دریا اعتماد نموده کشتی را برانند و عموماً

در ہند از قناتہ باشد *

مردقوش - بہ بینید مرزجوش *

مَر - یونانی مَرَّا *marra* بواسطت ارامی -

بیل - بیلچہ *

مَرْمُج - فارسی مرداسنگ - بہ بینید مرتک *

مرزجوش { فارسی مرز انگوش - پونہ - اپاد کہ

مرزنجوش { دوائے ست معروف و مشہور *

مرزوان - فارسی مرزبان - سردار پارسیان

رئیس الفرس *

مَرْمِیْن - یونانی مَرْمِیْن *mursine* درخت آس *

مرشانہ - فارسی رستن - رشتن - ریمان بہ بینید

رسن *

مَرْمُط - ارامی ست - گلیم از پشم یا ابریشم *

مرتبان - فارسی مرتبان - ظرفے ست از سفالین

یا از چینی کہ بفارسی آنرا بستو و بستک بفتح

بائے تازی گویند *

مَرْمُکَاصَن - ایتالیائی مرکاتو *mercato* جائے

خرید و فروخت اسپ *

مَرْمُجَرَا - ارامی ست - موے ہائے ریزہ بن پشم

گوسپند *

مرعزی - به بینید مرعزا *

مرکارز - نقائق را گویند به بینید نقائق *

مرمر - یونانی مرمروس marmaros سنگ مرمر *

مرزوبین - فارسی رانین - شخصیکه رانین پوشیده باشد - صاحب فرسنگ جهانگیری می نویسد

رانین بانون مفتوح شلوار باشد *

مرهم - یونانی ملگمه malagma بوساطت ترکی -

مرکبه ست که بر اے اند مال جراحته سازند *

مرئیس - قدیمی یحییش است - جنوب *

مریسی - قطبی ست - بادے که از جانب یمن درو

بمصرش المریسی خوانند *

مرزین - ارامی ست - زعفران - اسپرک *

مرز { فارسی موزه - پاپوش زرد *

مرز - ترکی مست - نوعی از پافزار اندرونی که

بخانه می پوشند و چون از خانه بیرون روند

بالایش پافزار دیگری پوشند تا از گرد و غبار

صاف و پاک ماند *

مرزجرنه - ایتالیایی مرزجرنو mezzogorno

قیلوله - و مساحتی که طلباء مدرسه را بوقت

زوال آفتاب داده می شود تا آرام کرده باز

مشغول تعلیم شوند *

مزد - به بینید مز *

مس - فارسی ست مس - جوهرے ست کانی عبری

نحاس گویند *

مستر { انگیزی مستر mister مالک - آقا -

المستر { بر اے مردمان انگلیس مستقل شود *

مستراح - صحت خانه *

مسترواش - مرکب ایتالیایی مستر nestiere

بمعنی پیشه و ترکی واش بمعنی رفیق یعنی هم پیشه

بخار - درودگر - کسیکه شغل تراشیدن چوب

دارد - مأخوذ از ایتالیایی ماستروداشیا

mastro d'ascia است بمعنی صاحب

بیل - بیلدار *

مستقه - فارسی مشتی - پوستین دراز و آنچه بدان

چنگ نوازند *

مستله - ایتالیایی مستلو mastello حوض آبنی

که در آن االی ارد با غسل می کنند و جامه صاف

و پاک نمایند - و آنرا عبری دست خشب نیز

گویند *

مسح - فارسی ماشو و مشوغا کلاه پشمین *

مسخره - شاید که از اندلوسی مسکارا mascara

مأخوذ باشد بیقین نتوان گفت که عبری از

اندلس آمده یا باندلس از عربی - شخصی که

نقل احوال کسان می کند و ظریف و مسخره باشد

مسخوط - در مقبره های قدیمی مصری بتان سنگین

یافته می شوند که خورد در بریزه باشند اهل مصر

زعم کنند که در اصل مردمان بوده اند که غضب

الهی مبتلا شده رخ شده و بتان سنگین شدند *

میسری - قطبی ست - ماداغس *

مُسْطَار - لاطینی ستاریم *mustarium* شرابے
است بغایت مسکر که نوشنده را بزمن اندازد
از غایت بدستی *

مُسْطَار - فارسی مَشْت افشار یا مَشْت کار قسے
است از شراب که ترشی داشته باشد *

مُسْطَارِین - یونانی ستریان *mustrion* افزاز
است که معماران بکار عمارت مستعمل نمایند *

مُسْطَب - فارسی مُشْتَه - آنچه دران خرمای اندازند
مُسْطُول - مست - به بنید سطل *

مُسْک - سنکرت مُشْک *मुसक* خوشبوئی
است که از ناف آهو بهرسد *

مُسْک - ارامی مُسْکَا - پوست حیوان را گویند
مُسْکَان - ارامی ست عربون *

مُسْله - در اصل بمعنی سوزن کلان است حالا
بمعنی بینار چار گوشه گاؤم مستعمل است و
این گونه در مصر بسیار می باشد *

مُسْمار - ارامی ست - سیخ *

مُسْیُو - فرسادی مُسْیُو *monsieur* آقا - مالک
المسیو { برای مردمان فرسادی مستعمل می شود
مُشارَة - ارامی ست - خیابان - گرد زمین - کشت
مُشْحَه - سریانی ست - تدبیر آخرین - مسح
باز پس - یعنی مالیدن کشیش روغن را در
وقت آخرین و دوم واپسین *

مُشْتَه - شاید که قدیمی ایجیشن باشد مستخدم ادعای
مرحکومت را که بسوی عمده داران دیهی
فرستاده شود و این لفظ زیاده در نواحی مصر
مستعمل می شود *

مُشْمَلَا - ترکی موشمله - از گل - کونوس - که نام درختی
است *

مُشْکَاة - حبشی ست - قندیل که دران چرباغ افزونند
مُصْحَف - حبشی مُصْحَف - کتاب - حالا دینی کتاب
را گویند عموماً و قرآن را خصوصاً *

مُصْطَار - به بنید مسطار *

مُصْطَبَه - به بنید مسطبه *

مُصْطَبْناس - ایتالیانی ستاینی *sta beno*
باشید - توقف کنید - این کلمه عموماً زبان زد
دکان داران است *

مُصْطَکَا { یونانی مستخی *masticho* دوائے
مُصْطَکَل { ست معروف و مشهور و آل صمغ
مُصْطَکَل { ست که سپید آنرا رومی مصطکی و سیاه
آنرا بنطی مصطکی گویند *

مُطَانُوَة - یونانی متنویا *motanoia* سجده *

مُطَرَة { یونانی متریتیس *metretes* نصف
مُطَر { قطاریشی - بعدش بمعنی آوند چرمی کلان که
برای آب باشد مستعمل شد بعدش بمعنی مطلق
آوند مستعمل شد چرمی باشد یا نه *

مُطْرَان - یونانی میترپلتیس *metropolites*
بوساطت ارامی اسقف بزرگ *

معز - برخلاف صنان *

مغازه - ترکی مغازه از عربی مخزن - گنجینه - ذخیره
خانه - میگزین *

مغدر - باد بخان *

مغرف - به بینید مقدار *

مغناطیس { یونانی گنیتیس magnetesi سنگ
مغناطیس { آهن ربا *

مقانع - به بینید تقاضا *

مقداف { ارامی ست یا حبشی - پارو خاده -
مقداف { بیل کشتی *

مقدونس - یونانی مکدونیان makedonision
اجمود خراسانی *

مقدونس - یونانی مکدونس makedonsion
کرفس ردی *

مقطف - به بینید مقدار *

مقلاد {
مقلد { به بینید اقلید *

مقنجر - فارسی کمان گر - کیسه کمان سازو
مقنق - قفص مرغان - به بینید قم *

مکارونی - ایتالیایی مکارونی macaroni
برشته ارد که قسمی است از خوردنی *

مکدی - ماخوذ از گدی فارسی ست بمعنی گداگرد
سائل *

مکس - ارامی ست - خراج - اتاوه *

مکنسه - ارامی ست جاروب *

مکوگ - فارسی بواسطت ارامی - پیانه است
که در آن یکنیم صاع گنجد *

مکینه - ایتالیایی مکنا macchina آله صناعت

که از آتش در آن استخدام نه نمایند مثل آله
سوزن - و اگر بدون آتش بکار نیاید و ابور -

یا قابور - یا بابور نامش نهند *

ملا ب - قسمی از خوشبوئی نزد ابن اعرابی
زعفران را گویند *

ملاح - ارامی ست صاحب نمک و کشتی آن *

ملاطه { ایتالیایی ملاتو malato بیمار مریض
ملاطو { پریشان *

ملبه - زعفران *

ملتم - باد که از جانب مغرب به تندی وزد -
به بینید ملتن *

ملتن - باد که ست تند که بر سطح بحر اعظم وزیده

آب کثیر در دریا که نیل می اندازد و بدین

سبب در آن مداخله شود و باعث سیرابی

ماحول دریا می شود *

ملفان - سریانی ست - عالم دینی نصاری و
فقیه ایشان *

ملنخولیا - یونانی ملنخولیا melancholia افسردگی

که درت - سووا - مایخولیا *

ملوخ - ملوخیه - ملوخیا - یونانی ملوخ moloche

قسمی است از تره و آنرا بشیرازی خطمی کوچک

نامند و بلوکیه مشهور است *

ملوطه - یونانی میلوتی melote قسے ست از

لباس *

ملوکیه - به بیند ملوخ *

ملی - فرسادی بلیمتر millemetre ہزار یک

متر به بیند متر *

مليون - فرسادی بیون million ده لک

راگویند *

مہباغ - ترکی بویون باغی گلوبند *

مطر { ارامی ست - بارانی *

من { ارامی ست - پیانہ ایست کہ مساوی ده
منّا { رطل باشد *

منار - لاطینی میلاریم miliarium میلے ست کہ

برائے آں نصب کردہ باشند کہ بیندہ را

ازاں این ہدایت حاصل آید کہ آں راہ

باں شہر میرود یا آں شہر باں جانب است *

مناورہ - ایتالیانی منورا manovra حرکت

لشکر - اصطلاح فوجی ست *

منار ویشی - ترکی منفشہ از فارسی بنفشہ - رنگ

بنفشی *

منسو - ایتالیانی منسو nanto لباسے باشد

کہ بالائے ہمہ ملبوسات پوشند علی الخصوص

لباسے کہ از رنگونہ بجنس لطیف مختص است *

منجہد - ارامی مجد - پنہ زن - نداف *

منجریہ - ایتالیانی منجارہ mangiare طعام از

ہر نوعی کہ باشد *

منجنون - یونانی منگنان magganon بوسط

ارامی بہ بیند منجینق *

منجینق { یونانی منگنان magganikon

منجلیق { بوساطت ارامی - دولاب آب - آلہ است

برائے انداختن سنگ وغیرہ

مندل - ہندی مندل یا مندر - دائرہ جادو *

منیل - ایتالیانی منتیلہ mantile دستمال *

منیل - ایتالیانی منتیلی mantele بوساطت

یونانی منتلیان mantilion دست مالے

کہ بوسے روے و دست پاک و صاف نمایند

و دستار خوان - و دستار کہ بر میاں بندند *

منشتر - بہ بیند بادستر *

منشاۃ { قطبی ست - ده - جا - چار گوشہ - مربع -

منشیۃ { و آں میدانے باشد وسیع کہ باطرفش

مکانات مردماں باشد *

منقد - یونانی منگنان magganon یا فارسی

پنگان - انگشت دان کہ در اں انگشت

بسوزند *

منقل - یونانی منگنان magganon یا فارسی

پنگان - بہ بیند منقد *

موانید - شاید ماندہ فارسی باشد - بقایا باقی ماندہ

جمع ماندہ *

موبد - فارسی موبد - کشیش محوس - جمع موبدان

د موابذہ *

موبلیا | ایطالیائی موبلیا mobiglia کالے
موبلیا خانہ از میز و کرسی وغیرہ *

موتان - ارامی ست مرگامرگی ستور *

مویزج - فارسی مویزک - مویز کوہی *

موسیقی - یونانی موسیقی mousike فن سرود -

و آلات سرود - و سرود کنندہ ہر سر را خوانند *

موصل

موصول } بر بنید موصول - موصل مواصل جمع

موصلی

مورینہ - مشکوک فیہ است - تیر بام - چوبے کہ

مستطیل و دراز باشد *

موز - سنکرت موشہ मृष: سیوہ کہ ہندش

کیکہ نامند *

موزج - فارسی موزہ - چقمہ زن - پاپوش زن *

موق - ارامی ست - موزہ چرمین *

مؤم - برسام - کہ درم سینہ را گویند *

مومیا - یونانی مومیا moulia مومیائی - و آں

داروئے ست چوں استخوان کسے بشکند

بخوراند و یا در انجا بندند در دساکن شود *

مہتار - مہتر - فارسی مہتر - سردار - شہزادہ *

مہران - شاید کہ مرگان فارسی باشد - عرض لشکر

استراض *

مہر جان - فارسی مرگان - عیدے ست مرپاریا

را لکن حالا بمعنی روز خرمی و روز جشن مستعل

مہرق - فارسی قدیم مہرک - کاغذے کہ عند نامہ

وغیرہ بر آں نویسند *

مہرقان - فارسی - ماہی رویان دریا سیل آب

آب راہہ - کنارہ دریا معنی اخیر خفاجی

نقل کردہ *

مہموز - از ترکی مہموز - از عربی مہماز میخ آہنیں کہ

بر پاشنہ موزہ رائض باشد کہ بر تہیگاہ اسپ

توسن زند *

مہندس - فارسی انداز - ہنداز - اندازہ کنندہ

در کاریز و بنا و زمین - کہ آنرا انجمنیہ رنگ

خوانند *

میدان - فارسی میدان دانند لیکن در اصل

مشکوک فیہ است *

میرون - یونانی مرون muron روغنے کہ بدن

مانند یا بطور خوشبوے بکار آید *

میر پاخور - فارسی و عربی است - داروغہ اسپان *

میز - شاید کہ قدیمی ایچیشن باشد *

میزاب - فارسی باز آب - ناودان *

میل - لاطینی ملیئم milium سوم حصہ فرنگ

و نشان میل *

میمل - یونانی میلی mele سبار - مہتار *

مہتار - سریانی ست - وعظ - خطبہ *

میموں - یونانی میمو mimو بوزنہ - کپتی *

مینا - بندر گاہ - بعض گویند اصلش لین limen

یونانی بودہ کہ بحالت نصب لمینہ limena

گفتند - لام اصلی را حرف تعریف فهمیده
انداختند مینا باقی ماند و بعضی برانند که این
کلمه عربی است و از انا بمعنی اقامت مأخوذ است
مینا - فارسی ست آگینه - مهره +
مینه - فارسی مینا - کاریج که بر اکثر مساجد و
مقابر می کنند - و نیز آن جانب ساعت حیب
که بر آن رقوم اعداد رومی مرقوم باشد و از آن
رقوم وقت را معلوم می کنند +
مینی - یونانی مینی mone در اصل بمعنی مکانی
بوده که زاهد عیسائی در آن قطع تعلق کرده مشغول
بذکر حق گردد - الحال بمعنی باغ مستعمل شده +

ن

ناجو - ارامی ست - فغان +
ناخدا { فارسی ناخدا - قبطان +
ناخوده
نارجیل - سنسکرت ناریل : नारिकेल
قلیان را خوانند چه عموماً از نارجیل می باشد
و عوام آنرا ارکیل نیز خوانند +
نارنج - فارسی نارنگ - قسمی ست از میوه مشابه
به نارنگی که از آن بزرگ باشد - و خود نارنگی
را نیز گویند +
ناروین - یونانی نزدوس nardos بان +
ناروین - یونانی نزدنوس nardinos سنبل رومی

ناروند - فارسی نارودان - نارون درختی ست
خوش اندام +

ناسور - شاید که عبرانی باشد - بیماری ست که در چشم
یا لثه یا مقعد حادث شود +

ناطل - ارامی ست - پیانه شراب +

ناطور - ارامی ست - باغبان انگور و خرما +

ناعوره - ارامی ست - دولاب - یا کوزه آں - و
نوعی از دلو که بر آن آب کشند +

نافج - فارسی نافه - نافه مشک +

نافور - یونانی انفرا anaphora بوساطت سربانی

سرقربانی مقدس - و دعائے که بر آن خوانده

شود - و سرپوش آوند های که در آن قربانی

مقدس داشته باشند +

ناقوس - ارامی ست - چوب ترسایان که بوقت

نماز خویش زنند - و آن دو چوب است یکی

ناقوس که دراز باشد دوم و بیل که کوتاه باشد +

ناموس - قدیمی ایجیشن است - پیشه +

ناموس - یونانی نموس nomos بوساطت ارامی

رسم و - واج - طریقه - شریعت - هیبت - عزت

جوش +

ناموسیته - پرده رقیق که بر روی پیشه اندازند +

نامه - فارسی ست - کتاب +

ناخواه { فارسی نان خواه - زنیان که بهندش

ناخنه { اجاین گویند +

نافوخه

ناؤس { یونانی ناؤوس naos بت دیوی بودہ
ناؤوس } در عبادت خانہ۔ قدیمی ایجیشن گورستان
جائے عبادت مناں *

ناؤلون۔ یونانی نولان naulon بار۔ خصوصاً
باریکہ بر جہاز بار گیر بروں باشد *

نامی۔ فارسی نے۔ مزار قصبہ *
نامی نرم۔ ساز بست کہ بدہن نوازند۔ بہ بینید
نامے *

نبخ۔ ارامی ست۔ نبیختہ۔ و آں چوبے باشد کہ
ملاحاں در جہاز برائے بند کردن آب استعمال
آرند *

نبراس۔ ارامی ست یا سریانی۔ چراغ *
نبرمہ۔ قسمے ست از شیرینہا کہ از جوب تیار
می کنند *

نبتق۔ از فارسی قدیم نامک بمعنی نامہ درختان
خرماراصف دار بہ ترتیب نشانید۔ چنانچہ
سطور نامہ بہ ترتیب می باشد۔ بہ بینید نبتق
نخار۔ ارامی ست۔ درودگر۔ کنگار۔ سنگد *
نحریہ۔ زیرک۔ ماہر۔ دانا۔ آزمودہ کار۔ متقن۔
تیزخاط۔ بصیر در امور *

نخ۔ فارسی نخ۔ فرش۔ سخاخ جمع *
نخودہ۔ بہ بینید ناخدا *
نرجس۔ فارسی نرگس۔ گلے ست مشہور کہ اورا
با چشم خوباں تشبیہ دہند۔
نرجہ۔ شاید کہ از نیرنگ فارسی ماخوذ باشد سپاہ

بہ بینید نہج و نوبج *

نرد۔ فارسی ست۔ نام بازی ست معروف و آں
ہفت نوع است یکے فرید دوم زیاد۔ سوم
ستا۔ چارم ہزاراں۔ پنجم خانہ گیر۔ ششم طویل
یا طغات ہفتم منصوبہ *

نرو شیر۔ بہ بینید نرد *

نروق۔ شاید کہ نرم فارسی باشد۔ نیکو۔ جید *

نرمق۔ فارسی نرم۔ جید۔ وعدہ *

نشتق۔ یونانی گنوستیکوس gnostikos خام۔
نوکر *

نسخ۔ فارسی سنک۔ نوشتہ رانقل کردن۔ کاپی
کردن۔ نوشتن *

نسرین۔ عربی نیست۔ نام گلے ست معروف و
آں سفید و کوچک و صبرگ می باشد *

نسطوریہ۔ یونانی نسطورس Nestoreos فرقہ
ایست در عیسائیان کہ در مذہب مخالف
دیگر فرقہاے نصارے است *

نناس۔ شاید کہ یونانی ننوس nannos باشد
بوساطت ارامی۔ دیومروم *

نشا۔ فارسی نشاستہ۔ ماوا۔ نشاستہ را گویند کہ
ازاں پالودہ پزند *

نشاورد۔ فارسی نوشاورد۔ و آں چیزے ست کہ بختہ
قلعی کردن ظروف مسی بکار آید و نیز در دوا
بکار برند و آں از جوش پڑاودہ خشت پیدا آید
و از بعض کتب مستفاد می شود کہ معدنی ہم ہست

نشوان - شاید که فارسی نشان باشد - مُت *
 نطول - سریانی ست - آب جوشانیده بدار و ما *
 نقائق - لاطینی لکانکا *luconica* (یعنی روده
 محشوه) رود های محشوه بگوشت مصالح دار
 که می پزند و می خورند حالا بمعنی مطلق شیرینی
 مستعمل است *

نفرس - یونانی نکروزیس *nekrosis* ورع که
 در مفصل کعبین و انگشتان پا بهم رسد *
 نقل - یونانی نوگلان *nogalon* آنچه بعد از
 طعام می خورند مثل چار مغز و شاه بلوط و غیره
 از میوه های *

نحاجه - فارسی نیمچه - خنجر *

نمیره - ایتالیایی نومیره *numero* شماره - عدد
 نمروق - فارسی نرمک بوساطت ارامی بالش خورد
 نمسکا - روسی نیمتس *Nyemeta* ملک جرمنی *
 نمشته - نیمچه - خنجر - به بینید نهجاء *

نمط - فارسی نم - ندیکه بکار فرش آید - طرز *
 نمط - فارسی نم - بوساطت ارامی - خوی گیر -
 عرق گیر *

نمق - از قدیم فارسی نامک بمعنی نامه ماخوذ است
 خوش خط نوشت - درختان خرما و غیره را
 صفت دار به ترتیب نشانید *

نمکسود - فارسی نمک سود - گوشتیکه مشح کرده
 بران نمک انباشته باشند *

نموفج - به بینید نمودج *

نمیقه - فارسی قدیم نامک - خط - نامه *
 نمی - یونانی نومیان *nonmmion* بوساطت
 ارامی سکه خراب و غیر مروج که درای سرب
 مس انداخته باشند *

ننی - اندلسی نینا *nina* پیه درون چشم جامع
 سپیدی و سیاهی پینوله چشم *
 نونی - یونانی نوتیس *nantes* کشتیان را خوانند
 نونی جمع *

نوجر - به بینید نوزج *

نویج - به بینید نیرج - و از کلام خفاجی مستفاد میشود
 که نویج چیز است که ازاں خرمن گندم را
 کوبند *

نور وجه - فارسی نورده - سب و آل ظرفی باشد
 از چوب های باریک که گلهای و غیره در آن نهند *
 نوش - قدیمی ایچیشن است - جیم از هر چیز
 که باشد *

نوشاور - به بینید نشادر *

نوفمبر - فرسادی نوومبر *novembre* تشرین
 ثانی *

نول - ارامی ست - نورد - جولاد *

نولون - یونانی نولان *naulon* کرایه جهاز یا
 ارابه و خانی *

نوفر - فرسادی نومیر *numero* عدد و شماره *

نون - ارامی ست - ماهی - نینان - انوان جمع *
 نیاز - اصلش نیاظ است - خوشی - خورمی *

نیم - فارسی نیم - پوشتین خود گوئی که نصف پوشتین است *

و

واپور - ایتالیایی واپوره *vapore* آله بخاریه -
قطار راه آهن و جهاز بخاروان - و گلخن -
و چراغ *

وُاح - قدیمی ایجیشن است - قطعه زمین سرسبز
در بیابان *

واطس - یونانی *bathos* سرود -

که در کلیسای سرایند *

وافه - سادون الکلیسه *

واقه { خادم کلیسای مجاور آن *

وجاق - به بینید اوجاق - وجاقات جمع *

وجه - شاید که گنجر *gens* یونانی باشد -
رخساره *

ورب - فارسی ارب - وریب معروف که عبری
محرف و بترکی قیقاج گویند *

ورو - ایتالیایی گواردا *guarda* هشیار باش
خبردار باش *

ورو - فارسی ست - گل سرخ *

ورودیان - ایتالیایی گواردیانو *guardiano*

بوساطت ترکی ملازم ادنی محکمہ کرک *

نیر - ارامی ست یوغ - اماج - وچوب جولا هگان
که بر دے بافند ورشته مایه جامه *

نیر - فارسی بوساطت ارامی - زوج - جفت *

نیر - فارسی ست - یوغ - اماج *

نیرنج - فارسی نیرنگ - سپار *

نیرنج - فارسی نیرنگ - مکر و حیل و سحر و افسوس
و طلسم و دروغ و جادوے باشد *

نیروز - فارسی نوروز عید پارسیان که شروع سال
می کنند *

نیزک - فارسی نیزه - نیزه که عبری سان باشد
و علم را هم گفته اند نیازک جمع *

نیشان - فارسی نشان - یا نیشان برون بجان
علامت - تمغه - شاهی امتیاز - و بمعنی هدیه
نشانه تیر و تفنگ هم آمده است *

نیطل - به بینید ناطل *

نیفص - فارسی نیفه - پیراهن خشک پا جامه و
نیفه پوشتین را گویند چه نیفه روباه بمعنی
پوشتین روباه باشد *

نیلو فراسنکرت نیلو پل *नीलोत्पल*
نیلو فراسنکرت نیلو پل *नीलोत्पल* گله باشد معروف گویند که با آفتاب از
آب سر می بر آرد و باز با آفتاب فرد میرود *

نیلیج { سنکرت نیل *नील* بوساطت فارسی
نیله { حیثی باشد که عصاره آنرا یعنی فشرده
آنرا نیله گویند و بدان جامه و امثال آن رنگ
کنند *

ورسل - ترکی برکت دُرس - برکت ویرسون -
 این کلمه عموماً در اداسے شکر نعمت میگویند و
 مطلبش این است که خدا تعالیٰ بر شما
 برکت کناد *

ورشه { انگلیزی درکشپ workshop جماعت
 ورشه { علمه و فعله و استادان ایشان را بحالت
 شغل بکار خویش ورشه گویند - و نیز معنی
 ورشه کارخانه است *

ورق - حبشی ورگ - فلز قیمتی - زر *
 وریش - ایتالیائی ورنیچ vernice روغن
 کمان که بر چوب میز و غیره می مالند براسے
 خوبصورتی *

وروار - ارامی ست - قسمی ست از پرند که زنبور
 می خورد *

ورمی - فارسی وری - یا - وُر کردن - سوختن - آتش
 دادن - در آتش افکندن *

وسپه - مشکوک فیه است - زمینے که همه ساکنان
 ده مالکش بلا اشتراک باشند - زمینے که
 مالکش شخص واحد نباشد بلکه همه ده و آنرا
 شاملات ده نیز گویند *

وشنه - فارسی وشناب - آلو بالو - مکو - شهدانه -
 و نوسے از ثمره است که ازاں طعام تیاکنند
 و طاق - ترکی اوتااق - خیمه *

وقیه - یونانی اونکیا oukia نام وزنست
 وَلَد - مولد است - خادم - نوکر *

وَن - فارسی ونه - چنگ که بانگشای نوازند *
 ونج - فارسی ونه - چنگ یا عود که سازیت مشهور
 و معروف و خفاجی می گوید که ونج عود را گویند
 که قسمی ست از خوشبوی *

وییه - قدیمی ایجیشن است - پیمانہ است که برک
 پیمودن غله بکار آید *

ویرکو - ترکی ویرکو - خراج که از جا ئداد غیر منقولہ بگیرند *
 ویزا - ایتالیائی ویزا visa تعلیم - نشان کنین
 بر سبب و رط از افسران آں ملک که در آن بوست
 آں اجازت داخل شدن حاصل آید *

۴

مال - فارسی - میل الایچی *
 مالہ - یونانی هالوس halos خرمن ماه و آں
 دائره است که گرد ماه پدید آید و آں علامت
 باران است چنانچه گفته اند - چومہ بهالہ
 در آید میل باران است *

مانم - ترکی خانم - بیگم - خاتون *
 مانم - ترکی مانم - بیگم - خاتون *
 ماون { فارسی ماون - ماون کوب - آخچه
 ماون { در آن ادویه براسے عطاران طیبیاں
 ہون { وغیرہ می کوبند *

ہرج - حبشی ہرج - کشت و خون - قتل *
 ہرنق - ارامی ست - بزنجیر کرد - تنگی کرد *

هرطوقی - یونانی هیرتکوس *hairtikos* زندیق

لمحده - هرطقة جمع *

هرکله - یونانی هیرکلیا *herakleia* زنه شگرت

اندام خوش رفتار *

هرم - قدیمی ایچشن است مینار مثلث مخروطی

گادومی و این چنین در مصر بسیار می باشد *

هیربند - پهلوی هیربد - خادم آتش پرستان *

هرند - فارسی قدیم آتیراپیتی *aêthrapaiti*

رئیس موبدان *

هری - لاطینی هریم *horreum* خانه که در آن

غله ذخیره دارند *

هزاریکه - فارسی هزاریک - هزار سال *

هستان { سریانی هسن - یعنی پشت - سخت - درشت

هضمین { عربی هضم - لاطینی این *in* - که کلمه

است براس افاده آن معنی که اش در

افزایش میدهد مثالش شائین یعنی جوهر

چای و اصل او ماده است که زمعد

بوقت هضم غذا برمی آید و بغذا مخلوط شده

غذا را هضم سازد *

هطر - زدن بشمشیر یا بچوب *

هلس - مشکوک فیه است - فضول گفت *

هلو یا - عبرانی ست بمعنی سبحان الله *

هلیات - یونانی التی *elate* قسمه از انگور *

هلیج - فارسی هلیه - میوه است که مشابه اینجاست

است - به بینید ایلج *

همایون - فارسی همایون بادشاه - وازان است

همایون گاه بمعنی دارالملک که پایه تخت

بادشاهان باشد و خفاجی می گوید در اصل

نام مرغی است مشهور و معروف بر سر هر کسی

که سایه آن افتد بدولت و سلطنت میرسد *

همقانت { دانه ایست که در کوه بلغم پیدا گردد

همقانه { و جهت قوه باه آنرا بریاں کرده خورند

همقیق - گیاه است *

همخت - فارسی هم تخت - چرمی باشد که بر آن

حفاظت ساق از آسیب می پوشند چنانچه

طفال بوقت چوگان بازی *

هملاج - فارسی ست - ستور نیک رو *

همیان - فارسی همیان - خریطه دراز کم عرض که

از پرچه دوزند و در آن دراهم و دینار اندازند

و بر کمر بندند *

هنا - فارسی هن - خوشی - مبارک *

هناپ - جرمنی هنپ *hanap* لگن *

هنتور - ترکی هنتو - از زبان هنگیری - گردون

ارابه *

هنداز - به بینید هندز *

هندام - به بینید هندم *

هندبا - لاطینی انتبش *intubus* کاسنی *

هندز - فارسی انداز - پیودن - پیمائش کردن -

مساحت کردن *

هَندُس - به بنید هندز *

هَندَم - فارسی اندام - بدن - جسم - هموار نمودن
از مصطلحات هندسین است *

هَوَان - به بنید هاون *

هَوَری - از نواحی هند است - کشتی خورد که به باز
کلاں مربوط باشد

هَوَس - فارسی هوس - خواهش - حرص *

هَوِیس - با مصطلح دهقانان و کاشتکاران خوشها
تازه گندم یا نخود را گویند که معه غلاف بریان
کرده بخورند - هندی هوی خوانند *

هَوِیس - پیشتر این کلمه عربی بوده یعنی حوص
بعدش بترکی حویص یا هویص گفتند - باز
ترکی را معرب کرده هویس گفتند - آب گیر
حوص - آب راه *

هَیِر - به بنید ایر *

هَیِکل - ارامی ست - کلیسیا *

هَیوولی - یونانی هولی hulo اصل هر چیز و
ماده آن *

هَتر است و مقوی دماغ و آنرا یاسمون
نیز گویند *

یاشا - ترکی یاشا - کلمه ایست دعا ئیه - معنیش
زنده باد - در ترکی می گویند افند میز چوق
یاشا - بادشاه میز چوق یاشا *

یاشمق - ترکی یاشمق - روے بند - مقنعه
مستورات *

یاغی - یونانی ایخی echo بنت الجبل -
انعکاس صوت - صدای کوه *

یافته - ترکی یافته - کاغذ اشتها و اطلاع عام
که بر دروازه چسپاں کنند *

یاقه - ترکی یاقه - گریبان جبه که علیحده از جبه می
باشد و بوقت پوشیدن جبه چسپاں کرده
می پوشند و آنرا با انگلیسی کار گویند *

یاقوت - یونانی هوگینثوس huakinthos

بوساطت ارامی - یا کند که جوهرے ست
در خشنده و آن انواع باشد سرخ زرد و کبود
پیازی اما بهترین همه یاقوت رمانی ست *

یانه - ترکی یان غلاف بالش *

یانسیون - یونانی انیسون anison انیسون
رازیانه رومی *

یاور - فارسی یاور - شاطر که با انگلیسی ایدیکانگ
گویند مددگار *

یای - ترکی یای - فتر - زنبک که کمافی باشد
آهنیں در کالسه که بوساطت آن کالسه

ی

یارج - فارسی یاره - دستیاره *

یارق - فارسی یاره - به بنید یارج *

یاسمین - فارسی سمن - گلے ست معروف و آن
سفید و زرد و کبود می باشد و سفید آن

همواری رود نشینده را بآرام می برد +
 یسرق - ترکی سپراق - قسمی از اطعمه ترکی که برگ
 انگور را بگوشت پُر کرده بریاں کرده میخورند +
 یسروح - سرپانی ست بیخ مردم گیاه - یادستنبوے +
 یسرخ - فارسی یسخ - برف که بسند و منجمد شود +
 یسخت - انگلیسی یات yacht قائق - زوق
 کشتی +

یسخنی - ترکی یخنی - قلبه - خورش - قسمی از پلاؤ +
 یدک - ترکی یدک اسپ کوتل - یابو +
 یرندج - فارسی رنده نوعی از چرم سیاه رنگ +
 یساره - سنکرت ورش کال वर्षकाश: بوساطت فارسی برشکال موسم بارش -
 چه ورش بارش را گویند و کال بمعنی دقت
 است +

یساقچی - ترکی یساقچی - محافظیکه سفراء دول
 اجنبیه آنرا برآی حفاظت و اداای مصالح
 متعلقه نوکروارند +

یسق - ترکی یصاق - مالیکه مالکانش بدون ادا
 محصول کمرک خفیه بدرون شهر برده باشند
 و بکلم سرکار بضبط درآمده باشد و آنرا محرجه هم
 خوانند - چنانچه می گویند بضاعه محرجه +

یسقی { به بنید یساقچی +
 یسقی

یشک - ترکی اشک - خر +

یطق - شاید که یزک فارسی باشد - و آن در اصل

جمعه قلیل و مردم کمی را گویند که در مقدمه و پیشاپیش
 لشکر براه روند بترکی قراول خوانند چه معنی یطق
 حالا محافظان شاهي ست که برآی نگهبانی
 بادشاه وقت بگرد خیمه معین باشند لیکن خفاجی
 می گویند که ترکی ست +

یطقان - ترکی یاتاقان - خنجر +
 یقا - به بنید یاقه +

یقطه - به بنید یافته +

یقن - یونانی ایکون eikon بوساطت ارامی
 بتحقیق رسید و دانسته شد آن کار +

یکن - ترکی یکون - خواهرزاده - برادرزاده
 یکی - ترکی یکی - نو +

یکچری { ترکی یکچری - شکر نو - و نگهبان
 یکیشری { قنصل +

یلک - ترکی یلک - پیراهن خور و که آنرا بانگریزی
 واسکٹ گویند - آستین دراز +

یلکنجی - ترکی یلکن (بادبان) شخصیکه در جهاز
 بایں خدمت مامور باشد که بر ساریه برآمده

از صدمات خطرناک اطلاع دهد +

یلمق - فارسی یلمه (جامه پوشیدنی و قبارانیز گویند)
 پوستین +

یلم - ارامی ست - دریا - بحر +

یماق - ترکی یماق - ظرف شو - شاگرد طبابخ
 که شغلش آوند شستن باشد +

یمک - ترکی یک - نوعی از خوردنی +

<p>خرمى - روز عید - روز جشن *</p> <p>یونجه - ترکی یونجه - شبر که گلبنے ست معروف *</p> <p>یولیو - ایتالیائی لولیو luglio تموز -</p> <p>زویہ *</p> <p>یونیو - ایتالیائی جونیو giugno حزیران *</p>	<p>یئمیش - ترکی تیش - میوه ابست که بخوردن آید *</p> <p>ینایر - فرسادی جانوے janvier کانون</p> <p>ثانی *</p> <p>ینکشری - برینیدیکجری *</p> <p>یوبیل - ایتالیائی جوبلیو giubileo روز</p>
---	--

الحمد لله که بتاریخ بیست و ششم ماه یولیو ۱۹۰۲ء

باختتام رسید

